Co-funded by the European Union
При поддержке Европейского Союза

IPHR International Partnership for Human Rights

Юристы за права человека

АКЫЙКАТ КАРЕГИ
НАЦИОНАЛЬНАЯ СЕТЬ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПО МОНИТОРИНГУ СЕКТОРА ПРАВОСУДИЯ

СИВИКС
Коомдук фонду

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДА КЫЛМЫШ-ЖАЗА СОТ АДИЛЕТТИГИ ТУТУМУНА МОНИТОРИНГ ЖҮРГҮЗҮҮНҮН ЖЫЙЫНТЫКТАРЫ БОЮНЧА ОТЧЕТ

4-Чөйрө. АДВОКАТУРА

Бишкек

2025

Бул аналитикалык отчет Европа Биримдигинин колдоосу астында "Адам укуктары боюнча эл аралык өнөктөштүк" уюму жана "Юристтер адам укуктары үчүн" коомдук фонду (КФ) тарабынан ишке ашырылган долбоордун алкагында "Сивикс" коомдук фонду (КФ) тарабынан жүргүзүлгөн мониторингдин негизинде даярдалды.

Отчет долбоордун алкагында эл аралык жана улуттук эксперттер тарабынан иштелип чыккан кылмыш-жаза сот адилеттиги тутумуна мониторинг жүргүзүүнүн комплекстүү Усулдамасына ылайык кылмыш-жаза сот адилеттиги чөйрөсүндөгү прокуратура деген аталыштагы 3-чөйрөнү камтыйт. Бул отчет «Акыйкат Кареги» улуттук тармагынын мүчөлөрү жана долбоордук эксперттердин колдоосу менен жаңы усулдаманы колдонуу менен жүргүзүлгөн мониторингдин негизинде даярдалган аналитикалык отчеттордун сериясына кирет.

Бул басылма Европа Биримдигинин каржылык колдоосу астында даярдалды. Басыл-манын мазмуну Адам укуктары боюнча эл аралык Өнөктөштүктүн жана «Юристтер адам укугу үчүн» КФ жоопкерчилигинин предмети болуп эсептелет жана Европа Биримдигинин көз карашын чагылдырбайт.

МАЗМУНУ

МАЗМУНУ 2
КЫСКАРТУУЛАР 5
НЕГИЗГИ КОРУТУНДУЛАР ЖАНА СУНУШТАМАЛАР 6
УСУЛДАМА 15
БААЛООНУН НЕГИЗГИ СУРООЛОРУ 19
Адвокатуранын институционалдык көз карандысыздыгы 19
2. Адвокаттардын функционалдык көзкарандысыздыгы. 51
ЧӨЙРӨНҮ БААЛОО 73
КОРУТУНДУ 81

МАЗМУНУ

Адвокатуранын мониторинг чөйрөсү жазык сот адилеттигинин маанилүү компоненти болуп саналат. Мамлекеттик органдарга же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына таандык болбосо да, адвокатура жарандык коомдун бир бөлүгү болуп эсептелет. Кыргыз Республикасында адам укуктарынын абалы тез өзгөрүп жаткан шартта, адвокатуранын мааниси жана ролу барган сайын өсүүдө. Адвокатуранын маанилүүлүгү квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүү менен да тыгыз байланыштуу. Кыргыз Республикасынын[1] Конституциясынын 61-беренесине ылайык, ар бир адам квалификациялуу юридикалык жардам алууга укуктуу. Мыйзамда каралган учурларда юридикалык жардам мамлекеттин эсебинен көрсөтүлөт. Адвокатуранын өз алдынча башкарылуучу кесиптик коомчулук катары ишмердүүлүгүн уюштуруу жана тартиби, ошондой эле адвокаттардын укуктары, милдеттери жана жоопкерчилиги Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө”[2] Мыйзамы менен аныкталат. Адвокатура жарандык коомдун негизги укук коргоочу институту катары, ар бир адамга квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүүнү камсыз кылуу сыяктуу укуктук мамлекеттин принциптерин ишке ашырууда негизги ролду ойнойт.

Изилдөөнүн актуалдуулугу Кыргыз Республикасындагы адвокатуранын ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салууну анын институционалдык жана функционалдык көз карандысыздыгынын негизинде изилдеп, мониторинг жүргүзүүнүн зарылдыгы менен шартталган. Бул изилдөө коомдун жана мамлекеттин азыркы өнүгүү этабын эске алуу менен жүргүзүлүүдө.

Адвокатура – адилеттүүлүктү натыйжалуу жүзөгө ашыруу жана жарандардын укуктарын коргоо үчүн зарыл болгон институттардын бири болуп эсептелет. Ал укуктук мамлекеттин ажырагыс атрибуту катары, мамлекет тарабынан жүктөлгөн коомдук-укуктук функцияларды аткарат. Бул функциялар жарандардын укуктарын, эркиндиктерин жана кызыкчылыктарын коргоого, ошондой эле алардын адилет сот өндүрүшүнө жеткиликтүүлүгүн камсыздоого багытталган.

Учурда Кыргыз Республикасында адвокатуранын ишмердигин укуктук жөнгө салууда жана иш жүзүндөгү тажрыйбасында терең жана ар тараптуу илимий изилдөөлөрдү жана талдоону талап кылган белгилүү бир чакырыктар топтолгон. Өнүгүүнүн азыркы этабынын артыкчылыктуу багыттарынын бири Адвокатурага мамлекеттик таасир этүү жана анын өз ишмердүүлүгүнүн маселелерин ички өз алдынча жөнгө салуу ортосундагы тең салмактуулукту табуу болуп саналат.

Адвокаттык ишмердүүлүктүн жана Адвокатуранын көз карандысыздыгы адвокаттардын өз кесиптик милдеттерин жана жалпысынан адвокатура институтуна жүктөлгөн милдеттерди натыйжалуу ишке ашыруусуна зарыл шарты болуп саналат. Бул жагдай коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыктарына шайкеш келет.

---

[1] КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯСЫ. Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 5-майындагы Мыйзамы менен күчүнө кирген. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/1-2/edition/1202952/ru

[2] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы No 135 “Кыргыз Республикасынын Адвокатура жана адвокаттык иш жөнүндө” Мыйзамы. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

Адвокаттык кесиптин көз карандысыздыгы адам укуктарын илгерилетүүнүн жана коргоонун маанилүү кепилдиги болуп саналат. Юристтердин ролуна[3] байланыштуу негизги принциптерге ылайык, Өкмөттөр юристтердин ишмердүүлүгүн камсыз кылышы керек:

- адвокаттар өз кесиптик милдеттерин коркутуусуз, тоскоолдуксуз, үркүтүүсүз же негизсиз кийлигишүүсүз аткара алышы керек;
- адвокаттар өлкө ичинде жана анын чегинен тышкары эркин жүрүп, өз кардарлары менен тоскоолдуксуз жолугушуп, кеңеше алышы керек;
- адвокаттар таанылган кесиптик милдеттерге, нормаларга жана этикага ылайык аткарган иштери үчүн соттук куугунтукка алынбашы жана соттук, административдик, экономикалык же башка санкцияларга дуушар болбошу керек, ошондой эле мындай куугунтукка жана санкцияларга коркутуу болбошу керек.

Изилдөөнүн максаты Кыргыз Республикасындагы адвокатуранын ишмердүүлүгүн укуктук жөнгө салууну анын өз алдынчалуулугу жана көз карандысыздыгы жагынан изилдөө жана эл аралык стандарттарды колдонуу менен учурдагы мыйзамдардын нормаларын өркүндөтүү боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгуу болуп эсептелет. Ошондой эле адвокаттык ишмердүүлүктүн жана адвокатуранын көз карандысыздыгын камсыз кылуу чөйрөсүндөгү колдонуудагы нормативдик жоболорду иш жүзүндө ишке ашырууну камсыз кылуу болуп саналат.

Бул максатка ылайык, **изилдөөнүн милдети** – Кыргыз Республикасындагы адвокатуранын абалын институционалдык жана функционалдык көз карандысыздык маселеси боюнча мониторинг жүргүзүү, ошондой эле адвокатура тармагындагы улуттук мыйзамдардын эл аралык стандарттарга шайкештигин талдоо болуп саналат. Мониторингдин усулдамасы адвокатураны көз карандысыз орган катары изилдөө үчүн комплекстүү ыкмаларды айкалыштырууга негизделген.

Мониторингдин усулдамасы адвокатураны көз карандысыз орган катары изилдөө үчүн комплекстүү ыкмаларды айкалыштырууга негизделген. Маалыматтарды чогултуу үчүн сапаттык жана сандык ыкмалар колдонулган: нормативдик укуктук актыларды жана эл аралык стандарттарды кабинеттик талдоо, жарым структураланган маектерди өткөрүү, адвокаттар арасында регионалдык өкүлчүлүк принцибинде сурамжылоо жүргүзүү, мамлекеттик органдарга жана Кыргыз Республикасынын Адвокатурасына расмий суроо-талаптар жөнөтүү, адвокатуранын ички документтерин талдоо. Сурамжылоону жүргүзүүдө алынган маалыматтардын репрезентативдүүлүгүн камсыз кылуу үчүн бардык аймактык бөлүмдөрдү камтуу максатында тандоо процесси жүргүзүлгөн.

Отчеттун түзүмү беш бөлүмдөн турат: *1-Бөлүм "Адвокатуранын институционалдык көз карандысыздыгы"* – бул бөлүм адвокатуранын институт катары автономиясына, анын сырттан кийлигишүүсүз иш алып баруу жөндөмүнө арналган. *2-Бөлүм "Адвокаттардын функционалдык көз карандысыздыгы"* – бул бөлүм алардын кесиптик ишмердүүлүгүн басым-кысымсыз, коркутуусуз жана кийлигишүүсүз жүргүзүү укугу жана мүмкүнчүлүктөрү тууралуу маселелерди камтыйт.

Изилдөөнүн жыйынтыктары Кыргыз Республикасында адвокатураны жана адвокаттык ишмердүүлүктүн укуктук жөнгө салуу боюнча маалыматтарды кеңейтүүгө, өнүктүрүүгө жана

[3] Юристтердин ролуна байланыштуу негизги принциптер. БУУнун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи Конгресси тарабынан кабыл алынган Гавана, Куба, 27 — август-7-сентябрь, 1990-жыл. URL:https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/role_lawyers.shtml

толуктоого өбөлгө түзөт. Жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн маалыматтары Адвокатуранын көз карандысыздыгы жана өз алдынча башкаруу чөйрөсүндө мындан аркы изилдөөлөрдү жүргүзүү үчүн, ошондой эле колдонуудагы мыйзамдарды андан ары өркүндөтүү максатында колдонулушу мүмкүн.

Изилдөөнүн чектөөлөрү мамлекеттик органдардагы суроо-талаптарга ылайык маалымат берүү бөлүгүндө болгон. Мамлекеттик органдар тарабынан маалыматтын мазмуну бирдей болгон суроо-талапка ар кандай маалыматтар берилген, бул аларды талдоодо кыйынчылыктарды жараткан.

Изилдөөчүлөр тобу Кыргыз Республикасынын Адвокатурасына бул изилдөөнү жүргүзүүгө көмөктөшкөндүгү үчүн ыраазычылык билдирет.

КЫСКАРТУУЛАР

ЖС	Жогорку Сот
КР	Кыргыз Республикасы
МПГПП	Жарандык жана Саясий Укуктар жөнүндө Эл аралык Пакты
ЮМ	Юстиция министрлиги
ЧУА	Ченемдик укуктук актылар
ЖКУ	Жарандык коомдун уюмдары
ЖӨБО	Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары
ММК	Массалык маалымат каражаттары
ЮЖК	КР Юстиция министрлигине караштуу юридикалык жардам кызматы
КК	Кылмыш-жаза кодекси
ЖАК	Жазык-аткаруу кодекси
ЖПК	Жазык-процесстик кодекси
АОБ	Адвокаттардын окуу борбору

НЕГИЗГИ КОРУТУНДУЛАР ЖАНА СУНУШТАМАЛАР

НЕГИЗГИ КОРУТУНДУЛАР
Адвокатура деген аталыштагы 4-чөйрө 7 көрсөткүчтү (17 көзөмөлдөөчү көрсөткүчтөрдү) камтыйт, алар Адвокатура жаатында эл аралык стандарттарга шайкештигин изилденген. Мониторингдин жүрүшүндө изилдөөчүлөр тобу төмөнкү эң маанилүү жыйынтыктарды иштеп чыгышты: ● Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы автономдуу жана өзүн-өзү башкаруучу болушу керек, Юстиция министрлигинин анын шайлоолоруна жана ишмердүүлүгүнө катышуусу бул көз карандысыздыкты жокко чыгарат. Мамлекеттин кийлигишүүсүн азайтуу жана КР Адвокатурасы үчүн автономияны камсыз кылуу өтө маанилүү. Бул мамлекеттик кызматкерлерди адвокаттар коллегиясынын аткаруу органдарынан, мисалы, анын квалификациялык жана этикалык комиссияларынан чыгарууну камтышы керек. Мындан тышкары, лицензиялоо жана сертификациялоо процесстери алардын адилеттүү, калыс жана басмырлоосуз болушун камсыз кылуу үчүн кайра каралып, тартиптик укук бузуулардын так аныктамаларын жана классификацияларын орнотуу керек. ● 2024-жылдын январында КР Адвокатурасынын жетекчи органдарына өткөн шайлоо адилеттүү жана ачык-айкын шайлоо процесстерин камсыз кылууда кемчиликтерди көрсөттү. Аларга шайлоо алдындагы үгүт иштеринин чектелген мүмкүнчүлүктөрү жана чакан аймактардан келген талапкерлердин өкүлчүлүк алуудагы кыйынчылыктары кирет. ● Адвокаттар коллегиясынын ачык-айкындуулугун жана отчеттуулугун жогорулатуу үчүн анын жетекчилик органдарына отчеттуулуктун стандартташтырылган талаптарын белгилөө жана отчетторду жарыялоону камсыз кылуу зарыл. Ички түзүмдөрдү жакшыртуу негизги принциптерди так сактоого өбөлгө түзөт, бул болсо коомдук ишенимди жана юридикалык кесиптин беделин жогорулатат. ● Туруктуу кесиптик өнүгүү өзгөчө мааниге ээ. Адвокаттар коллегиясы өзүнүн билим берүү программаларын өркүндөтүүнү улантып, окуу борборлорун кеңейтип жана заманбап окутуу ыкмаларын киргизиши керек. Ал кесиптик сапат стандарттарын кайра карап чыгып, алардын эл аралык стандарттарга шайкештигин жана бардык юристтерге бирдей колдонулушун камсыз кылышы керек, ошондой эле бул стандарттардын иш жүзүндө аткарылышын көзөмөлдөшү зарыл. 4-Чөйрө, Адвокатуранын жалпы жыйынтыктоочу баалоосу –9 балл.

Адвокатуранын институционалдык көз карандысыздыгы	
Макам жана чакырыктар	**Сунуштамалар**
1.1- көзөмөлдөөчү көрсөткүч Мыйзамдарга ылайык, Кыргыз Республикасында адвокатуранын көз карандысыздыгы кепилденген, бирок Юстиция министрлигинин адвокатуранын башкаруу	**1.1 - көзөмөлдөөчү көрсөткүч** Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын чыныгы көз карандысыздыгын камсыздоо үчүн Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин (МЮ КР) шайлоо

органдарын шайлоо процессине аралашуусу көз карандысыздык принцибинин сакталышында күмөн жаратат. 2024-жылы адвокатуранын башкаруу органдарына шайлоо Юстиция министрлигинин активдүү катышуусу менен өтүп, ага делегаттарды каттоону уюштуруу, добуш берүү жана шайлоо процедураларын бекитүү сыяктуу процесстер кирген. Адвокатуранын аз сандагы аймактык башкаруу органдары (Нарын, Ысык-Көл, Баткен, Талас) шайланган башкаруу органдарында көрсөтүлгөн эмес, бул региондук өкүлчүлүктүн бирдей эместигин айгинелейт. **КК 1.2.** Адвокатуранын көз карандысыздыгы Конституция жана адвокатура жөнүндө мыйзам менен жарыяланган. Кыргызстандын адвокатурасы формалдуу түрдө коллегиалдуулук, ачык-айкындуулук, жетекчиликтин алмашуусу жана отчеттуулук принциптерин карманат, бул мыйзамда жана Уставда бекитилген. Бирок иш жүзүндө сурамжылоого катышкандардын 58,5% гана бул принциптер сакталат деп эсептешет, ал эми отчеттуулук эң чоң күмөн саноолорду жаратат (респонденттердин 27% а бул принциптерге такыр аткарбайт деп эсептешет). Адвокаттар кеңеши, этика боюнча Комиссия жана Текшерүү комиссиясы ар кандай функцияларга ээ, бирок алардын отчеттуулугуна жана маалымат берүү тартибине бирдиктүү талаптар жок. . 2024-жылдын 27-январында съездде көрсөтүлгөн адвокатура органдарынын ишмердүүлүгү боюнча отчеттор стандартташтырылбаганын көрсөттү, бул талдоону жана отчеттуулукту кыйындатат. Отчеттордун съездге чейин жарыяланбашы алардын мазмунун изилдөө жана талкуулоо, ошондой эле адвокаттардын бул органдардын ишин жакшыртуу боюнча сунуштарын берүү мүмкүнчүлүктөрүн азайтат. **КК 2.1. – КК 2.2.** Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпысынан эл аралык стандарттарга ылайык келет, юридикалык	процессин уюштуруу жана адвокатураны башкаруу иштерине катышуусун токтотуу маанилүү. КР адвокаттар кеңешине төмөнкүлөр сунушталат: 1) Адвокатуранын башкаруу органдарында бардык региондордун пропорционалдуу өкүлчүлүгүн камсыз кылуучу механизмдерди иштеп чыгуу жана ишке ашыруу, анын ичинде съезддердеги өкүлчүлүктүн ченемдерин оңдоо; 2) шайлоолорго байкоо жүргүзүү механизмдерин өркүндөтүү жана алардын ачык-айкындуулугуна көз карандысыз баа берүүнү киргизүү; 3) Шайлоону уюштуруу жана ага көзөмөл жүргүзүү функцияларын адвокаттардан гана турган көз карандысыз комиссияларга өткөрүп берүү; 4) адвокаттардын өз алдынча башкаруунун принциптери жана адвокатураны башкаруудагы ролу жөнүндө кабардар болуусун жогорулатуу үчүн программаларды иштеп чыгуу; 5) Адвокатуранын бардык мүчөлөрү үчүн шайлоолор жана башкаруу органдарынын иши тууралуу маалыматтын ачык-айкын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу. **КК 1.2.** Адвокаттар кеңешине сунуштар:1) Адвокаттар кеңеши, этика боюнча Комиссия жана Текшерүү комиссиясы үчүн бирдиктүү талаптарды иштеп чыгуу жана отчеттордун милдеттүү түзүмүн, анын ичинде алардын ишинин так көрсөткүчтөрүн белгилөө сунушталат; 2) Бардык адвокатура органдарынын отчетторун съездге чейин жетиштүү убакыт мурда расмий сайтка жарыялоону милдеттендирүү, делегаттардын жана адвокатура мүчөлөрүнүн алар менен таанышуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу; 3) Отчетторду жарыялоонун үзгүлтүксүздүгүн камсыз кылуу, аларга финансылык-чарбалык ишмердүүлүк жыйынтыктары гана эмес, башкаруунун натыйжалуулугу боюнча баалоолор да киргизилсин; 4) Адвокатураны башкаруу органдарынын ишинин натыйжалуулугун баалоо үчүн

билими бар адамдарга кесипке жеткиликтүүлүк берүү жана квалификациялык экзамен тапшырууну талап кылат. Жарандардын айрым категориялары үчүн лицензия алууга коюлган чектөөлөр кесипкөйлүктү сактоо жана этикалык стандарттарды сактоо максатында негизделген.

Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн Квалификациялык комиссияда болушу кесипке кийлигишүүгө жол бербөө принцибин бузат жана Адвокатуранын толук өз алдынча башкаруусун караган эл аралык стандарттарга ылайык келбейт. Изилдөөнүн катышуучулары лицензиялоо процессиндеги мүмкүн болгон коррупциялык схемаларга тынчсызданууусун билдиришүүдө, бул учурдагы системага ишенимдин төмөн деңгээлин көрсөтүп турат.

Адвокаттарды аттестациялоо КР мыйзамдарында каралган эмес.

Адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутуму толугу менен көз карандысыз. Анын ченемдик укуктук жана уюштуруучулук негиздерин аныктоо КР Адвокатурасынын (съездинин же адвокаттар кеңешинин) компетенциясына кирет, ошондой эле адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутумунун иштешин практикалык камсыздоо ишмердүүлүгү да каралган.

КК 3.1. Этика боюнча Комиссия формалдуу түрдө көз карандысыз орган болуп саналат, ал эл аралык стандарттарга жооп берет. Бирок, анын курамында Юстиция министрлигинин эки өкүлүнүн болушу бул көзкарандысыздыкка доо кетирип, мамлекеттин тышкы таасирине жана көзөмөлүнө коркунуч келтирет. Комиссиянын курамында мамлекеттик органдардын өкүлдөрүнүн болушу адвокаттарга басым жасоо коркунучун жаратат. Комиссиянын курамында мамлекеттик органдардын өкүлдөрүнүн болушу адвокаттарга басым көрсөтүү коркунучун жаратат, айрыкча алар мамлекеттик түзүмдөргө, анын ичинде адвокатуранын мүчөлөрүнүн арасында үзгүлтүксүз сурамжылоолорду уюштуруу.

КК 2.1. – КК 2.2. Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн катышуусун толук четтетүү, квалификациялык комиссияны түзүү жана анын иши боюнча ыйгарым укуктарды түздөн-түз Адвокатурага өткөрүп берүү сунушталууда. Лицензия берүү процесси Адвокатуранын өз алдынча башкаруу органдары тарабынан толук көзөмөлдөнүшүн камсыз кылуу маанилүү, бул эл аралык стандарттарга жооп берет жана аткаруу бийлигинин кийлигишүү тобокелдиктерин төмөндөтөт.

Адвокаттар кеңешине төмөнкүлөрдү аткаруу максатка ылайыктуу: 1) Адвокаттык лицензия алуу үчүн талапкерлерди баалоонун ачык жана объективдүү критерийлерин иштеп чыгуу, анын жыйынтыктарын даттануу жол-жобосун так белгилөө; 2) лицензия берүү процессине коомдук уюмдардын катышуусу менен көз карандысыз мониторинг механизмин ишке киргизүү, 3) лицензиялоо жол-жоболору үчүн коррупцияга каршы механизмдерди иштеп чыгуу, анын ичинде Комиссиянын ишинин ачыктыгы, баалоо критерийлерин жана экзамендердин натыйжаларын милдеттүү түрдө жарыялоо; 4) Лицензиялоо жана квалификацияны жогорулатуу процедуралары жөнүндө маалыматты адвокатуранын расмий ресурстарында үзгүлтүксүз жарыялоо, бул маалымдуулукту жогорулатып, терс көрүнүштөрдүн алдын алууга жардам берет; 5) Лицензия берүү процессиндеги мыйзам бузуулар үчүн катуу жоопкерчилик чараларын белгилөө, анын ичинде кызыкчылыктардын кагылышы же негизсиз лицензиядан баш тартуу фактылары үчүн санкцияларды киргизүү.

КК 3.1. Учурдагы мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү киргизүү жана Юстиция министрлигинин өкүлдөрүн Этика комиссиясынын курамынан чыгаруу сунушталат. Бул эл аралык стандарттарга шайкеш келүүсүн камсыздап, комиссиянын курамын жалаң гана жогорку кесиптик

Юстиция министрлигине каршы жарандардын кызыкчылыктарын коргогон учурларда **КК 3.2.** Кесиптик этика кодексинде тартиптик укук бузуунун так аныктамасы жана алардын оордугу боюнча классификациясы жок. Адвокатуранын Уставындагы карама-каршылыктар тартиптик процессти ишке ашырууда түшүнбөстүктөрдү жаратат. **КК 4.1.** Адвокаттардын квалификациясын жогорулатууга жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн мыйзамдык негиздер улуттук мыйзамдарда бекитилген. Ошондой эле адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу үчүн институционалдык негиздер камсыздалган – КРАда Адвокаттардын окуу борбору иштейт. Мында адвокаттарга берилип жаткан тренингдердин сапатын жогорулатуу үчүн, ошондой эле тренингдердин (финансылык, географиялык, тилдик, технологиялык) жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн окуу борборун күчтөндүрүүгө жана өнүктүрүүгө КР Адвокатурасынын күч-аракеттерин дайыма багыттоо маанилүү. **КК 4.2.** Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпы алганда эл аралык стандарттарга ылайык келет. Аларга адвокаттардын Кесиптик этика кодексинин болушу, тартиптик иштерди кароо үчүн өзүнчө орган (Этика комиссиясы), белгиленген процедуралар жана тартиптик жазалардын түрлөрү, ошондой эле чечимдерди даттануу мүмкүнчүлүгү кирет. Адвокаттардын Кесиптик этика кодекси адвокаттык коомчулук тарабынан иштелип чыгат, бул адвокатуранын өз алдынчалыгы принцибине шайкеш келет. Ар-намыс, кадыр-барк, көз карандысыздык жана ак ниеттүүлүк принциптери адвокаттык кесиптин негизин түзөт. Бул принциптер Кесиптик этика кодексинде жана тартиптик практикада бекитилген. Тартип өндүрүшүнүн белгиленген тутуму жол-жоболорду, жоопкерчиликтин түрлөрүн жана чечимдерге даттануу мүмкүнчүлүгүн камтыйт. Ошого карабастан, мамлекеттик	тажрыйбага жана бекем ишенимге ээ болгон адвокаттардан түзүүгө мүмкүндүк берет. Ошондой эле, Этика комиссиясынын аталышын Тартип комиссиясы деп өзгөртүү маанилүү. Адвокаттар кеңешине Этика комиссиясынын мүчөлөрүнө талап кылынуучу кесиптик көндүмдөрдү, так талаптарды жана сынак аркылуу тандоо шарттарын киргизүү сунушталат. **КК 3.2.** Адвокаттар кеңеши Кесиптик этика кодексине төмөнкү өзгөртүүлөрдү киргизүү сунушталат: 1) тартиптик мыйзам бузуу түшүнүгүн киргизүү; 2) Тартиптик мыйзам бузуу даражасына жараша классификациялоо, мисалы: жеңил тартиптик мыйзам бузуу, орточо мыйзам бузуу жана одоно мыйзам бузуу. Бул классификация дисциплинардык жазанын мөөнөтүн жана алып салуу тартибин аныктоого жардам берет; 3) Кыргыз Республикасынын “Адвокатура жана адвокаттык иш жөнүндө” мыйзамына шайкештигин жана ички карама-каршылыктарды жок кылуу максатында Адвокатуранын Уставына жана башка жоболоруна укуктук экспертиза жүргүзүү. **КК 4.1.** Адвокаттар кеңешине төмөнкү сунуштар берилет: 1) Адвокатуранын техникалык базасын жана инфраструктурасын жакшыртуу стратегиясын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу; 2) Түштүк аймактарда окутуу борборлорунун филиалдарын ачуу, бардык адвокаттар үчүн квалификацияны жогорулатуу программаларына жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу; 3)Окутуу программаларын үзгүлтүксүз жаңыртуу жана өркүндөтүү, жогорку квалификациялуу адистерди жана эксперттерди тартуу; 4) Актуалдуу билимдерди жана көндүмдөрдү алуу үчүн заманбап окутуу ыкмаларын жана технологияларын киргизүү; 5) Квалификацияны жогорулатуу программаларынын натыйжалуулугун

органдын өкүлдөрүнүн этика боюнча комиссияга катышуусу анын калыстыгына болгон ишенимди төмөндөтүп, көз карандысыздыгына шек келтирет, адвокаттарга тышкы таасир жана кысым көрсөтүү тобокелдигин жаратат.

КК 4.3. Юридикалык жардамдын сапат стандарттарын аныктаган негизги булак – Кыргыз Республикасынын Адвокаттардын этика кодекси. Адвокаттарга карата даттанууларды кароо боюнча кодексти КР Адвокатурасынын этика боюнча комиссиясы колдонот. Адвокаттардын этика кодексин бекитүү ыйгарым укугу жана Этика комиссиясынын мүчөлөрүн шайлоо Адвокаттар съездинин өзгөчө ыйгарым укуктарына кирет (“Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүгү жөнүндө” мыйзамынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5 жана 3-пункттары).

Демек, Адвокатура мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардамдын стандарттарын аныктоодо толугу менен өз алдынча деген тыянак чыгарууга болот.

КР адвокатурасында мамлекет кепилдеген юридикалык жардам менен байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапатынын иштелип чыккан стандарттары жок.

КК 5.1. Учурдагы каржылык агымдарды көзөмөлдөө тутуму ресурстарды натыйжалуу бөлүштүрүүнү жана пайдаланууну камсыз кылбайт. Адвокатура органдары, анын ичинде Текшерүү комиссиясы, алардын өз ишмердүүлүгү боюнча үзгүлтүксүз жана жеткиликтүү отчетторду бербейт, бул адвокаттардын жана коомчулуктун ишенимине терс таасирин тийгизет. Адвокатуранын веб-сайтында финансылык отчеттордун жана мүчөлүк төлөмдөр боюнча маалыматтын жоктугу ачык-айкындуулуктун төмөн деңгээлин көрсөтөт. Текшерүү комиссиясынын ишиндеги эреже бузуулар, анын ичинде текшерүүгө мүчөлүк төгүмдөрдү киргизбөө жана отчеттуулуктун баалоо жана көзөмөлдөө тутумун иштеп чыгуу, адвокаттардан үзгүлтүксүз пикир чогултуу аркылуу окутуунун сапатын жакшыртуу жана аларды өзгөрүп жаткан талаптарга ылайыкташтыруу; 6) Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын квалификацияны жогорулатуу тутумуна алдыңкы тажрыйбаларды киргизүү үчүн эл аралык юридикалык уюмдар жана билим берүү мекемелери менен өнөктөштүк мамилелерди түзүү.

КК 4.2. Мыйзам жүзүндө бардык тартиптик маселелерди адвокаттар коомчулугу гана жөнгө сала тургандай кылып бекитүү зарыл.

Адвокаттар кеңешине төмөнкү иш-чараларды жүргүзүү сунушталат: 1) Тартиптик өндүрүш процедураларын кайра карап чыгуу жана тартиптик мыйзам бузуларды баалоонун так критерийлерин жана стандарттарын аныктоо; 2) Этика комиссиясынын ишинде ачык-айкындуулукту камсыз кылуу механизмдерин иштеп чыгуу, анын ичинде комиссиянын чечимдерин негиздүү түрдө жарыялоо; 3) Тартиптик практиканы талдоо жана мониторинг жүргүзүү аркылуу анын натыйжалуулугун жогорулатуу.

КК 4.3. Адвокаттар Кеңешине юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапатынын стандарттарын иштеп чыгуу жана киргизүү сунушталат. Бул үчүн эл аралык юридикалык уюмдар менен активдүү кызматташуу жана стандарттарды бекитүү жана көз карандысыздыкты камсыз кылуу маселелеринде алардын тажрыйбасын кабыл алуу максатка ылайыктуу. Бул эл аралык мыкты тажрыйбаларды адаптациялоого жана Адвокатуранын көз карандысыздык деңгээлин жогорулатууга жардам берет.

Адвокатура мыйзамдарды өзгөртүү процессин демилгелеп, Квалификациялык комиссиянын курамын түзүү процессин Юстиция министрлигинен көз карандысыз кылуу аракетин көрүшү керек. Бул адвокатуранын көз карандысыздыгын жогорулатуу менен катар кызыкчылыктардын кагылышын жокко чыгарат.

Лицензия берүү жана сапат стандарттарын бекитүү жараяндары ачык-айкын жана отчеттуу болушу керек. Бул үчүн:

жоктугу коррупция жана каражаттарды максатсыз пайдалануу коркунучун жаратат. Адвокатура органдарынын жабык мүнөздө иш алып баруусу жана маалыматка жеткиликтүүлүктүн чектелиши коомчулуктун мүчөлөрүнүн арасында ишенбөөчүлүктү күчөтүүдө.	Квалификациялык комиссиянын ишмердүүлүгүнө туруктуу аудит жүргүзүү; Квалификациялык комиссиянын ишмердүүлүгүн коомчулукка ачык жарыялоо, анын ичинде аткарылган иштер жана кабыл алынган чечимдер боюнча отчетторду жарыялоо. **КК 5.1.** Адвокаттар Кеңеши төмөнкүлөрдү аткарууга тийиш: 1) Адвокатура органдарынын, анын ичинде Текшерүү комиссиясынын өзүнүн иши жана финансылык-чарбалык иши жөнүндө отчетторун Адвокатуранын расмий сайтында үзгүлтүксүз жарыялоону камсыз кылууга; 2) көз карандысыз аудиторлорду тартуу менен финансылык агымдарга үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү тутумун иштеп чыгууга; 3) Адвокатуранын башка органдарынын кийлигишүүсүн жокко чыгаруу менен текшерүү комиссиясынын көз карандысыздыгынын кепилдиктерин күчөтүүгө; 4) жамааттын мүчөлөрүнүн пикирлерин эске алуу менен Адвокатуранын бюджетин жана чыгымдарын бекитүүнүн милдеттүү механизмин; 5) Адвокатуранын сайтында иш жөнүндө отчеттор, кабыл алынган чечимдер жана финансылык документтер менен ыңгайлуу жана жеткиликтүү бөлүм түзүү; 6) ачык онлайн-платформалар аркылуу коомчулуктун мүчөлөрүнүн адвокатура органдары менен кайра байланышуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу.
Адвокаттардын функционалдык көз карандысыздыгы	
Макам жана чакырыктар	**Сунуштамалар**
КК 6.1. Адвокаттардын ишмердүүлүгүнө кийлигишүү учурлары диаграммаларда пайыздык катышта көрсөтүлгөнүнө карабастан, адвокаттар коомчулугу жалпы алганда Адвокаттар кеңеши аткаруу органдарынын кийлигишүүсүнөн өз мүчөлөрүн тийиштүү коргойт деп эсептейт. Ошол эле учурда Адвокатурадагы Адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо комитети иштебейт.	**КК 6.1.** Адвокаттар Кеңешине адвокаттарды аткаруу бийлик органдарынын мыйзамсыз кийлигишүүсүнөн натыйжалуу коргоону ишке ашыруу максатында Адвокаттардын укуктарын коргоо боюнча комитеттин ишин уюштуруу сунушталат. **КК 6.2.** Адвокаттар кеңешине жана Этика комиссиясына төмөнкүлөр сунушталат 1) Адвокаттык коомчулуктун мүчөлөрү үчүн алардын кесиптик ишмердүүлүгүнө

КК 6.2. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишпөө принциптерин, анын ичинде тышкы басымдан коргоону формалдуу түрдө бекитет. Адвокаттарды кийлигишүүдөн коргоо боюнча мыйзамдык нормалар декларациялык мүнөзгө ээ болгону менен, иш жүзүндө адвокаттардын бир бөлүгү адвокаттык өзүн-өзү башкаруу органдары бул принциптерди жетиштүү деңгээлде карманбайт деп эсептешет. Тартиптик механизмдер адвокаттар тарабынан натыйжасыз жана ачык-айкын эмес деп кабыл алынат, бул алардын ишке ашырылышына болгон ишенимди жоготот жана кыянаттык менен пайдаланууга коркунучун жаратат. Адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары адвокаттардын көз карандысыздыгын коргоодо негизги ролду ойноого тийиш болгон учурда, алардын ишмердүүлүгү дайыма эле адвокаттык коомчулук тарабынан адвокаттардын өздөрүнүн толук көз карандысыз жана контролунда турган катары кабылдана бербейт. Адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын ишине адвокаттар тарабынан ишенбестик байкалат, бул адвокаттык коомчулуктун ичинде коммуникацияларды жана башкарууга карата мамилелерди түзүмдүү өзгөртүүнү талап кылат.	кийлигишпөө укуктары жана кепилдиктери жөнүндө маалымдуулугун жогорулатуу максатында үзгүлтүксүз түшүндүрүү жана билим берүү иш-чараларын өткөрүү; 2) Адвокаттардын көз карандысыздыгын бузууга тез жооп кайтаруу тутуму сыяктуу коргоо механизмдерин ишке ашыруу; 3) Тартиптик иштерди козгоо жана кароо боюнча стандартташтырылган жана ачык жеткиликтүү процедураларды иштеп чыгуу аркылуу процесске болгон ишенимди жогорулатуу; 4) Тартиптик иш-чаралардын жыйынтыктары жөнүндө отчетторду жана аналитикалык маалыматтарды жарыялоо менен адвокаттык коомчулукту үзгүлтүксүз кабардар кылуу; 5) Адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын саясатка берилгендигин көзөмөлдөө үчүн алардын ишмердүүлүгүн көз карандысыз баалоо механизмдерин ишке киргизүү; 6) Адвокаттардын арасында үзгүлтүксүз сурамжылоолорду жүргүзүү менен мүмкүн болгон мыйзам бузууларды аныктоо жана тажрыйбаны жакшыртуу боюнча сунуштарды иштеп чыгуу; 7) көйгөйлөрдү ыкчам аныктоо жана чечүү үчүн адвокаттардын жана адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын ортосунда кайтарым байланыш үчүн платформа түзүү.
КК 6.3 Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттардын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуудан коргоону формалдуу түрдө караштырат. Бул нормалар Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинде жана "Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамында бекитилген. Бирок мыйзамдык кепилдиктер болгонуна карабастан, аларды ишке ашыруу алсыз бойдон калууда. Адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылган адамдарды жоопкерчиликке тартуу учурлары өтө сейрек кездешет, бул укуктук ченемдердин иш жүзүндө аткарылбай жатканын көрсөтөт. Адвокаттык коомчулуктун көпчүлүк бөлүгү бул кепилдиктерди жарым-жартылай гана ишке ашырылат деп эсептейт, бул мыйзамдык	**КК 6.3.** Улуттук коопсуздук органдарына жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотуна адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуу менен байланышкан иштерди натыйжалуу иликтөө жана кароо механизмдерин иштеп чыгуу жана ишке киргизүү сунушталат. Мындан тышкары, бул категориядагы иштерди иликтөө (УКО) / соттук кароо (ЖС) боюнча колдонмолорду иштеп чыгуу сунушталат. Улуттук коопсуздук органдарына, Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотуна жана АОБга укук коргоо органдары, соттор жана адвокаттар үчүн адвокаттык ишмердүүлүктүн көзкарандысыздыгын коргоо нормаларын колдонуу боюнча тренингдерди өткөрүү максатка ылайыктуу. Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешине төмөнкү иштерди аткаруу

нормалар менен алардын иш жүзүндө аткарылышынын ортосундагы ажырымды чагылдырат. **КК 6.4.** Кыргызстандын Адвокатурасында эмгек акы саясатты жөнгө салуучу эч кандай нормативдик актылар жок. Ушуга байланыштуу, адвокаттар өз алдынча көрсөтүлгөн юридикалык жардам үчүн эмгек акы көлөмүн иштин көлөмүнө, татаалдыгына, узактыгына, тажрыйбасына жана кесипкөйлүгүнө жараша аныктайт. Эмгек акы өлчөмүн эркин аныктоо эрежелери адвокаттарды негизсиз айыптоолордон жана мамлекеттик органдардын адвокаттык ишмердүүлүккө негизсиз кийлигишүүсүнөн коргоого көмөктөшөт. **КК 7.1.** Жарандык жана жазык кол тийбестигинин кепилдиктери адвокаттардын көз карандысыздыгын камсыз кылууда жана алардын ишине ишенимин камсыз кылууда негизги ролду ойнойт. Бирок аларды ишке ашыруу практикалык кыйынчылыктарга туш болууда, бул адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоону начарлатат. Формалдуу укуктук кепилдиктердин болгонуна карабастан, аларды колдонуу практикасы жетишсиз бойдон калууда, бул укуктук белгисиздикти жана адвокаттардын кесиптик укуктарын бузуу коркунучун жаратат. Адвокаттардын иммунитетин коргоо мыйзамдарды күчөтүүнү гана эмес, укук коргоо органдарынын, адвокаттардын жана соттордун кесиптик даярдыгын жогорулатууну, ошондой эле укук бузууларга мониторинг жүргүзүүнүн натыйжалуу механизмдерин киргизүүнү талап кылат. **КК 7.2.** Адвокаттар үчүн күбөлүктүн кол тийбестиги КР мыйзамдарында каралганына карабастан, өлкөдө анын бузулушу байкалууда. Эң көп кездешкен көйгөйлөрдүн катарында адвокаттар күбөлөрдүн кол тийбестиги чөйрөсүндө тактыктын жоктугун жана аны бекитүүдө кыйынчылыктар болгонун белгилешет. **КК 7.3.** Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тинтүү жана досьени, документтерди, адвокаттык жардамга	сунушталат: 1) Адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуу учурлары боюнча коомчулукка жарыялоо жана алардын тергелишин талап кылуу; 2) Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 350-беренесинин жана адвокаттарды коргоочу башка нормалардын колдонулушуна үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү, отчетторду жана маалыматтык талдоону жарыялоо; 3) көйгөйдү жакшыраак түшүнүү жана чечимдерди иштеп чыгуу үчүн адвокаттык ишке тоскоолдук кылуу инциденттери боюнча маалыматтар базасын түзүү; 4) коомчулуктун жана адвокаттардын укуктарын коргоо тутумуна болгон ишенимин бекемдөө үчүн мындай иштерди кароодо адвокаттык коомчулуктун жана укук коргоо органдарынын ишинин ачык-айкындыгын камсыз кылууга. **КК 6.4.** Талап кылынбайт. **КК 7.1.** УКМК, ЖАМК, КР ЖУ жана КР ЖК жазык сот өндүрүшүндө адвокаттык кол тийбестик жөнүндө ченемдердин так жана милдеттүү түрдө аткарылышын камсыз кылууга тийиш. Мыйзам деңгээлинде төмөнкүлөр талап кылынат: 1) адвокаттарга каршы алардын кесиптик ишине байланыштуу тинтүү сыяктуу мыйзамсыз аракеттерди болтурбоо үчүн чараларды киргизүү; 2) адвокаттардын кесиптик укуктарын бузган кызмат адамдарынын жоопкерчилигин күчөтүү; 3) укуктук белгисиздикти жоюу үчүн мыйзамдардагы кол тийбестик ченемдеринин формулировкаларын тактоо; КР ЖС, УКМК, ЖАМК, КР ЖУ жана АОБ адвокаттар, соттор жана укук коргоо органдары үчүн адвокаттык кол тийбестик нормаларын жана алардын чектөөлөрүн колдонуу боюнча тренингдерди уюштуруусу маанилүү. АОБга адвокаттык коомчулукка өз укуктарын коргоо боюнча колдонмолорду даярдоосу максатка ылайык. Адвокаттар кеңеши кол тийбестикти бузуу фактыларына мониторинг жүргүзүү механизмдерин иштеп чыгуу, анын ичинде

байланыштуу кардар менен кат алышууларды алуудан кол тийбестик каралган. Адвокаттар бул кол тийбестик иштердин басымдуу бөлүгүндө иш жүзүндө сакталып жатканын белгилешет, бирок ММКларда айрым учурларда адвокаттардын мыйзамсыз тинтүүлөрү тууралуу маалыматтар жарыялануууда.	мындай окуялардын коомдук реестрин жүргүзүү жана коомчулукка жарыялоо, ошондой эле кол тийбестиги бузулган учурда адвокаттардын кызыкчылыктарын ачык билдирүү жана коргоо сунушталат. **КК 7.2.** Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешине сунушталат: 1) Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын күбөлөрдүн кол тийбестиги бузулган ар бир учурду жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыялоо; 2) адвокаттардын укуктарын бузууга жол бербөө боюнча алдын алуу чараларынын пакетин иштеп чыгуу; 3) адвокаттардын укуктарын бузуу менен байланышкан иштердин практикасын талдоо, мындай талдоону үзгүлтүксүз жүргүзүү жана укук коргоо органдары менен анын жыйынтыктарын талкуулоо аркылуу кайталанган бузулууларды алдын алуу. УКМК, ЖАМК, КР ЖУ жана АОБ адвокаттар, соттор жана укук коргоо органдары үчүн адвокаттардын күбөлөрдүн кол тийбестиги боюнча тренингдерди уюштуруусу маанилүү. **КК 7.3.** Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешине адвокаттарга, алардын кеңселерине жүргүзүлгөн тинтүүлөр жана документтердин мыйзамсыз алынуусу боюнча учурларды көзөмөлдөө жана мындай учурларга ЖМКны тартуу менен реакция кылуу сунушталат. Мындай мыйзам бузуу учурлары, анын ичинде, прокуратура органдары тарабынан текшерүүгө алынышы керек, анткени алар кылмыш сот өндүрүшүндөгү мыйзамдуулукту көзөмөлдөө ыйгарым укугуна ээ. Юстиция министрлигине жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши Административдик укук бузуулар жөнүндө кодекске адвокаттардын мыйзамсыз тинтүүгө алынуусу жана документтеринин мыйзамсыз алынуусу үчүн жоопкерчиликти караган өзгөртүүлөрдү иштеп чыгуу жана кабыл алуу максатка ылайык.

УСУЛДАМА

Бул изилдөөнүн максаты Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын укуктук жөнгө салынышын, анын өз алдынчалыгы жана көз карандысыздыгы жагынан изилдөө жана эл аралык стандарттарды колдонуу менен учурдагы мыйзамдардын ченемдерин өркүндөтүү боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгуу болуп саналат.

Изилдөөнүн негизги суроолору:

1. Кыргыз Республикасынын Адвокатура жаатындагы улуттук мыйзамдары эл аралык стандарттарга канчалык шайкеш келет?
2. Адвокатура канчалык деңгээлде институционалдык жана функционалдык көз карандысыз?
3. Кыргызстанда адвокаттык ишмердүүлүктүн көз карандысыздыгын камсыз кылууга кандай факторлор тоскоол болууда?
4. Эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү үчүн улуттук мыйзамдарга кандай өзгөртүүлөр керек?

Маалыматтарды чогултуу ыкмаларын тандоо. Комплекстүү мониторинг жүргүзүү үчүн маалыматтарды чогултуунун натыйжалуу ыкмалары колдонулган, мисалы:

- **Укуктук талдоо:** эл аралык стандарттар, учурдагы улуттук мыйзамдар жана укук колдонуу практикасы шайкештигин баалоо үчүн изилденген. Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын ички актылары изилденген.
- **Жарым структураланган интервьюлар:** катышуучуларды маекке тартуу аркылуу толук маалымат чогултууга багытталган сапаттык изилдөө ыкмасы. Сурамжылоолордон айырмаланып, жарым структураланган интервьюлар алдын ала аныкталган суроолорду берүүгө жана катышуучулардын жоопторунун негизинде күтүлбөгөн темаларды изилдөөгө мүмкүндүк берген ийкемдүү түзүмдү камсыз кылат. Бул ыкма ар кандай көз караштардан, анын ичинде кесиптик, жаш курактык, гендердик перспективалардан сапаттуу маалыматтарды чогултууга мүмкүндүк берди. Интервьюлар адвокатура жана анын мүчөлөрү туш болгон учурдагы көйгөйлөрдү жана кыйынчылыктарды терең түшүнүүнү камсыз кылды, ошондой эле Кыргыз Республикасындагы адвокатуранын көз карандысыздыгы жана натыйжалуулугу боюнча ар кандай пикирлерди аныктады. Изилдөөнүн алкагында 23 жарым структураланган интервью өткөрүлдү. Респонденттердин тандоосу төмөнкү критерийлерге негизделген:

  - Катышуучулардын жынысы жана жаш курагы;

  - Адвокаттык коомчулуктун өкүлдөрү, анын ичинде практикалык адвокаттар жана аймактык бөлүмдөрдүн төрагалары;

  - Учурдагы адвокаттык тутумдун оппоненттери, анын ичинде укук коргоочулар жана мамлекеттик органдардын өкүлдөрү;

  - Этникалык ар түрдүүлүк жана жарандык активисттерди коргоо боюнча респонденттердин тажрыйбасы.

Интервьюга катышуудан мурун катышуучулар изилдөөнүн максаттары, маалыматтарды чогултуу процедуралары, алардын укуктары жана мүмкүн болгон тобокелчиликтер жөнүндө маалымдалган. Изилдөөгө катышууга макулдук алынган.

- **Сурамжылоо:** Кыргыз Республикасынын адвокаттары арасында сурамжылоо жүргүзүү үчүн деталдуу анкета иштелип чыккан. Иштелип чыккан сурамжылоолордун жыйынтыгы боюнча 149 адвокаттын сурамжылоосу жүргүзүлгөн, алардын өкүлчүлүгү төмөнкүдөй:
  - Бишкек аймактык адвокатурасы - 40 респондент;
  - Чүй аймактык адвокатурасы - 20 респондент;
  - Талас аймактык адвокатурасы - 10 респондент;
  - Ош шаары жана Ош облусунун аймактык адвокатуралары - 20 респондент;
  - Жалал-Абад аймактык адвокатурасы - 20 респондент;
  - Ысык-Көл аймактык адвокатурасы - 14 респондент;
  - Баткен аймактык адвокатурасы - 11 респондент;
  - Нарын аймактык адвокатурасы - 14 респондент.

  Милдеттүү критерий адвокаттык ишмердүүлүк менен алектенүүгө жаракту лицензиянын болушу жана практикалык ишмердүүлүк жүргүзүү болгон. Бул критерийлер сапаттуу маалыматтарды алуу максатында коюлган, анткени адвокаттар мүчөлөрү Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жөнүндө көбүрөөк маалыматы бар деп болжолдонгон. Респонденттердин тандоосу ар бир аймактык адвокатурадагы адвокаттардын санына негизделген. Мисалы, Бишкек жана Ош аймактык адвокатуралары эң чоң, ал эми Талас жана Нарын саны боюнча эң кичинекей болуп саналат. Сурамжылоонун жыйынтыктары маалыматтар боюнча эксперт тарабынан талданып, анын натыйжасында алынган жана иштелип чыккан: метадата - ар бир суроого сандык жана санариптик маанилерди чагылдырган Excell таблицасы түрүндөгү сурамжылоонун структураланган жыйынтыктары; Datawrapper куралы менен графиктер иштелип чыккан жана жыйынтыктарын деталдуу интерпретацияланды.

  Мамлекеттик органдарга өтүнүчтөр: Тиешелүү мамлекеттик органдарга жана Кыргыз Республикасынын адвокатурасына сот иштеринин саны, айыптоо өкүмдөрүнүн саны, адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуу боюнча козголгон кылмыш иштери жана адвокаттарга карата даттануулар жана кайрылуулар динамикасын көзөмөлдөө боюнча 4 өтүнүч жөнөтүлгөн. Бардык өтүнүчтөргө жооп алынган.

Өкүлчүлүктү жана ар тараптуу камтууну камсыз кылуу үчүн **тандоо процессинде** адвокатуранын жана анын катышуучуларынын ар кандай аспектилери эске алынган. Адвокаттык ишмердүүлүктүн учурдагы абалын жана анын көз карандысыздыгын комплекстүү талдоо үчүн сандык жана сапаттык ыкмаларды айкалыштырууга өзгөчө көңүл бурулган. Тандоо төмөнкү принциптерди эске алуу менен жүргүзүлгөн:

- Максаттуу өкүлчүлүк жана айкалыштырылган ыкма. Адвокаттык ишмердүүлүк боюнча кесиптик тажрыйбасы жана билими бар респонденттер тартылган.
- Кесиптик тажрыйбанын ар түрдүүлүгү. Тандоого адвокаттык коомчулуктун ар кандай сегменттеринин өкүлдөрү, анын ичинде практикалык адвокаттар, аймактык бөлүмдөрдүн жетекчилери, ошондой эле адвокатуранын сынчылары кирген. Бул адвокаттык ишмердүүлүктүн абалы жана кыйынчылыктары жөнүндө ар кандай пикирлерди жана маалыматтарды чогултууга мүмкүндүк берген.

Маалыматтарды чогултуу процедурасы. Мониторинг жүргүзүү үчүн иштелип чыккан бардык куралдар, мисалы, сурамжылоо, жарым структураланган интервьюларды өткөрүү, ошондой эле аларга түзүлгөн гиддер иштеп жаткан адвокаттар арасында валиддүүлүккө текшерилген жана улуттук жана эл аралык эксперттер тарабынан верификацияланган. Текшерүүдөн кийин бардык зарыл өзгөртүүлөр жана түзөтүүлөр киргизилген. Маалыматтарды чогултуу жана талдоо 2024-жылдын март айынан июнь айына чейин 4 ай бою жүргүзүлгөн. Маалыматтарды иштеп чыгуу жана талдоо үчүн ар кандай ыкмалар колдонулган:

1.Сүрөттөөчү статистика - бул ыкма маалыматтардын негизги мүнөздөмөлөрүн сүрөттөп берет, мисалы, орточо, медиана, стандарттык четтөө жана пайыз же, мисалы, адвокаттардын күбөлүк көрсөтмө берүү учурларынын орточо санын жана бул көрсөткүчтүн дисперсиясын баалоого болот.

2.Корреляциялык талдоо - бул ыкма ар кандай өзгөрмөлөрдүн ортосундагы байланыштын даражасын баалоого мүмкүндүк берет. Мисалы, адвокаттын иш тажрыйбасы менен күбөлүк көрсөтмө берүү учурларынын жыштыгынын ортосундагы корреляцияны талдоого болот.

4.Көптөгөн регрессиялык талдоо - бул ыкма бир нече көз карандысыз өзгөрмөлөрдүн көз каранды өзгөрмөгө тийгизген таасирин аныктоого мүмкүндүк берет. Мисалы, адвокаттын жашы, иш тажрыйбасы жана адистиги күбөлүк кол тийбестикти алуу ыктымалдыгына кандай таасир этерин билүүгө болот.

5.Сапаттык талдоо - бул ыкма сапаттык маалыматтарды, мисалы, сурамжылоолордогу же интервьюлардагы ачык суроолорго тексттик жоопторду талдоо үчүн колдонулат. Ал маалыматтардагы темаларды, үлгүлөрдү жана тенденцияларды аныктоого мүмкүндүк берет. Мисалы, адвокаттардын күбөлүк кол тийбестиги эмне үчүн маанилүү деп эсептешинин себептери боюнча жоопторун талдоого болот.

Этикалык ойлор жана купуялуулук. Купуялуулук үчүн сурамжылоого, интервьюга жана фокус-топторго катышкан бардык респонденттер жана алардын пикирлери анонимдүү болгон. Изилдөөчүлөр этикалык стандарттарды, анын ичинде катышуучулардын изилдөөдөн баш тартуу укугун жана жоопторун тууралоо мүмкүнчүлүгүн так сакташкан. Изилдөө этикасы мониторинг усулдамасында жазылган. Белгилей кетүүчү нерсе, изилдөө жүргүзүлгөн контекстте купуялуулукту сактоо мониторингдин катышуучуларынын (респонденттердин жана изилдөөчүлөрдүн) жеке коопсуздугун камсыз кылуу зарылдыгы менен шартталган. Изилдөө жеке маалыматтарды коргоо мыйзамдарын сактоо менен жүргүзүлдү жана катышуучулардын маалыматтарынын коопсуздугун жана купуялуулугун камсыз кылуу боюнча чаралар көрүлдү.

Тандалган изилдөө ыкмалары менен, изилдөөнүн натыйжаларына таасир эткен төмөнкү чектөөлөр болушу мүмкүн:

1. Интервьюга катышуучулардын субъективдүү кабылдоосу жана пикири таасир этиши мүмкүн, бул алынган маалыматтарга таасирин тийгизиши мүмкүн.

2. Кээ бир мүчөлөр ачык талкууга же маалымат берүүгө жакын болбошу мүмкүн, айрыкча ал сезимтал темаларга же кардар маалыматына тиешелүү болсо.

3.Учурдагы укуктук кырдаал респонденттерге толук өлчөмдө ачылууга жана изилдөөчүлөргө ишеним артууга, объективдүү болууга, чакырыктарга тереңирээк кароого жана көйгөйлөрдү талдоого мүмкүндүк берген жок. Маалыматтын көбү

этияттык менен, толук эмес же "адамдардын кеңири чөйрөсү үчүн эмес"деген эскертүүлөр менен берилген.

Бирок, изилдөөдө колдонулган триангуляция Адвокатуранын мониторингинин ишенимдүүлүгүн жана негиздүүлүгүн камсыз кылат, бул изилденип жаткан маселелер боюнча негиздүү тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет.

БААЛООНУН НЕГИЗГИ СУРООЛОРУ

Адвокатуранын институционалдык көз карандысыздыгы

1- Көрсөткүч. Өлкөнүн адвокатурасы автономдуу жана өз алдынча башкарылат.

1.1 - көзөмөлдөөчү көрсөткүч. Адвокатуранын өз алдынча башкарылышы адвокаттар тарабынан мамлекеттик жана башка органдардын же адамдардын кийлигишүүсүз адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын эркин шайлоосу менен камсыз кылынат.

Сыпаттамасы

Адвокаттык кесиптин көз карандысыздыгы адам укуктарын илгерилетүүнүн жана коргоонун маанилүү кепилдиги болуп саналат. ***"Соттордун, адвокаттардын жана прокуроролордун көз карандысыздыгына жана отчеттуулугуна тиешелүү эл аралык принциптерге"***[4] (117-Бет) ылайык, ар бир юрисдикцияда мыйзамдын негизинде таанылган адвокаттардын бир же андан көп көз карандысыз жана өзүн-өзү башкаруучу ассоциациялары түзүлүшү мүмкүн, алардын кеңеши же башка аткаруу органы башка орган же адам тарабынан эч кандай кийлигишүүсүз бардык мүчөлөрү тарабынан эркин шайлануусуна тийиш. Бул жобо Адвокаттардын жана юристтердин башка кесиптик ассоциацияларын кошумча түзүү же аларга кошулуу укуктарын бузбайт. Адвокаттардын көз карандысыздыгын сактоо функциясын аткаруу максатында адвокаттар ассоциациясы өзүнүн мүчөлөрүнүн же анын юрисдикциясында иштеген адвокаттын камакка алуу же камакка алынуусунун себептери жана укуктук негиздери жөнүндө маалымат дароо алууга тийиш; ушул эле максатта ассоциация төмөнкүлөр жөнүндө билдирүү алышы керек: a) адвокатка карата жеке тинтүү же анын мүлкүн тинтүү; b) ага таандык документтерди алуу; c) адвокаттын моралдык сапаттарына таасир этүүчү же шек келтирүүчү өндүрүштү баштоо жөнүндө чечим. Юстиция министрлиги жана аймактык юстиция органдары адвокатура органдарынын ишмердүүлүгүнө карата кеңири ыйгарым укуктарга ээ болбошу керек.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамы боюнча адвокатурага жарандык коомдун негизги укук коргоо институту катары ар бир адамга квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүүнү камсыз кылуу сыяктуу укуктук мамлекеттин принциптерин практикалык жүзөгө ашырууда жетектөөчү ролу берилген.

2024-жылдын[5] 27-январындагы адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Адвокатура Уставынын 2.2-пунктуна ылайык, адвокатура өз ишмердүүлүгүндө көз карандысыздык жана өз алдынча башкаруу, адвокатура мүчөлөрүнүн адвокаттарынын тең укуктуулугу, адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоонун артыкчылыгы, башкаруу

[4] Юристтердин эл аралык комиссиясы, Судьялардын, адвокаттардын жана прокуроролордун көз карандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер, практиктер үчүн колдонмо № 1, 2007. URL: International-Principles-on-the-Independence-and-Accountability-of-Judges-Lawyers-and-Procecutors-No.1-Practitioners-Guide-2013-Rus.pdf (icj.org)

[5] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Адвокаттар коллегиясынын Уставы

органдарынын ишмердүүлүгүнүн ачыктыгы жана айкындыгы, Адвокатуранын башкаруу органдарынын мүчөлөрүнүн аткарылган ишмердүүлүк үчүн жеке отчеттуулук принциптерин жетекчиликке алат.

Кыргыз Республикасында мамлекеттик бийлик органдары Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамы менен белгиленген тартипке каршы кандайдыр бир нормативдик жеке-тескөөчү актыларын кабыл алуу аркылуу адвокатуранын ишмердүүлүгүнө кийлигишүүгө жана анын башкаруу органдарынын түзүмүн жана жетекчи курамын аныктоого укугу жок. Мындан тышкары, Адвокатуранын уюштуруучулук көз карандысыздык принцибинин болушу Адвокатуранын түзүмүнө кирбеген укуктук мамилелердин субъекттеринен көз карандысыздыгын гана эмес, ошондой эле адвокаттык түзүлүштөрдүн (адвокаттык кабинеттердин, адвокаттар коллегияларынын, адвокаттык бюролордун) жалпысынан бири-биринен жана атап айтканда адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынан көз карандысыздыгын да билдирет.

Адвокаттардын съезди Адвокатуранын жогорку башкаруу органы болуп саналат. Адвокаттардын съездинде Адвокаттар кеңешинин төрагасы, ал эми ал жок болгон учурда - төраганын орун басары төрагалык кылат. Адвокаттардын съезди адвокаттар кеңешинин чечими менен жылына бир жолу чакырылат, анда съезддин датасы, убактысы жана орду белгиленет. Адвокаттардын съезди, эгерде анын ишине шайланган делегаттардын жалпы курамынын үчтөн экисинен кем эмеси катышса, укуктуу деп эсептелет. Съездге делегаттардын өкүлчүлүгү ар бир аймактык адвокатурадан катталган адвокаттардын санынын 10 пайыз ченеми боюнча аныкталат, бирок 10 адамдан кем эмес.[6]

Съезддин компетенциясына адвокаттар Кеңешинин, Этика боюнча комиссиянын, текшерүү комиссиясынын мүчөлөрүн шайлоо жана алардын ыйгарым укуктарын мөөнөтүнөн мурда токтотуу жөнүндө чечим кабыл алуу (резервдик тизмелерге киргизүү) кирет.[7]

Адвокаттар кеңеши өз курамынан төраганы, төраганын орун басарын жашыруун добуш берүү менен көпчүлүк добуш менен шайлайт.

2024-жылдын 29-январында өткөн адвокаттардын кезектеги III съездинде Адвокатура органдарына шайлоону талдоо, съезд Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин техникалык жана уюштуруучулук көмөгү менен өткөндүгүн көрсөттү. 2024-жылдын 17-январындагы КР Адвокатурасынын Адвокаттар кеңешинин отурумунун протоколуна ылайык, КР Юстиция министрлиги менен бирдикте КР Адвокатурасынын башкаруу органдарына шайлоолорду уюштурууга жана өткөрүүгө техникалык көмөк көрсөтүлгөн. Ошентип, делегаттарды каттоо жана добуш берүү процессин уюштуруу Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин кызматкерлеринен турган шайлоо комиссиясына жүктөлгөн.

Ошондой эле 2024-жылдын 17-январындагы Кыргыз Республикасынын адвокаттар кеңешинин чечими (протоколу) менен Юстиция министрлиги менен биргеликте Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын башкаруу органдарына шайлоодо добуш берүүнү

[6] 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 6-беренесинин 1-2-пункту.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[7] 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 6-беренесинин 3-бөлүгү.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

уюштуруу жана добуш берүүнүн жыйынтыктарын аныктоо, бюллетендерди даярдоо жана сактоо тартиби жөнүндө жобо бекитилген, шайлоо бюллетенинин формасы бекитилген (тиркеме №1).

2024-жылдын 25-январындагы № 5 протоколуна ылайык, Кыргыз Республикасынын адвокаттар съездинин делегаттарынын эркин билдирүүсүн адилеттүү жана ачык шайлоолорду камсыз кылуу, добуш берүүнүн жыйынтыктарын объективдүү каттоо максатында, Кыргыз Республикасынын адвокаттар кеңеши адвокаттар кеңешине, этика комиссиясына, ревизия комиссиясына шайлоолорду өткөрүүдө шайлоо жана референдум өткөрүү боюнча борбордук комиссиянын техникалык адистерин тартуу менен, съезддин ишин Юстиция министрлигинин YouTube жана Facebook баракчаларында онлайн трансляциялоо менен автоматтык добуш берүү урналарын (АЭУ) колдонуу чечими кабыл алынган.

2024-жылдын 27-январында III кезектеги адвокаттар съезди өткөрүлүп, адвокаттар кеңешинин курамын шайлоодо шайлоочулардын саны 261ди түзүп, шайлоочуларга берилген бюллетендердин саны 243, жокко чыгарылган бюллетендердин саны 31, жараксыз бюллетендердин саны 5 болду. Адвокаттар кеңешине эң көп добуш алган 9 талапкер шайланды. Аз сандагы аймактык башкаруу органдарынын (Нарын, Ысык-Көл, Баткен, Талас) талапкерлери адвокатуранын башкаруу органдарына кире алышкан жок.

Бул отчетту түзүү учурунда адвокаттар жана башка кызыкдар тараптар тарабынан шайлоонун жыйынтыктары талашылган эмес экенин белгилөө керек. Ошол эле учурда, акыркы жылдары адвокатурада болгон окуяларды, анын ичинде II адвокаттар съездинин чыр-чатактуу өткөрүлүшүн жана андан кийинки көп жылдык сот талаштарын, адвокатуранын төрагасынын адвокаттык лицензиясынан ажыратылышын эске алуу менен, III кезектеги адвокаттар съездин тез арада өткөрүү жана башкаруу органдарын шайлоо мезгилдин талабы болгон.

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокатуранын көз карандысыздыгын кепилдейт, бирок Юстиция министрлигинин башкаруу органдарын шайлоо процессине катышуусу көз карандысыздык принцибинин сакталышына күмөн жаратат. 2024-жылы адвокатуранын башкаруу органдарына шайлоо Юстиция министрлигинин активдүү катышуусу менен өттү, анын ичинде делегаттарды каттоо, добуш берүү жана шайлоо процедураларын бекитүү.
2. Адвокатуранын аз сандагы аймактык башкаруу органдары (Нарын, Ысык-Көл, Баткен, Талас) шайланган башкаруу органдарында көрсөтүлгөн эмес, бул аймактык өкүлчүлүктүн бирдей эместигин айгинелейт.

Сунуштамалар

1. Адвокатура институтунун реалдуу көз карандысыздыгын камсыз кылуу үчүн адвокатураны башкаруу жана шайлоолорду уюштуруу процессине КР Юстиция министрлигинин катышуусун четтетүү маанилүү.
2. КР адвокаттар кеңешине төмөнкүлөр сунушталат: 1) Адвокатуранын башкаруу органдарында бардык аймактардын пропорционалдуу өкүлчүлүгүн камсыз кылуучу механизмдерди иштеп чыгуу жана киргизүү, анын ичинде съезддерде өкүлчүлүктүн ченемдерин түзөтүү; 2) шайлоолорго байкоо жүргүзүү механизмдерин өркүндөтүү жана алардын ачык-айкындуулугуна көз карандысыз баа берүүнү киргизүү; 3) Адвокатуранын башкаруу органдарына шайлоону уюштуруу жана контролдоо функцияларын

адвокаттардан гана турган көз карандысыз комиссияларга өткөрүп берүү; 4) адвокаттардын өз алдынча башкаруунун принциптери жана адвокатураны башкаруудагы ролу жөнүндө кабардар болуусун жогорулатуу үчүн программаларды иштеп чыгуу; 5) Адвокатуранын бардык мүчөлөрү үчүн Шайлоо жана башкаруу органдарынын иши жөнүндө маалыматтардын жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу.

КК 1.2. Адвокатура жетекчиликтин коллегиялдуулугу, ачык-айкындыгы, отчеттуулугу жана алмашуусу принциптерине негизделет

Сыпаттамасы

Көпчүлүк өлкөлөрдө адвокатуранын өз алдынча башкаруусу жана көз карандысыздыгы Конституция жана адвокатура жөнүндө мыйзам менен жарыяланат. Бул адвокатураны аткаруу бийлигинин таасиринен коргоону камсыз кылат. Мындан тышкары, адвокатураны курууну маанилүү принциптери коллегиалдуулук, ачыктык, отчеттуулук жана жетекчиликтин алмашуусу болуп саналат. Бул принциптер анын коррупциялашуу коркунучун болтурбоо үчүн маанилүү. Адвокаттардын тизмелеринин реестринин жүргүзүүчү мамлекеттик орган, тактап айтканда, Юстиция министрлиги болгон өлкөлөрдө, адвокатуранын көз карандысыздыгы олуттуу түрдө бузулат. Бийлик реестрди жүргүзүү боюнча жаңы чектөөчү эрежелерди киргизип, анын ичинде адвокаттарды мезгил-мезгили менен кайра каттоодон өтүүгө мажбурлайт. Бул реестрлер мамлекеттик органдардын көзөмөлүндө болгондуктан, алар кошумча талаптарды жана чектөөлөрдү таңуулай алышат.

Соттордун, адвокаттардын жана прокурорлордун көз карандысыздыгына жана отчеттуулугуна тиешелүү эл аралык принциптер *“74. Адвокат кесибинин көз карандысыздыгы адам укуктарын илгерилетүүнүн жана коргоонун маанилүү кепилдиги болуп саналат. 75. Адвокаттардын өз кесиптик милдеттерин[8] аткарууда көз карандысыздыгын камсыз кылган адилеттүү жана калыс сот тутуму болушу керек”* деп көрсөтөт. Кесиптин өз алдынча башкаруу принциби көз карандысыздык принциби менен тыгыз байланышта жана адвокатура мамлекеттик органдардын тутумуна кирбестен жана аларга баш ийбестен, өзүн-өзү уюштуруу негизинде иштейт дегенди билдирет. Демек, адвокатура өз алдынча, адвокаттык палатанын органдарынын чечимдеринин негизинде өзүнүн иштөө шарттарын аныктайт. Бул принцип эл аралык деңгээлде таанылган эң зарыл принциптердин бири болуп саналат. Ошентип, бул принциптин айрым мыйзамдарга белгилүү болгон корпоративдүүлүк принциби менен байланышы айкын.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

"Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 7-беренесине ылайык, Адвокаттар кеңеши Адвокатуранын коллегиялуу аткаруучу органы болуп саналат жана адвокаттардын съездинде жашыруун добуш берүү жолу менен адвокатуранын мүчөлөрүнүн арасынан адвокаттык ишмердүүлүк тажрыйбасы кеминде беш жыл болгон мүчөлөрүнүн ичинен 9 адамды үч жылдык мөөнөткө

[8] Юристтердин эл аралык комиссиясы, Соттордун, адвокаттардын жана прокурорлордун көз карандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер, №1 практикалык колдонмо, 2007-ж. URL: International-Principles-on-the-Independence-and-Accountability-of-Judges-Lawyers-and-Procecutors-No.1-Practitioners-Guide-2013-Rus.pdf (icj.org)

шайлайт. КРнын 2023-жылдын 15-августундагы №180[9] мыйзамы менен Адвокаттар кеңешинин мүчөлөрүнүн алмашуусу боюнча өзгөртүүлөр киргизилген. Ага ылайык, адвокат эки мөөнөттөн ашык катары менен Адвокаттар кеңешинин мүчөсү болуп шайлана албайт.

2024-жылдын[10] 27-мартында Съездде бекитилген Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставынын 5.1-пунктуна ылайык, Адвокатуранын органдары болуп Съезд, Адвокаттар кеңеши, этика боюнча Комиссия жана Текшерүү комиссиясы саналат.

Адвокаттар кеңеши коллегиалдуу аткаруу органы болуп саналат жана съездде жашыруун добуш берүү жолу менен үч жылдык мөөнөткө 9 адамдан шайланат. Кеңештин чечимдери кеңеш мүчөлөрүнүн жалпы санынын көпчүлүк добушу менен кабыл алынат жана кабыл алынган күндөн тартып жети күндөн кечиктирбестен адвокатуранын расмий сайтында жарыялануусу тийиш. Адвокаттар кеңеши текшерүү комиссиянын талабы боюнча адвокатуранын финансылык-чарбалык ишмердүүлүгү боюнча талап кылынган документтерди өз убагында берүүгө милдеттүү.

Жалпысынан, Уставда чечимдерди кабыл алууда коллегиалдуулук принциптери, кабыл алынган чечимдерди жарыялоо аркылуу ачыктык, отчеттуулук жана адвокаттар кеңешинин алмашуусу чагылдырылган.

Этика комиссиясы адвокаттар кеңешинен көз карандысыз орган болуп саналат жана өз ишин Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамына, «Этика комиссиясы жөнүндө»[11] жобого жана кесиптик этика[12] кодексине ылайык жүргүзөт. 5.4.4-пунктуна ылайык, этика комиссиясынын чечими анын жыйынына катышкан мүчөлөрдүн жөнөкөй көпчүлүк добушу менен кабыл алынат. Тартиптик өндүрүш даттанууларды, сунуштарды өз убагында, объективдүү жана адилеттүү кароону, алардын чечилишин жана кабыл алынган чечимди аткарууну камсыз кылууга тийиш.

5.5.4-пунктуна ылайык, текшерүү комиссия жылына кеминде бир жолу адвокатуранын жана анын органдарынын финансылык-чарбалык ишмердүүлүгүн текшерип, анын жыйынтыктарын расмий сайтта жарыялайт.

Изилдөөгө катышкан респонденттердин орточо 58,5% адвокатура *коллегиалдуулук, жетекчиликтин алмашуусу, ачыктык жана отчеттуулук*[13] принциптерин орточо деңгээлде карманат деп эсептешет.

ПЗ - Сүрөт. Ачыктык, коллегиалдуулук, отчеттуулук жана жетекчиликтин алмашуусу принциптери

[9] 2023-жылдын 15-августундагы No 180 “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-3418/edition/1290072/ru

[10] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Адвокаттар коллегиясынын Уставы

[11] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Этика боюнча комиссия жөнүндө жобо URL: https://advokatura.kg/ru/documents/kyrgyz-respublikasynyn-advokaturasynyn-etika-boyuncha-komissiyasy-zhonundo-zhobo

[12] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Адвокаттардын кесиптик этикасынын кодекси URL: https://advokatura.kg/ru/documents/kodeks-professionalnoy-etiki-advokatov-0

[13] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги тутумунун мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 20-б.

В основном респонденты считают, что Адвокатура умеренно придерживается указанных принципов

Ответы на вопрос: "в какой степени Адвокатура КР придерживается принципов коллегиальности, прозрачности, подотчетности и смены руководства?", %

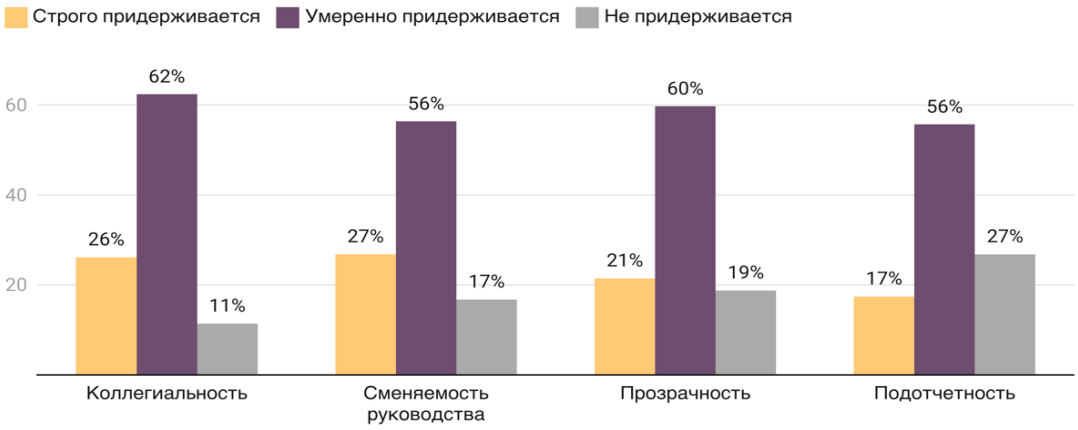

Число респондентов = 149 человек

Источник: Результаты опроса в рамках Мониторинга системы уголовного правосудия Кыргызской Республики • Создано с помощью Datawrapper

Респонденттердин көбү (26% жана 27% тиешелүүлүгүнө жараша) адвокатура коллегиалдуулук жана жетекчиликтин алмашуусу принциптерин так карманат деп эсептешет. Ошол эле учурда, респонденттердин 27%ынын пикири боюнча, адвокатура отчеттуулук принцибин такыр карманбайт.[14]

Респонденттер үчүн негизги кыйынчылык туудурган маселе – адвокатура органдарынын отчеттуулугу маселеси болду. 2024-жылдын 27-январында өткөн съездде байкоочунун айтымында, делегаттарга Адвокаттар кеңешинин, Текшерүү комиссиянын жана Этика комиссиясынын ишмердүүлүгү боюнча отчеттор берилген. Бул тажрыйба адвокатура органдарынын отчетторун түзүү жана отчеттордун мазмунуна бирдиктүү талаптардын жоктугун, ошондой эле съезд өткөрүлгөн күнгө чейин отчетторду жарыялоонун зарылдыгынын жоктугун көрсөттү. Бул Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын башкаруу органдарынын отчетторун түзүү жана жарыялоо процедураларынын жоктугунун натыйжасы болуп саналат.

Корутундулар

1. Адвокатуранын көз карандысыздыгы Конституция жана адвокатура жөнүндө мыйзам менен жарыяланат. Кыргызстандын адвокатурасы формалдуу түрдө коллегиалдуулук, ачыктык, жетекчиликтин алмашуусу жана отчеттуулук принциптерин карманат, бул мыйзамда жана Уставда бекитилген. Бирок, практикада, сурамжылоого катышкандардын 58,5% гана бул принциптер сакталып жатканын эсептешет, отчеттуулук эң чоң күмөн саноолорду жаратат (респонденттердин 27% бул принципке такыр баш ийбейт деп эсептешет).

2. Адвокаттар кеңеши, этика боюнча Комиссия жана Текшерүү комиссиясы ар кандай функцияларга ээ, бирок алардын отчеттуулугуна жана маалымат берүү тартибине бирдиктүү талаптар жок. Адвокаттар кеңеши, этика боюнча Комиссия жана Текшерүү комиссиясы ар кандай функцияларга ээ, бирок алардын отчеттуулугуна жана маалымат берүү тартибине бирдиктүү талаптар жок. 27-жылдын 2024-январында съездде берилген адвокатура

[14] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги системасынын мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 20-б

органдарынын иши жөнүндө отчеттор стандартташтыруунун жоктугун көрсөттү, бул талдоону жана отчеттуулукту кыйындатат. Отчеттордун съездге чейин жарыяланбагандыгы алардын мазмунун изилдөө жана талкуулоо, ошондой эле адвокаттар тарабынан бул органдардын ишин жакшыртуу боюнча сунуштарды берүү мүмкүнчүлүктөрүн азайтат.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңешине сунушталат: 1) Адвокаттар кеңеши, Этика комиссиясы жана Текшерүү комиссиясы үчүн отчеттордун бирдиктүү талаптарын иштеп чыгуу жана милдеттүү түзүмүн белгилөө, анын ичинде алардын ишинин так көрсөткүчтөрүн камтуу; 2) делегаттар жана адвокатура мүчөлөрү менен таанышуу үчүн съездге чейин жетиштүү убакытка адвокатуранын бардык органдарынын отчетторун расмий сайтта жарыялоону милдеттүү кылуу; 3) финансылык-чарбалык ишмердүүлүктүн жыйынтыктарын гана эмес, башкаруунун натыйжалуулугун баалоону эске алуу менен отчетторду үзгүлтүксүз жарыялоону камсыз кылуу; 4) башкаруу органдарынын ишинин натыйжалуулугун баалоо үчүн адвокатура мүчөлөрүнүн үзгүлтүксүз сурамжылоолорун уюштуруу.

2- Көрсөткүч. Адвокатура кесипке кирүү маселесинде көз карандысыз

КК 2.1. Адвокаттар ассоциациялары кесипке кирүү, аттестация жана адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу маселелери боюнча өзгөчө компетенцияга жана ыйгарым укуктарга ээ.
КК 2.2. Адвокаттык өз алдынча башкаруу органындагы квалификациялык комиссиялар аткаруу органдарынан көз карандысыз болуп саналат.

Сыпаттамасы

Юстиция министрлиги жана юстициянын аймактык органдары адвокатура органдарынын компетенциясын чектебөөгө тийиш. Юридикалык билим алуу жана юридикалык кесипке кирүү зарыл квалификацияга, жогорку моралдык сапаттарга жана жакшы репутацияга ээ болгон бардык адамдарга жеткиликтүү болушу керек, эч ким расасына, теринин түсүнө, жынысына, динине, саясий же башка ишенимдерине, улуттук, тилдик же социалдык тегине, мүлктүк абалына, кireше деңгээлине, туулган жерине же статусуна[15] жараша мындай мүмкүнчүлүктөн баш тартпашы керек. Адвокаттык кесипке кирүү экзамени адвокатуранын өз алдынча башкаруу принциби боюнча уюштурулуп, өткөрүлүшү керек. Адвокаттар ала турган билим берүү боюнча атайын нормада *“Өкмөттөр, юристтердин кесиптик ассоциациялары жана окуу жайлары юристтер тийиштүү билимге жана даярдыкка ээ болушун жана адвокаттын идеалдары жана этикалык милдеттери, ошондой эле улуттук жана эл аралык укук тарабынан таанылган адам укуктары жана негизги эркиндиктер жөнүндө маалымдар болушун камсыз кылышы керек (милдеттүү).”* деп

[15] Юристтердин эл аралык комиссиясы, Судьялардын, адвокаттардын жана прокурорлордун көз карандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер, практиктер үчүн колдонмо № 1, 2007.URL: International-Principles-on-the-Independence-and-Accountability-of-Judges-Lawyers-and-Procecutors-No.1-Practitioners-Guide-2013-Rus.pdf (icj.org) (113 -бет, п. 77), (117-бет, п. 97); БУУнун Принциби 24. Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттар Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба. БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН АДАМ УКУКТАРЫ. 07 сентябрь 1990. URL: Basic Principles on the Role of Lawyers | OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal

айтылат.[16] Кесипке кийлигишүүгө жол бербөө принциби менен айкалышып жана логикалык байланышта, БУУнун[17], 16-принцибинде камтылган, окутуу процессин уюштурууда, аттестация жана квалификация маселелерин чечүүдө негизги роль адвокатурага таандык, анткени башкача болуу алардын кесиптик функцияларына кийлигишүүдөн коргоо принцибине каршы келет. *“Адвокаттар өз кызыкчылыктарын көрсөтүү, үзгүлтүксүз билим алуусуна жана кесиптик даярдыгына көмөктөшүү, ошондой эле кесиптик чынчылдыгын коргоо үчүн өз алдынча башкарылуучу кесиптик бирикмелерди түзүүгө жана аларга кирүүгө укуктуу. Кесиптик бирикмелердин аткаруу органы анын мүчөлөрү тарабынан шайланат жана өз функцияларын тышкы[18] кийлигишүүсүз аткарат.”*

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” [19] мыйзамынын 19-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, адвокаттык ишмердүүлүккө лицензияны жогорку юридикалык билими жана кеминде бир жылдык иш стажы бар, квалификациялык экзаменден өткөн жаран ала алат.

Айрым категориядагы жарандар, мисалы, ишке жараксыздар (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-пункту) же атайылап кылмыш жасагандыгы үчүн соттолгондор (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту) лицензия ала алышпайт. Бул чектөөлөр адвокаттардын кесиптик деңгээлин жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылууга багытталган. Мисалы, наркологиялык же психикалык оорулары бар адамдар ийгиликтүү дарылангандан жана каттоодон чыгарылгандан кийин лицензия ала алышат (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 1-1-пункту). Атайылап кылмыш жасагандыгы үчүн соттолгон адамдар лицензия ала алышпайт, соттуулугу жоюлганына карабастан (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 19-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пункту), бул жогорку этикалык стандарттарды сактоого багытталган.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамынын 21-беренеси Квалификациялык комиссияга көз карандысыз орган статусун бербейт. Комиссия Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин алкагында түзүлөт жана жети мүчөдөн турат: адвокаттар кеңеши тарабынан дайындалган беш жылдан кем эмес иш тажрыйбасы бар адвокаттык коомчулуктун төрт өкүлү жана Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин үч өкүлү. Квалификациялык комиссиянын компетенциясына адвокаттык практика менен алектенүү укугуна лицензия алуу үчүн квалификациялык экзамен өткөрүү, ошондой эле

[16] БУУнун Принциби 9. Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттар Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба.

[17] БУУнун 16-Принциби. Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттар Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба.

[18] БУУнун 24-Принциби. Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттар Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба. БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН АДАМ УКУКТАРЫ. 07 сентябрь 1990 жыл.URL: Юристтердин ролу боюнча негизги принциптер | УКМК. URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal

[19] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүгү жөнүндө" Мыйзамы.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

документтерди текшерүүдөн кийин экзаменге киргизүү же баш тартуу чечимин кабыл алуу кирет.

Экзамен тест түрүндө өткөрүлөт (адвокаттык ишмердүүлүк[20] менен алектенүү укугуна лицензия алууга талапкер адамдар үчүн квалификациялык экзамен өткөрүү тартибинин 6-пункту), анын жыйынтыктарын сотто талашууга болот (адвокаттык ишмердүүлүк менен алектенүү укугуна лицензия алууга талапкер адамдар үчүн квалификациялык экзамен өткөрүү тартибинин 15-пункту).

Изилдөөнүн алкагында жүргүзүлгөн интервьюсунда респонденттер Юстиция министрлигинин (Юстиция Министрлиги) алдында квалификациялык комиссия түзүлүп жатканын, бул кесипке жетүү маселесинде Адвокатуранын толук көз карандысыздыгына шек туудурарын бир нече жолу айтышкан. Комиссия 7 мүчөдөн түзүлөт, анын ичинен 4 адвокаттар КР Адвокатурасынын сунушунун негизинде Комиссиянын курамына киргизилет, комиссиянын 3 мүчөсү КР ЮМ кызматкерлери болуп саналат (Адвокаттык иштин маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин алдындагы Квалификациялык комиссия жөнүндө Жобонун 3-пункту). Комиссиянын бардык жети мүчөсү чечүүчү добушка ээ. Комиссиянын жеке курамы КР Юстиция министрлигинин буйругу менен бекитилет. Комиссияны түзүү практикасы КР Юстиция министрлиги тарабынан комиссиянын курамына тигил же бул адвокатты бекитүүдөн баш тартуунун документтештирилген учурларын камтыбайт. Бирок, комиссиянын чечүүчү добуш укугу бар мүчөлөрүнүн 43% жана Комиссиянын персоналдык курамын бекитүү боюнча КР ЮМ ыйгарым укуктары Комиссиянын ишине КР ЮМ таасир этүү мүмкүндүгү анык экендиги жөнүндөгү логикалык тыянакка алып келет.

Көпчүлүк респонденттер Адвокатуранын толук көз карандысыздыгын камсыз кылуу үчүн лицензияларды берүү боюнча ыйгарым укуктарды мамлекеттик органдардын катышуусуз түздөн-түз Адвокатурага өткөрүп берүүгө багытталган реформаларды жүргүзүү зарыл деп эсептешет.

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк[21] жөнүндө” мыйзамынын 10-беренесине ылайык, адвокаттык ишмердүүлүккө лицензияны биринчи жолу алган адвокат бир жылдын ичинде адвокаттар съезди тарабынан бекитилген жобого ылайык алдын ала кесиптик даярдыктан өтүүгө тийиш. Адвокатурада адвокаттардын кесиптик даярдыгын жана квалификациясын жогорулатуу максатында өз алдынча юридикалык жак болуп саналган Адвокаттардын окуу борбору иштейт. Адвокаттардын окуу борборунун ишмердүүлүгүнүн жана каржылоосунун тартиби адвокаттар съезди[22]. тарабынан бекитилген уставы менен аныкталат. Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 7-беренесинин 2-бөлүгүнүн 5-пункту адвокаттар кеңешинин (адвокатуранын коллегиалдуу аткаруу органы болуп саналат жана адвокаттар съездинде шайланат) адвокаттардын окуу борборунун директорун дайындоо жана бошотуу боюнча

[20] Адвокаттык иш жүргүзүүгө лицензия алууга талапкер адамдар үчүн квалификациялык экзаменди өткөрүүнүн тартиби. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 30-октябрындагы No 711 токтому менен бекитилген.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/200275/edition/904929/ru

[21] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө" Мыйзамы.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[22] Ошол эле жерде.

ыйгарым укуктарын бекитет. Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставынын [23] 5.3.2-пунктуна ылайык, адвокаттар кеңешинин компетенциясына адвокаттардын, адвокаттардын жардамчыларынын кесиптик даярдыгы жана квалификациясын жогорулатуу программасын жана типтүү методикасын бекитүү, бул программалар боюнча алардын окуусун уюштуруу кирет. 2015-жылдын 28-октябрында Адвокаттар кеңеши Кыргыз Республикасынын[24] адвокаттарынын кесиптик билим алуусу жана квалификациясын жогорулатуу боюнча Бирдиктүү билим берүү стандартын бекиткен. Бул стандартта милдеттүү түрдө квалификацияны жогорулатуу үчүн белгиленген сааттардын көлөмү, бул сааттарды эсептөө тартиби жана альтернативдүү (тренингдерге жана милдеттүү сертификаттоо менен өткөрүлүүчү окутуу семинарларына кошумча) квалификация жогорулатуу формалары, мисалы, кандидаттык же докторлук диссертацияны коргоо же тегерек столдордо баяндама жасоо каралган.

Адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу боюнча практикалык ишмердүүлүк жогоруда көрсөтүлгөн нормаларга ылайык жүргүзүлүп, көз карандысыз болуп эсептелет жана мамлекеттик органдардын кийлигишүүсүнө дуушар болбойт. Бул жагдай жалпы алганда оң көрүнүш болгону менен, Кыргыз Республикасында адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутумунун натыйжалуулугуна тескери таасирин да тийгизүүдө.

Мисалы, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын алдындагы Адвокаттардын Окуу борборунун институционалдык туруктуулугу каржылоонун жетишсиздигинен улам туруксуз абалда турат. Окуу борборунун чыгымдарына кызматкерлердин эмгек акысынан тышкары, 2023-жылга чейин борбордун ишмердүүлүгү үчүн ижара акысын төлөө да кирген. 2023-жылы Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети тарабынан Окуу борборуна беш жылдык мөөнөткө жай берилген. Бирок, өзүнө таандык же узак мөөнөткө пайдалануугa берилген имараттын жоктугу адвокаттардын туруктуу жана көз карандысыз квалификация жогорулатуу системасын түзүүдө кыйынчылыктарды жаратууда.

Адвокаттарды аттестациялоо тутуму Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган эмес.

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпысынан эл аралык стандарттарга шайкеш келет, юридикалык билими бар адамдарга кесипке кирүүгө мүмкүнчүлүк берип, квалификациялык экзамен тапшырууну талап кылат. Айрым категориядагы жарандарга лицензия алууга чектөөлөр кесипкөйлүктү жана этикалык стандарттарды сактоо максатында негизделген.
2. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн Квалификациялык комиссияда болушу кесипке кийлигишүүгө жол бербөө принцибин бузат жана адвокатуранын толук өз алдынча башкаруусун караган эл аралык стандарттарга ылайык келбейт. Изилдөөгө катышуучулар лицензиялоо процессинде мүмкүн болгон коррупциялык схемаларга тынчсызданууусун билдирип, учурдагы тутумуна ишенимдин төмөн деңгээлин көрсөтүп турат.

[23] Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставы. 2014-жылдын 26-ноябрындагы Кыргыз Республикасынын Адвокаттар Съездинин чечими менен бекитилген.URL: https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/ustav_advokatury_kr.pdf

[24] Кыргыз Республикасынын юристтерин кесиптик даярдоонун жана квалификациясын жогорулатуунун бирдиктүү билим берүү стандарты. Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешинин 2015-жылдын 28-октябрындагы чечими менен бекитилген. Тилекке каршы, документ жалпыга жеткиликтүү эмес.

3. Адвокаттарды аттестациялоо Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралган эмес.

4. Адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутуму толугу менен көз карандысыз болуп саналат. Анын нормативдик укуктук жана уюштуруучулук негиздерин аныктоо Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын (Съезд же Адвокаттар кеңеши) компетенциясына кирет, ошондой эле адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутумунун иштешин практикалык камсыз кылуу ишмердүүлүгү да кирет.

Сунуштамалар

1. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине Квалификациялык комиссияны түзүү жана иштөө боюнча ыйгарым укуктарды Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн катышуусун жокко чыгарып, түздөн-түз адвокатурага өткөрүп берүү сунушталат. Лицензиялоо процесси толугу менен адвокатуранын өз алдынча башкаруу органдары тарабынан көзөмөлдөнүшүн камсыз кылуу маанилүү, бул эл аралык стандарттарга ылайык келет жана аткаруу бийлигинин кийлигишүү коркунучун азайтат.

2. Адвокаттар кеңешине төмөнкүлөрдү иштеп чыгуу жана ишке ашыруу максатка ылайыктуу: 1) адвокаттык лицензия алуу үчүн талапкерлерди баалоонун ачык жана объективдүү критерийлерин иштеп чыгуу жана ишке ашыруу, натыйжаларды даттануу процедурасын так аныктоо; 2) процедураларга ишенимди жогорулатуу үчүн коомдук уюмдардын катышуусу менен лицензиялоо процессин көз карандысыз мониторинг жүргүзүү; 3) комиссиянын ишинин ачыктыгын, баалоо критерийлерин жана экзамен жыйынтыктарын милдеттүү түрдө жарыялоону камтыган лицензиялоо процедуралары үчүн коррупцияга каршы механизмдерди иштеп чыгуу; 4) расмий ресурстарда лицензиялоо жана квалификацияны жогорулатуу процедуралары жөнүндө маалыматты жарыялоо аркылуу маалымдуулукту жогорулатуу жана кыянаттыкты алдын алуу; 5) кызыкчылыктардын кагылышуусу же лицензия берүүдөн негизсиз баш тартуу сыяктуу лицензиялоо процессиндеги мыйзам бузуулар үчүн катуу жоопкерчиликти белгилөө.

3 - Көрсөткүч. Адвокатуранын тартиптик практикасы көзкарандысыз

КК 3.1. Адвокаттык ассоциациялар анын мүчөлөрүнүн тартиптик жоопкерчилик маселелери боюнча өзгөчө компетенцияга жана ыйгарым укуктарга ээ

Сыпаттамасы

Юристтердин ролуна тиешелүү негизги принциптерде төмөнкүлөр *көрсөтүлгөн:* что: *“26. Юристтер өздөрүнүн тийиштүү органдары жана мыйзам чыгаруучу органдары аркылуу улуттук мыйзамдарга, салттарга жана эл аралык таанылган стандарттарга жана нормаларга ылайык юристтердин кесиптик жүрүм-турум кодекстерин иштеп чыгышат. …28. Юристтерге карата тартиптик чаралар юристтер тарабынан түзүлгөн калыс тартиптик комитет тарабынан, мыйзамда каралган көз карандысыз органда же сотто каралат жана көз карандысыз соттук көзөмөлгө алынат. 29. Бардык тартиптик чаралар кесиптик жүрүм-турум кодексине, таанылган стандарттарга, юристтин кесиптик этикасына жана ушул принциптердин негизинде аныкталат”.* ***Юристтер коомчулугунун көз карандысыздык стандарттарында***[25] төмөнкүлөр каралган: *“21. Юристтердин ассоциациялары юристтердин кесиптик жүрүм-турум*

[25] Стандарты независимости сообщества юристов. Приняты МАЮ 7 сентября 1990 г. в Нью-Йорке. URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=B19E5EEC-6E69-4F54-881C-32301FBAFDA1

кодексин кабыл алып, анын аткарылышын камсыздоого тийиш.... 23. Тиешелүү юристтер ассоциациясы тартиптик териштирүүлөрдү өткөрүү үчүн жоопкерчилик тартат же аларга катышуу укугуна ээ болот. 24. Тартиптик териштирүүлөр башында тиешелүү юристтер ассоциациясынын тартиптик комитетинде жүргүзүлүшү керек. Юрист тартиптик комитеттин териштирүүсүнө байланыштуу арыз менен кайрылууга жана мындай арыздарды кароого ыйгарым укуктуу, көз карандысыз жогорку органга даттанууга укуктуу".

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Этика боюнча комиссия Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставынын 5.1 жана 5.4-пункттарына ылайык адвокатуранын органдарынын бири болуп саналат жана адвокаттардын кесиптик этика маселелери боюнча Кодексинде аныкталган адвокатура мүчөлөрүнүн аракеттерине карата даттанууларды жана арыздарды карайт, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Кеңеши тарабынан бекитилген атайын Жобо менен аныкталган тартиптик маселелерди карайт. "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Этика[26]" боюнча комиссиясы жөнүндө Жобого ылайык, Этика боюнча комиссия адвокаттар тарабынан кесиптик этика нормаларын жана Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамынын, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставынын, Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын кесиптик этика кодексинин, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Кеңешинин токтомдорунун (чечимдеринин) жана филиалдын (аймактык адвокатуранын) Жобосунун талаптарын бузуу боюнча жеке жана/же юридикалык жактардын кайрылууларын, даттанууларын жана арыздарын, укук коргоо органдарынын токтомдорун, соттордун жеке токтомдорун (аныктамаларын) жана мамлекеттик органдардын сунуштарын кароо боюнча Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын көз карандысыз коллегиалдуу органы болуп саналат.

Этика боюнча комиссия жөнүндө Жобого ылайык, Этика боюнча комиссия үч жылдык мөөнөткө 7 мүчөдөн турат. Комиссиянын мүчөсү болгон адвокаттын адвокаттык ишмердүүлүк стажы кеминде беш жыл болушу керек. Этика боюнча комиссиянын төрагасы анын мүчөлөрүнүн арасынан үч жылдык мөөнөткө шайланат (Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамынын 8-беренесинин 1-бөлүгү). Этика боюнча комиссиянын курамына талапкерлерди көрсөтүү жана шайлоо Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешинин жана Текшерүү комиссиясынын курамын шайлоо үчүн аныкталган эрежелер боюнча жүргүзүлөт. Бирок, Этика боюнча комиссиянын мүчөлүгүнө талапкерлер үчүн кемчиликсиз репутациянын милдеттүү талаптары жана тартиптик жазалардын жоктугу каралган эмес.

Ошол эле учурда, Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө» 2023-жылдын 15-августундагы № 180[27] мыйзамына ылайык, Этика боюнча комиссия Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Кеңешинен көз карандысыз орган болуп саналат жана 8-бөрененин 4-бөлүгүндө көрсөтүлгөн маселелерди карайт.

[26] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Этика боюнча комиссия жөнүндө жобо URL: https://advokatura.kg/ru/documents/kyrgyz-respublikasynyn-advokaturasynyn-etika-boyuncha-komissiyasy-zhonundo-zhobo

[27] 2023-жылдын 15-августундагы No 180 " Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө " Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу" Кыргыз Республикасынын Мыйзамы URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-3418/edition/1290072/ru

Кыргыз Республикасынын «Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамы Этика боюнча комиссияга тандоо критерийлерин аныктайт. Мыйзамга ылайык, Комиссиянын мүчөлөрү болуп иш тажрыйбасы кеминде беш жыл болгон адвокаттар гана боло алышат. Бул практикалык адвокаттар гана кесиптин өзгөчөлүктөрүн билгендиктен, өз кесиптештеринин аракеттерин объективдүү баалай алышат деген негизде аныкталган. Бирок, Этика[28] боюнча комиссиянын курамында Юстиция министрлигинин эки өкүлүнүн болушу юристтердин ролуна байланыштуу эл аралык стандарттарды жана принциптерди бузат. Мыйзамда бул Юстиция министрлигинин өкүлдөрүн тандоо критерийлери да аныкталган эмес.

Бул жагдай адвокатуранын жана анын мүчөлөрүнүн көз карандысыздыгына коркунуч келтирет, анткени Этика боюнча комиссияда Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн болушу адвокаттарды формалдуу мыйзам бузуулар үчүн жоопкерчиликке тартуу шылтоосу менен катуу көзөмөлгө алууга алып келиши мүмкүн. Адвокаттар көп учурда мамлекеттик органдарга, анын ичинде Юстиция министрлигине каршы соттордо жарандардын кызыкчылыктарын коргошот, ошондуктан Этика боюнча комиссиянын көз карандысыздыгы абдан маанилүү. Ал мамлекеттик кийлигишүүдөн качуу үчүн адвокаттардан гана турушу керек. Болбосо, адвокаттарга ашыкча көзөмөл жана басым көрсөтүү коркунучу бар, бул алардын көз карандысыздыгын жана кардарларынын укуктарын негизсиз санкциялардан коркпостон коргоо жөндөмдүүлүгүн бузат.
Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 8-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык Этика боюнча комиссиянын компетенциясына төмөнкүлөр кирет:

1) адвокаттын аракеттерине (аракетсиздигине) даттанууларды жана кайрылууларды карoo;
2) адвокаттардын кесиптик этика кодексин колдонуу боюнча түшүндүрмөлөрдү берүү;
3) тартиптик практиканы жалпылоо;
4) ушул Мыйзамга ылайык башка маселелер.

Этика боюнча комиссиянын кароосунун предмети адвокаттын этикалык нормаларды жана жүрүм-турум эрежелерин, ошондой эле “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамдын талаптарын, башка нормативдик укуктук актыларды бузуу болуп саналат.

Этика боюнча комиссиянын ишмердүүлүгүнө мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, саясий партиялар, коомдук бирикмелер, уюмдар жана алардын кызмат адамдары, ошондой эле жеке жарандар жана алардын топтору[29] тарабынан кийлигишүүгө жол берилбейт. Кайрылууларды карoo жеке жашоонун купуялуулугун, адвокаттык, коммерциялык жана башка мыйзам менен корголгон сырды[30] коргоо шартында жүргүзүлөт.

[28] Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзамынын 8-беренесинин 1-пунктунун 2-пунктчасына ылайык...

[29] Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Этика боюнча комиссиясы жөнүндө Жобонун 5-пункту. 2021-жылдын 21-январында Адвокаттар кеңеши тарабынан бекитилген.URL: https://advokatura.kg/ru/komissiya-po-etike/polozhenie-o-komissii-po-etike-advokatury-kr

[30] Ошол эле жерде 4-П

Корутундулар

1. Этика боюнча комиссия формалдуу түрдө көз карандысыз орган болуп саналат, бул эл аралык стандарттарга ылайык келет. Бирок, анын курамында Юстиция министрлигинин эки өкүлүнүн болушу бул көз карандысыздыкты бузуп, мамлекет тарабынан тышкы таасир жана көзөмөл коркунучун жаратат. Комиссиянын курамында мамлекеттик органдардын өкүлдөрүнүн болушу, айрыкча адвокаттар мамлекеттик түзүмдөргө, анын ичинде Юстиция министрлигине каршы жарандардын кызыкчылыктарын коргогон учурларда, адвокаттарга басым көрсөтүү коркунучун жаратат.

Сунуштамалар

1.Учурдагы мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү киргизип, Этика боюнча комиссиянын курамынан Юстиция министрлигинин өкүлдөрүн чыгаруу сунушталат, бул эл аралык стандарттарга шайкештикти камсыз кылуу жана комиссиянын курамын кесиптик тажрыйбасы жана репутациясы тастыкталган адвокаттардан гана түзүү үчүн.
2.Этика боюнча комиссияны Тартип комиссиясы деп өзгөртүү маанилүү деп эсептелет.
3.Адвокаттар кеңеши Этика боюнча комиссиянын мүчөлүгүнө талапкерлер үчүн зарыл болгон көндүмдөрдүн критерийлерин, так талаптарды жана конкурс аркылуу тандоо шарттарын киргизүүсү маанилүү.

КК 3.2. Адвокатка карата анын аракеттеринин ак ниеттүүлүк презумпциясы колдонулат. Тартиптик процесс өзүнүн максаты катары ак ниетсиз адвокатты жазалоону гана эмес, корпорациянын мүчөлөрүн негизсиз дооматтардан коргоону да көздөйт.

Сыпаттамасы

Юристтер коомчулугунун көз карандысыздык стандарттарында төмөнкүлөр каралган**:** *“27. Кесиптик сапатта иш алып барган юристтерге карата айыптоолор же даттануулар тиешелүү процедурага ылайык тез жана объективдүү каралышы керек. Юристтер ишти адилеттүү кароого, анын ичинде өз тандоосу боюнча юристтин жардамын алууга укуктуу. 28. Юристтерге карата тартиптик чаралар юристтер тарабынан түзүлгөн калыс тартиптик комитет тарабынан, мыйзамда каралган көз карандысыз органда же сотто каралат жана көз карандысыз соттук көзөмөлгө алынат”. **Юристтер коомчулугунун көз карандысыздык стандарттары***[31] *төмөнкүлөрдү карайт: “22. Табигый адилеттүүлүк эрежелерин камтыган дисциплинардык процесстерди баштоо жана жүргүзүү боюнча белгиленген эрежелер болушу керек 24. … Юрист тартиптик комитеттеги териштирүү боюнча даттанууларды караган тиешелүү жана көз карандысыз жогорку органга даттанууга укуктуу болушу керек”.*

Ошентип, стандарттар адвокаттык статусунан ажыратуу, дисквалификациялоо же адвокаттын статусун токтото туруу тартиби адвокаттарга тиешелүү мыйзамдарда, эрежелерде же прецеденттерде каралышы керектигин карайт. Биринчи инстанция катары тартиптик өндүрүш аткаруу органдарынан көз карандысыз адвокаттар ассоциациясы тарабынан түзүлгөн квалификациялык комиссия тарабынан жүргүзүлөт, ал тартиптик жосундун бар же жок экенин аныктайт. Квалификациялык комиссиянын кароосунун жыйынтыктары тартиптик өндүрүш боюнча акыркы чечим чыгаруу үчүн ассоциациянын жогорку органына (адвокаттар палатасына) өткөрүлөт. Адвокаттык өз алдынча башкаруу

[31] Юридикалык кесиптин көз карандысыздыгынын стандарттары. ЭАУ тарабынан 1990-жылы 7-сентябрда Нью-Йоркто кабыл алынган.URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=B19E5EEC-6E69-4F54-881C-32301FBAFDA1

органдарынын тартиптик иштер боюнча чечимдери адвокаттын кесипке болгон укугуна жана анын жашоосунун башка аспектилерине, айрыкча материалдык жагына таасир этерин эске алуу керек, ошондуктан алардын иштерди кароосу квази-соттук териштирүү мүнөзүнө ээ. “Биринчи инстанция” - квалификациялык комиссиянын кароосунун чечими жокко чыгарылышы мүмкүн жана негизделген корутунду чыгаруу менен аякташы керек. Ассоциациядагы (Палатанын кеңешиндеги) кароонун экинчи этабы. Бул этап тартиптик жаза же тартиптик жосундун жоктугу жөнүндө чечим чыгаруу менен белгиленет. Бул чечим менен кызыкдар адамга сотко кайрылуу укугу камсыз кылынышы керек.

Ак ниеттүүлүк презумпциясы кылмыш-жаза сот өндүрүшүндө колдонулган күнөөсүздүк презумпциясынын аналогиясы болуп саналат жана жеке адамдын укуктарын коргоого, негизсиз айыптоолорду жана соттоолорду жокко чыгарууга жардам берет. 1950-жылдын 4-ноябрындагы Адам укуктарын жана негизги эркиндиктерди коргоо боюнча Европа Конвенциясынын 6-беренесинин 2-пунктуна ылайык, “*ар бир адам кылмыш жасоого айыпталган адам мыйзамдуу тартипте күнөөсүз деп табылганга чейин күнөөсүз деп эсептелет*”.[32] Күнөөсүздүк презумпциясы ошондой эле Адам укуктарынын жалпы декларациясында[33] (11-берене) бекитилген: “*кылмыш жасоого айыпталган ар бир адам мыйзамда белгиленген тартипте анын күнөөсү далилденгенге чейин күнөөсүз деп эсептелүүгө укуктуу*”. Жарандык жана саясий укуктар[34] боюнча эл аралык пакт (14-берене, 2-пункт) ошондой эле кылмыш жасоого айыпталган ар бир адам сотто анын күнөөсү далилденгенге чейин күнөөсүз деп эсептелүүгө укуктуу экенин карайт.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Тартиптик өндүрүш процедурасы Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” [35] мыйзамынын 8-1-беренесинде каралган. Мындан тышкары, процедура Этика боюнча комиссия[36] жөнүндө Жободо деталдуу жазылган.

Тартиптик өндүрүш процедурасы Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 8-1-беренесинде каралган. Мындан тышкары, процедура Этика боюнча комиссия жөнүндө Жободо деталдуу жазылган.

Кесиптик этика кодексинде тартиптик жосун түшүнүгү жок жана жасалган жосундун оордугуна жараша классификация берилген эмес.

Этика боюнча комиссия жөнүндө Жободо адвокатурадан мүчөлүктөн чыккан же адвокаттык статусун токтоткон адвокатка карата чечим чыгаруу мүмкүнчүлүгү каралган эмес.

[32] 1950-жылдын 4-ноябрындагы Адам укуктарын жана негизги эркиндиктерин коргоо боюнча Европа Кеңешинин Конвенциясы. URL: https://rm.coe.int/1680a6eabc

[33] 1948-жылдын 10-декабрында БУУнун Башкы Ассамблеясынын 217 А (III) резолюциясы менен кабыл алынган Адам укуктарынын жалпы декларациясы URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml

[34] Генералдык Ассамблеянын 1966-жылдын 16-декабрындагы 2200 А (XXI) резолюциясы менен кабыл алынган Жарандык жана саясий укуктар боюнча эл аралык пакт URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml

[35] 2014-жылдын 14-июлундагы No 135 “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы.URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[36] 2024-жылдын 27-январындагы Адвокаттардын III съездинин чечими менен бекитилген Этика боюнча комиссия жөнүндө жобо URL: https://advokatura.kg/ru/documents/kyrgyz-respublikasynyn-advokaturasynyn-etika-boyuncha-komissiyasy-zhonundo-zhobo

Этика боюнча комиссиянын чечими анын жыйналышына катышкан мүчөлөрдүн жөнөкөй көпчүлүк добушу менен кабыл алынат. Этика боюнча комиссиянын жыйналышынын протоколу жыйналышка катышкан комиссиянын мүчөлөрү тарабынан кол коюлат (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 8-беренесинин 6-бөлүгү).

Ошол эле учурда Адвокатуранын Уставында бири-бирине карама-каршы келген 5.4.4 жана 5.4.6-пункттар бар. 5.4.4-пунктка ылайык, Этика боюнча комиссиянын жыйналышынын протоколу жыйналышка катышкан комиссиянын мүчөлөрү тарабынан кол коюлат, ал эми 5.4.6-пунктка ылайык, протокол комиссиянын төрагасы жана анын катчысы тарабынан кол коюлат. Этика боюнча комиссия жөнүндө Жобо менен Адвокатура жөнүндө мыйзамдын ортосунда башка карама-каршылыктар да бар. Атап айтканда, Жобонун 5.1-пунктунун d) жана e) пунктчалары мыйзамдын 8-1-беренесинин 3-бөлүгүнө карама-каршы келет.

Тартиптик өндүрүштү жүргүзүүдө “*адвокаттын ак* ниеттүүлүк *презумпциясы”* өзүнчө изилдөөнү талап кылган көйгөй болуп саналат. Бул презумпцияга ылайык, далилдөө жүгү адвокатка эмес, доомат койгон адамга жүктөлөт. Адвокат Этика боюнча комиссия адвокаттын аракеттеринде (аракетсиздигинде) адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө мыйзамдын жана (же) адвокаттын кесиптик этика кодексинин нормаларын бузуу бар экенин тааныганга чейин ак ниеттүү деп эсептелет. Бул термин “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамда да, Кодексте да жок экенин белгилеп кетүү керек, бирок практикада көп колдонулат. Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 57-беренесинин 1-бөлүгүндө “*ар бир адам кылмыш жана/же жосун жасоодо күнөөсүз деп эсептелет, анын күнөөсү мыйзамда белгиленген тартипте далилденгенге жана соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмү менен аныкталганга чейин*” деп бекитилген.

Ошол эле учурда, бул укукка Этика боюнча комиссия жөнүндө Жобонун 5.9-пункту карама-каршы келет, ага ылайык, тартиптик өндүрүш козголгон адвокат, ошондой эле ага карата кайрылуу берген адам өз талаптары жана каршылыктарынын негиздери катары шилтеме кылган жагдайларды далилдөөгө тийиш.

Этика боюнча комиссия жөнүндө Жобонун 3.5-пункту адвокатка карата текшерүү жүргүзүлүп жаткан учурда адвокатуранын аймактык органына жазуу жүзүндө түшүндүрмө берүүгө, ошондой эле ага карата кайрылуу, соттун жеке токтому (аныктамасы) келип түшкөн күндөн тартып 10 иш күндүн ичинде бардык талап кылынган материалдарды берүүгө милдеттендирет жана адвокаттык сырга шилтеме кылып, соттун жеке токтомун (аныктамасын) текшерүүнү уюштуруу үчүн зарыл болгон материалдарды берүүдөн баш тартууга укугу жок.

Ак ниеттүүлүк презумпциясы адвокаттын иш-аракеттери адилеттүү жана ак ниеттүү болгон деп болжолдонгондуктан, тартиптик өндүрүштө карама-каршы далилденмейинче, адвокатка жазуу жүзүндө түшүндүрмө берүүгө укук берилиши керек, милдеттендирилбеши керек.

Этика боюнча комиссиянын 2024-жылдагы тартиптик практикасын карап чыгуу Этика боюнча комиссия ишти карап жатканда көпчүлүк учурда адвокаттын ак ниеттүүлүк презумпциясынан чыгып, аны жокко чыгаруу милдети арыз ээсине жүктөлгөнүн көрсөтөт.

Этика боюнча комиссия жөнүндө Жободо тартиптик иш каралып жаткан адвокатка анын кызыкчылыктарын коргогон адвокатка ээ болууга тыюу салынган эмес. Бирок, түзүлгөн практикадан улам, ар бир адамды коргоо конституциялык укугунан келип чыгып, мындай

укук каралган жана тыюу салынган эмес. Адвокаттар тартиптик өндүрүштү кароого өз адвокаттары менен бирге катышкан учурлар көп кездешет.

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамынын 8-1-беренесинин 8-бөлүгүнө ылайык, Этика боюнча комиссиянын чечимдери Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипте сотко даттанууга жатат.[37]

Корутундулар

1. Кесиптик этика кодексинде тартип бузуулар түшүнүгүнүн так аныктамасы же жосундун оордугуна жараша классификациясы жок.
2. Адвокаттар коллегиясынын Уставындагы карама-каршылыктар дисциплинардык процессти ишке ашырууда бүдөмүк жагдайларды жаратат.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңешине кесиптик этика кодексине өзгөртүүлөрдү киргизип, төмөнкүлөрдү жазуу максатка ылайыктуу: 1) тартиптик жосун түшүнүгү; 2) жасалган жосундун оордугуна жараша анын классификациясын жүргүзүү, мисалы, анча маанилүү эмес жосун, маанилүү жосун жана орой мыйзам бузуу. Тартиптик жосунду классификациялоо тартиптик жазаларды алып салуу мөөнөттөрүн жана тартибин аныктоого да мүмкүндүк берет; 3) Адвокатуранын Уставынын жана башка жоболорунун Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамына шайкештигин, ошондой эле бири-бирине шайкештигин жана ички карама-каршылыктарды жокко чыгаруу боюнча укуктук экспертизасын жүргүзүү.

4 - Көрсөткүч. Адвокатура кесипкөй болуп саналат жана анын мүчөлөрүнүн кесипкөйлүгүн жогорулатууга көмөктөшөт.

КК 4.1. Адвокаттар сапаттуу билим алууга, кесиптик билим алууга жана квалификациясын жогорулатууга мүмкүнчүлүк алышат

Сыпаттамасы

Адвокаттардын жогорку билим деңгээли жана кесиптик даярдыгы адвокатуранын институционалдык көз карандысыздыгына өбөлгө түзөт. Сот процесси адилеттүүлүк принцибин сактоо үчүн коргоо жана айыптоо даярдыгынын деңгээлдери салыштырмалуу болушу керек. Адвокатура сыяктуу эле, адвокаттардын окуу борборлору аткаруу органынан көз карандысыз жана адвокаттар коомчулугу тарабынан башкарылууга тийиш. Бул адвокатуранын өз алдынча башкаруу принцибинен түздөн-түз келип чыгат. ***Юристтердин ролуна байланыштуу негизги принциптер*** төмөнкүлөрдү көрсөтөт: «*9. Өкмөттөр, юристтердин кесиптик ассоциациялары жана окуу жайлары юристтердин тийиштүү квалификациясын жана даярдыгын, ошондой эле улуттук жана эл аралык мыйзамдарда таанылган адам укуктары жана негизги эркиндиктер боюнча кесиптик идеалдарды жана моралдык милдеттерди билүүсүн камсыз кылат. 10. Өкмөттөр, юристтердин кесиптик ассоциациялары жана окуу жайлары расасына, терисинин түсүнө, жынысына, этникалык келип чыгышына, динине, саясий же башка көз караштарына, улуттук же социалдык келип чыгышына, мүлктүк, топтук, экономикалык же башка абалына карата*

[37] Закон КР "Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности" от 14 июля 2014 года № 135. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

дискриминациянын жоктугун камсыз кылат, адвокат тиешелүү өлкөнүн жараны болушу керек деген талап дискриминациялык деп эсептелбейт. …24. Юристтер өз кызыкчылыктарын коргогон, алардын үзгүлтүксүз билим алуусуна жана даярдыгына көмөктөшкөн жана алардын кесиптик кызыкчылыктарын коргогон өз алдынча кесиптик ассоциацияларды түзүүгө жана алардын мүчөсү болууга укуктуу. Кесиптик ассоциациялардын аткаруу органы анын мүчөлөрү тарабынан шайланат жана тышкы кийлигишүүсүз өз функцияларын аткарат». ***Юристтер коомчулугунун көз карандысыздык стандарттары*** төмөнкүлөрдү карайт: «*18.Юристтер коомчулугунун көз карандысыздыгын камсыз кылуу боюнча тиешелүү юристтер ассоциациясынын функцияларынын арасында төмөнкүлөр болушу керек: ...h) кесиптик коомго кирүү үчүн зарыл болгон алдын ала шарт катары жогорку юридикалык билим стандартын илгерилетүү жана юристтердин үзгүлтүксүз билим алуусуна көмөктөшүү, ошондой эле юристтер ассоциациясынын ролу боюнча коомчулукту агартуу*».

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Бул изилдөөнүн алкагында Кыргыз Республикасындагы юридикалык билим берүү маселеси изилденген эмес. Изилдөөчүлөр кесиптик даярдык жана квалификацияны жогорулатуу маселелерине гана көңүл бурушкан.

2005-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтү адвокаттык ишмердүүлүктү[38] өркүндөтүү концепциясын бекитип, адвокатураны реформалоого жана адвокаттардын квалификациясын жогорулатууга багытталган. 2014-жылы адвокаттардын өз алдынча башкаруучу кесиптик коомчулугун түзгөн «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө» мыйзам кабыл алынган. Адвокаттардын окуу борбору (АОБ) 2008-жылы негизделип, адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу максатында өз алдынча юридикалык жак болгон.

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамынын 22-беренесинин 4-бөлүгүнүн 3-пунктуна ылайык, адвокаттык ишмердүүлүккө лицензияны биринчи жолу алган ар бир адвокат жыл ичинде Съезд тарабынан бекитилген жобого ылайык, алдын ала кесиптик окуудан өтүшү керек. Мыйзамдын ушул эле беренесинин көрсөтүлгөн пункту адвокаттын квалификациясын жогорулатпоо лицензиядан ажыратуунун негиздеринин бири экендигин белгилейт. Ошондой эле, Кыргыз Республикасынын ушул Мыйзамынын 26-беренесинин 1-бөлүгүнүн 6-пункту адвокаттын үч жылда бир жолу өз билимин өркүндөтүп, квалификациясын жогорулатууга милдеттүү экенин белгилейт. Ал эми Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын[39] Уставынын 5.3.2.-пунктуна ылайык, Адвокаттар кеңеши кесиптик даярдоо жана квалификацияны жогорулатуу программаларын, ошондой эле бул программалар боюнча адвокаттар менен алардын жардамчыларын окутуу боюнча ыкмалардын негиздерин бекитүү укугуна ээ. Ушул ыйгарым укуктун негизинде, 2015-жылдын 28-октябрында Адвокаттар кеңеши Кыргыз Республикасынын адвокаттары үчүн Кесиптик окуу жана квалификацияны жогорулатуу боюнча Бирдиктүү билим берүү

[38] Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2005-жылдын 21-апрелиндеги токтому менен бекитилген Кыргыз Республикасында адвокаттык ишти өркүндөтүү концепциясы.
https://cbd.minjust.gov.kg/57473/edition/326391/ru

[39] Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставы. 2014-жылдын 26-ноябрындагы Кыргыз Республикасынын Адвокаттар Съездинин чечими менен бекитилген. URL:
https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/ustav_advokatury_kr.pdf

стандартын (ББС)[40] бекиткен. Бул стандартка ылайык, ар бир адвокат үч жыл ичинде жалпы 48 сааттык квалификацияны жогорулатуу курсун өтүүгө тийиш. ББС негизги мамилени аныктап, Адвокаттардын Окуу Борборунун (АОБ) билим берүү ишмердүүлүгүн эки негизги багытка бөлөт: адвокаттар үчүн кесиптик даярдоо программасы жана квалификацияны жогорулатуу программасы. Бирок, адвокаттык лицензия алуу процедурасы толугу менен Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлиги тарабынан ишке ашырылгандыктан, адвокаттык жардамчылар жана лицензияга талапкерлер үчүн окуу программасы ишке киргизилген эмес. Ал эми квалификацияны жогорулатуу программасы КРА жана АОБ тарабынан активдүү жүргүзүлүүдө. АОБ адвокаттарга үч жыл ичинде 48 сааттык тренингге жеткиликтүүлүктү камсыздоого аракет кылууда. Аудиторлук тренингдерден тышкары, алыскы региондордогу адвокаттар үчүн онлайн-тренингдер уюштурулуп, ошондой эле көчмө тренингдер да өткөрүлүүдө. Бирок бул иш-чаралар дагы эле жетишсиз бойдон калууда. Учурда КРАда 2800дөн ашуун адвокат бар. Эгерде ар бир адвокат жылына 16 сааттык квалификацияны жогорулатууга тийиш болсо, топтор 15 адамдан түзүлүп, тренингдер 8 саатка созула турган болсо, АОБ жыл сайын 374 тренингдик күн уюштурушу керек. Бирок азыркы учурда АОБ жылына 48ден 72ге чейин гана тренингдик күн өткөрүүдө, Бул көрсөткүчтөр юристтердин суроо-талабынын төмөндүгүнө да, АОБнын дараметин жетишсиздигине да байланыштуу. Биринчи себеп – Кыргыз Республикасынын "Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө" мыйзамында квалификацияны жогорулатпаган адвокатты лицензиядан ажыратуу каралганы менен, практикада мындай учур болгон эмес. Ошондуктан адвокаттар бул талапты так сакташпайт. Экинчи себеп – эл аралык уюмдардын колдоосу менен өткөрүлгөн тренингдерден тышкары, калган тренингдер төлөмдүү болуп эсептелет. Үчүнчү себеп – АОБнын региондордо өкүлчүлүктөрү (дайындалган тренерлер, имараттар, администрациялык кызматкерлер) жок.

Корутундулар

1. Адвокаттардын квалификациясын жогорулатууга жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн мыйзамдык негиздер улуттук мыйзамдарда бекитилген. Ошондой эле адвокаттардын квалификациясын жогорулатууну камсыз кылуунун институттук негиздери камсыз кылынды – АКРДЫН алдында адвокаттардын окуу борбору иштеп жатат. Мында адвокаттарга берилип жаткан тренингдердин сапатын жогорулатуу үчүн, ошондой эле тренингдердин (финансылык, географиялык, тилдик, технологиялык) жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн окуу борборун күчтөндүрүүгө жана өнүктүрүүгө КР Адвокатурасынын күч-аракеттерин дайыма багыттоо маанилүү.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңешине төмөнкүлөрдү сунуштоо максатка ылайыктуу:1) адвокатуранын техникалык базасын жана инфраструктурасын жакшыртуу стратегиясын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу; 2) бардык адвокаттар үчүн квалификацияны жогорулатуу программаларына бирдей жеткиликтүүлүктү камсыз кылуу үчүн өлкөнүн түштүк аймактарында окуу борборунун филиалдарын ачуу; 3) квалификациялуу адистерди жана эксперттерди тартуу менен окуу программаларын үзгүлтүксүз жаңыртып жана өркүндөтүп туруу; 4) адвокаттар актуалдуу билимдерди жана көндүмдөрдү ала алышы үчүн заманбап окутуу ыкмаларын

[40] Кыргыз Республикасынын юристтерин кесиптик даярдоонун жана квалификациясын жогорулатуунун бирдиктүү билим берүү стандарты. Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешинин 2015-жылдын 28-октябрындагы чечими менен бекитилген. Тилекке каршы, документ жалпыга жеткиликтүү эмес.

жана технологияларын киргизүү; 5) квалификацияны жогорулатуу программаларынын натыйжалуулугун мониторинг жүргүзүү жана баалоо системасын киргизүү жана көрсөтүлгөн кызматтардын сапатын жакшыртуу жана программаларды өзгөрүп жаткан муктаждыктарга ылайыкташтыруу үчүн адвокаттардын пикирлерин жана сунуштарын үзгүлтүксүз чогултуу; 6) Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын квалификациясын жогорулатуу системасына алдыңкы тажрыйбаларды киргизүү жана тажрыйба алмашуу үчүн эл аралык юридикалык уюмдар жана билим берүү мекемелери менен өнөктөштүк мамилелерди түзүү.

КК 4.2. Адвокатура адвокаттык ишмердүүлүктү жүргүзүүдө этикалык нормалар жана эрежелердин принциптеринин натыйжалуу иштеген жыйындысына ээ.

Сыпаттамасы

"Адвокаттар ар дайым өз кесибинин негизги адилеттүүлүк субъекттери катары ар-намысын жана абийирин сактоого тийиш" [41] . Ар-намыс менен абийирди сактоонун негизги талаптары адвокаттык коомчулуктун өзү тарабынан кабыл алынган адвокаттык этика кодексинде каралышы керек.

Адвокаттардын ролуна тиешелүү негизги принциптер *төмөнкүлөрдү белгилейт: "26. Адвокаттар өздөрүнүн тиешелүү органдары жана мыйзам чыгаруучу органдары аркылуу улуттук мыйзамдарга жана каада-салттарга, ошондой эле таанылган эл аралык стандарттарга жана нормаларга ылайык адвокаттардын кесиптик жүрүм-турум кодекстерин иштеп чыгат. ... 29. Бардык тартиптик чаралар кесиптик жүрүм-турум кодексине жана адвокаттын кесиптик этикасынын жана таанылган стандарттарынын негизинде, ушул принциптерди эске алуу менен аныкталат".* ***Адвокаттар[42] коомчулугунун көз карандысыздыгынын стандарттары*** төмөнкүнү камтыйт: *Адвокаттар ассоциациялары кесиптик жүрүм-турум кодексин кабыл алып, анын аткарылышын камсыз кылышы керек*". Бул сунуштар адвокаттар палаталарынын чечимдеринде жана түшүндүрмөлөрүндө, ошондой эле тартип практикасында өз өнүгүүсүн табат. Адвокаттык ишмердүүлүктүн этикасы, адвокаттык кесиптин ар-намысын жана абийирин сактоо маселелери көптөгөн өлкөлөрдө адвокаттын кесиптик этикасынын кодекстеринде каралат. Бул кодекстер жана эрежелердин жыйнактары адвокаттык ишмердүүлүктү жүзөгө ашыруу учурунда ар бир адвокат үчүн милдеттүү жүрүм-турум нормаларын, адвокатуранын нравалык критерийлерине жана салттарына, эл аралык стандарттарга жана адвокаттык кесиптин эрежелерине негизделген нормаларды, ошондой эле бул нормаларды сактабагандыгы үчүн адвокатты жоопкерчиликке тартуунун негиздерин жана тартибин белгилейт. *"Адвокаттар өз кардарларынын укуктарын коргоп, адилеттүүлүктү алдыга жылдырып, улуттук жана эл аралык мыйзамдар менен таанылган адам укуктарын жана негизги эркиндиктерди коргоого умтулушу жана ар*

[41] БУУнун 12-Принциби. Адвокаттардын ролуна байланыштуу негизги принциптер. Кылмыштуулуктун алдын алуу жана мыйзам бузуучулар менен мамиле кылуу боюнча сегизинчи Бириккен Улуттар Уюмунун Конгресси, Гавана, Куба. БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН АДАМ УКУКТАРЫ. 1990-жылдын 7-сентябры. URL: Адвокаттардын ролуна байланыштуу негизги принциптер | OHCHR.. URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal

[42] Юридикалык кесиптин көз карандысыздыгынын стандарттары. ЭАУ тарабынан 1990-жылы 7-сентябрда Нью-Йоркто кабыл алынган. URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=B19E5EEC-6E69-4F54-881C-32301FBAFDA1

дайым мыйзамга жана кесиптик[43] стандарттарга жана этикага ылайык эркин жана ак ниет иш алып барууга тийиш".

"*Адвокаттар ар дайым өз кесибинин негизги адилеттүүлүк субъекттери катары ар-намысын жана абийирин сактоого тийиш*" деген принцип адвокаттык ишмердүүлүктүн маанилүү принциптеринин бири болуп саналат. Бул принцип БУУнун кылмыштуулуктун алдын алуу жана мыйзам бузуучулар менен мамиле кылуу боюнча сегизинчи Конгрессинде (Гавана, Куба, 1990-жылдын 27-августунан 7-сентябрына чейин) кабыл алынган адвокаттардын ролуна байланыштуу негизги принциптердин 12-пунктунда бекитилген.Бул принциптин мааниси, ар-намыс жана абийирди сактоо боюнча негизги талаптар адвокаттык этиканын кодексинде каралышы керектигин билдирет, ал адвокаттык коомчулук тарабынан кабыл алынат. Эң маанилүү нерсе, бул жерде адвокаттар кесиптик этиканын принциптерин өз алдынча иштеп чыгат жана бул процесске башка институттардын таасири жокко чыгарылышы керек.Адвокаттык ишмердүүлүктү жүргүзүүгө коюлган негизги талаптар: кесиптик көз карандысыздык, ишеним билдирген тараптын кызыкчылыктарын ар тараптан коргоо, адептүүлүк, чынчылдык, адвокаттын ак ниеттүүлүгү жана адвокаттык сырды сактоо. Ар дайым кардардын ишениминен кыянаттык менен пайдалануу жана кесиптик аракетсиздик жол берилгис деп табылат.

Этика нормаларын сактоо менен адвокаттарга ашыкча басым көрсөтүү ортосунда тең салмактуулук болушу зарыл. Адвокаттардын ак ниеттүү жана кесиптик жүрүм-турумун камсыз кылуу боюнча бирдиктүү эрежелердин маанилүүлүгүнө карабастан, этика нормаларын сактоо адвокаттарды ашыкча цензуралоонун жана алардан кутулуунун ыкмасына айланбашы керек. Белгилүү деңгээлдеги көзөмөл – коомдук көзөмөл жана мамлекеттик көзөмөл – жол берилет, бирок ашыкча кийлигишүү болбошу керек жана көз карандысыз адвокат менен эсептешүүнүн бардык аракеттерин адвокаттык коомчулук, өзгөчө анын өзүн-өзү башкаруу органдары токтотушу зарыл.Этика нормаларын аткаруу жана адвокаттардын ар-намысы менен абийирин сактоо талабы менен катар адвокаттын көз карандысыздыгы негизги принцип болуп саналат. Эгерде бул тең салмактуулук бузулса, анда адвокат өзүн корголгон сезе албайт, ошондой эле жеке адвокаттарга негизсиз жана көзөмөлсүз басым көрсөтүү учурлары болушу мүмкүн.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" Мыйзамынын 17-беренесине ылайык, адвокаттык иштин принциптери төмөнкүлөр болуп саналат:

- адвокаттын адвокаттык ишин жүзөгө ашырууда көз карандысыздыгы жана өз алдынчалуулугу;
- мыйзамдуулук, адилеттүүлүк жана гуманизм;

[43] БУУнун Принциби 14. Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттар Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба. БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН АДАМ УКУКТАРЫ. 07 сентябрь 1990. URL: Юристтердин ролу боюнча негизги принциптер | OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal
Юристтердин эл аралык комиссиясы, Судьялардын, адвокаттардын жана прокуроролордун көз карандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер, №1 практикалык колдонмо, 2007-ж. URL: International-Principles-on-the-Independence-and-Accountability-of-Judges-Lawyers-and-Procecutors-No.1-Practitioners-Guide-2013-Rus.pdf (icj.org) (113- бет, п. 77), (118 -бет, п. 102)

- адвокаттык ишти Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында тыюу салынбаган ыкмалар жана каражаттар менен ишке ашыруу;
- адвокаттардын кесиптик этика кодексин сактоо;
- сохранение адвокатской тайны. адвокаттык купуялуулукту сактоо.

“Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы акыркы өзгөртүүлөр менен этика боюнча комиссия ушул берененин 4-бөлүгүндө (Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 17-беренесинде) көрсөтүлгөн маселелерди кароо үчүн Адвокаттар кеңешинен көз карандысыз адвокаттар коллегиясынын органы болуп саналат деп аныктайт. Буга чейин, 2023-жылдын 15-августунда киргизилген өзгөртүүлөргө чейин [44] Этика боюнча комиссия кандайдыр бир деңгээлде Адвокаттар кеңешине баш ийген орган болгон, анткени анын чечимдери Адвокаттар кеңеши тарабынан каралып турган.

Мыйзамдын 8-беренесинде этика боюнча комиссиянын компетенциясына төмөнкүлөр кирет деп да белгиленген:

1) адвокаттын аракетине (аракетсиздигине) даттанууларды жана даттанууларды кароо;

2) адвокаттардын кесиптик этика кодексин колдонуу маселелери боюнча түшүндүрмөлөрдү берүү;

3) тартиптик практиканы жалпылоо;

4) ушул Мыйзамга ылайык башка маселелер.

Этика боюнча комиссия арызды, даттанууну кароонун жыйынтыгы боюнча чечим чыгарат (Мыйзамдын 8-беренесинин 4-бөлүгү).

Мындан тышкары, “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Мыйзамга киргизилген жаңы өзгөртүүлөр этика боюнча комиссия тарабынан адвокатка карата даттанууларды кароо тартибин жөнгө салуучу жаңы 8-1-беренени киргизди[45]. Аталган 8-1-беренеге ылайык: “*адвокатка тартиптик жоопкерчилик чараларын колдонуу этика боюнча комиссиянын өзгөчө ыйгарым укугу болуп саналат*”.

Жогоруда аталган Мыйзамдын 8-1-беренеси ошондой эле этика боюнча комиссияга бардык мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан, соттордон, укук коргоо органдарынан, юридикалык жана жеке жактардан тартиптик ишти объективдүү кароо үчүн зарыл болгон кошумча маалыматтарды жана документтерди суроого жана алууга ыйгарым укуктарды берет.

Мыйзамга киргизилген жаңы өзгөртүүлөргө ылайык, Этика боюнча комиссия төмөнкүдөй тартиптик чараларды көрүүгө укуктуу:

1) эскертүү;

[44] КР “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө” Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 Мыйзамына өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү менен Кыргыз Республикасынын 2021-жылдын 24-июнундагы № 75 URL:https://cbd.minjust.gov.kg/112254/edition/1069080/ru

[45] 2023-жылдын 15-августундагы № 180 “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамы URL::https://cbd.minjust.gov.kg/4-3418/edition/1290072/ru

2) сөгүш.

Мындан тышкары, этика боюнча комиссия Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине лицензияны токтото туруу же жокко чыгаруу боюнча сунуштарды киргизүүгө укуктуу.

Жана, балким, мыйзамдын акыркы өзгөртүүлөрү менен белгиленген эң маанилүү учур - бул этика боюнча комиссиянын чечими акыркы болуп саналат. Этика боюнча комиссиянын чечимдери сотко даттанууга жатат. Ошентип, Адвокатуранын көз карандысыз органы катары этика боюнча комиссиянын макамы, анын чечимдери болгону сотто гана даттанылышы мүмкүн, тартиптик практика маселелерин жөнгө салуу чөйрөсүндөгү эл аралык стандарттарга шайкеш келет.

2024-жылдын 27-январында өткөн Съездде кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын этика боюнча Комиссиясынын Жобосу этика боюнча Комиссиянын иш тартибин жана ыйгарым укуктарын аныктайт. Бул Комиссия Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын көз карандысыз коллегиялык органы болуп саналат жана физикалык жана/же юридикалык жактардын кайрылууларын, даттанууларын жана арыздарын, укук коргоо органдарынын токтомдорун, жеке токтомдорду (аныктамаларды) жана соттор менен мамлекеттик органдардын кайрылууларын, аймактык адвокатуралардын, Адвокаттар Кеңешинин чечимдерин карайт. Ошондой эле, адвокаттар тарабынан Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө” Мыйзамынын, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставынын, Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Адвокаттар Кеңешинин токтомдорунун (чечимдеринин), филиалдардын (аймактык адвокатуралардын) Жобосунун талаптарын бузуу боюнча маселелерди жана этика боюнча Комиссиянын ыйгарым укуктарына кирген башка маселелерди карайт.

Этика боюнча комиссия: кайрылууларды текшерүүнү уюштурат; тартиптик өндүрүштү баштайт; тартиптик өндүрүштү баштоодон баш тартат; адвокатты ага каршы келип түшкөн кайрылуулар жана аларга тиркелген документтер менен тааныштырууга жана андан жазуу жүзүндө түшүндүрмө алууга чараларды көрөт; адвокат тарабынан, ошондой эле мындай кайрылууларды берген адамдар тарабынан, анын ичинде аймактык органдар аркылуу берилген бардык фактыларды, далилдерди текшерүүгө кабыл алат; мамлекеттик органдардан, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынан, менчиктин түрүнө карабастан бардык уюмдардан кайрылууларды текшерүүгө тиешелүү бардык керектүү маалыматтарды талап кылууга укуктуу; тартиптик өндүрүштү кароонун жыйынтыгы боюнча негиздүү чечим чыгарат; адвокаттарды жана адвокаттардын жардамчыларын кесиптик даярдоонун жана квалификациясын жогорулатуунун типтүү ыкмасы жана окутуу программасын бекитүү боюнча сунуштарды Адвокаттар Кеңешине киргизет ж.б.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпысынан жогоруда аталган эл аралык стандарттарга ылайык келет жана Адвокатура адвокаттардын кесипкөй коомчулугу катары Адвокаттардын кесиптик этикасынын кодексин өз алдынча кабыл алат; Адвокаттарга карата даттанууларды кароо Этика боюнча комиссия тарабынан белгиленген тартипте өз алдынча жүзөгө ашырылат. Ошентип, адвокаттардын жоопкерчилиги алардын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” мыйзамында каралган Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын, кесиптик этика кодексинин ченемдерин сактоо боюнча милдеттеринен келип чыгат (26-берененин 1-бөлүгүнүн 1-пункту). Ошондой эле адвокат өзүнүн милдеттерин аткарбагандыгы же талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жана

Адвокаттар коллегиясынын уставында каралган жоопкерчиликти тартат. Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин 7-пунктунда да белгиленгендей, адвокат тарабынан Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин жоболорун аткарбоо белгиленген тартипте тартиптик жоопкерчиликке алып келет.

Адвокаттарды тартиптик жоопкерчиликке тартуу Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын этика боюнча комиссиясы тарабынан жүргүзүлөт, анын макамы жогоруда аталган Мыйзам менен каралган. Адвокаттын аракеттеринде тартиптик кылмыштын бар экендиги аныкталган учурда, этика боюнча комиссия төмөнкү тартиптик жоопкерчилик чараларын колдонууга укуктуу: эскертүү берүү; сөгүш жарыялоо; адвокаттык ишти жүргүзүү укугуна лицензиянын аракетин токтотуу; адвокаттык ишти жүргүзүү укугуна лицензиядан ажыратуу.

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Мыйзамынын 22-беренесине ылайык, адвокаттык ишти жүргүзүү укугуна лицензияны токтотуу же андан ажыратуу Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин чечими боюнча ишке ашырылат. Ошол эле учурда, адвокаттардын кесиптик этика кодексинин нормаларын бузгандыгы үчүн лицензияны токтотуу үч жылга чейинки мөөнөткө жүргүзүлөт. Токтотулган лицензиянын аракетин калыбына келтирүү ошондой эле Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин чечими боюнча ишке ашырылат. Эгерде адвокат кесиптик этика кодексинин нормаларын кайталап бузса, ал лицензиясынан ажыратылышы мүмкүн. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин лицензиянын аракетин токтотуу же андан ажыратуу жөнүндө чечими кабыл алынган күндөн тартып бир айдын ичинде сотко даттанылышы мүмкүн. Адвокаттык ишти жүргүзүү укугуна лицензияны токтотуу, андан ажыратуу жана токтотууну токтотуу Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин чечими боюнча жүргүзүлөт. Лицензиядан ажыратуу төмөнкү учурларда жүргүзүлөт: 1) адвокатка карата соттун айыптоочу өкүмү мыйзамдуу күчүнө киргенде; 2) кесиптик этика кодексинин нормаларын кайталап бузганда; 3) Мыйзамдын же Адвокатуранын уставынын нормаларына ылайык квалификациясын жогорулатпаганда; 4) Мыйзамдын нормаларын адвокат бузганда.

Жалпысынан алганда, Кыргыз Республикасында белгиленген тартиптик өндүрүш төмөнкүлөргө шайкеш келет:

- тартиптик иштерди карай турган өзүнчө орган бар;
- белгиленген тартип бар;
- оордук даражасына жараша тартиптик жазалардын түрлөрү бар;
- адвокат бул орган чечимине макул болбогон учурда аны сотто даттануу укугуна ээ.

Бирок бул органдын көз карандысыздыгы талаштуу маселе. “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына (8-берененин 1-бөлүгүнүн үчүнчү абзацы) киргизилген жаңы өзгөртүүлөргө ылайык этика боюнча комиссиянын курамына төмөнкүлөр киргизилсин:

- Адвокатурадан беш өкүл;
- *Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин эки өкүлү.*

Мындай мыйзамдык жөнгө салуу жана мыйзамды иш жүзүндө аткаруу шарттарында адвокаттар өздөрүн корголгон сезе албайт, жана айрым адвокаттарга негизсиз жана көзөмөлсүз басым көрсөтүү учурлары болушу мүмкүн.

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпысынан эл аралык стандарттарга шайкеш келет. Аларга адвокаттардын кесиптик этикасынын кодексинин болушу, тартиптик иштерди карай турган өзүнчө орган (Этика комиссиясы), белгиленген процедуралар жана тартиптик жаза түрлөрү, ошондой эле чечимдерди даттануу мүмкүнчүлүгү кирет. Адвокаттардын кесиптик этикасынын кодекси адвокаттар коомчулугу тарабынан иштелип чыгат, бул өз алдынчалык принцибине дал келет. Ар-намыс, кадыр-барк, көзкарандысыздык жана адилеттүүлүк принциптери адвокаттык кесиптин негизи болуп саналат. Бул принциптер Кесиптик этика кодексинде жана тартиптик практикада бекитилген.
2. Белгиленген тартиптик өндүрүш тутуму процедураларды, жоопкерчиликтин түрлөрүн жана чечимдерди даттануу мүмкүнчүлүгүн камтыйт. Бирок, мамлекеттик орган өкүлдөрүнүн Этика комиссиясынын курамына катышуусу анын объективдүүлүгүнө болгон ишенимди жоготушу мүмкүн, анын көзкарандысыздыгын шекке салат жана адвокаттарга сырткы таасир этүү жана кысым көрсөтүү коркунучун жаратат.

Сунуштамалар.

1. Тартиптик маселелердин баары адвокаттар коомчулугу тарабынан гана жөнгө салынышы керек экендиги мыйзам чегинде бекитилиши зарыл.
2. Адвокаттар кеңешине төмөнкү сунуштар берилет: 1) тартиптик өндүрүштүн жол-жоболорун кайра карап чыгып, тартиптик жоруктарды баалоо үчүн так критерийлерди жана стандарттарды иштеп чыгуу; 2) этика комиссиясынын ишинде чечимдерин милдеттүү түрдө негиздеп берүү сыяктуу ачыктык механизмдерин иштеп чыгуу; 3) тартиптик практиканы жакшыртуу үчүн анын мониторингин жана анализин уюштуруу.

КК 4.3. Адвокатура өз алдынча мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүү стандарттарын белгилейт.

Сыпаттамасы

Мамлекет конституциялык кепилдиктердин алкагында юридикалык жардам көрсөтүүнү камсыздоого тийиш, бирок юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттары адвокатуранын ички иши болуп саналат. Бул стандарттарды адвокатура өзү аныкташы керек. Алар мамлекет кепилдеген базалык деңгээлден төмөн болбостон, жогору болушу мүмкүн. Өнүккөн мамлекеттер юридикалык кызмат көрсөтүүнүн сапатын жакшыртуу үчүн эл аралык стандарттарды колдонушат. Бул стандарттарды аныктаган негизги документтерге Юристтердин эл аралык ассоциациясынын Юридикалык кесиптин көз карандысыздык стандарттары (1990-ж.), БУУнун Пекин эрежелери (1985-ж.), БУУнун VIII Конгрессинде кабыл алынган Адвокаттардын ролу тууралуу Негизги жоболор (1990-ж.) жана башка документтер кирет. Бул документтер негизинен сунуштоо мүнөзүнө ээ жана ар кайсы региондордо ар кандай колдонулат. Ошол эле учурда, юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттарын адвокатура өз алдынча белгилөөсү көз карандысыздыкты, кесипкөйлүктү жана адвокаттардын да, алардын кардарларынын да кызыкчылыктарын коргоону камсыздайт. Бул адвокатурага болгон ишенимди күчөтөт, этиканын сакталышын кепилдейт жана укуктук чөйрөдөгү өзгөрүүлөргө ийкемдүү жооп кайтарууга мүмкүнчүлүк берет.

Адвокатуранын мамлекеттен жана башка тышкы институттардан көз карандысыздыгы юридикалык кесиптин негизги принциптеринин бири болуп саналат. Бул адвокаттар кардарларынын кызыкчылыктарын кийлигишүү же кысым көрсөтүү коркунучу жок коргой алышын камсыз кылат. Юридикалык жардамдын сапат стандарттарын адвокаттык коомчулуктун өзү аныкташы бул көз карандысыздыкты бекемдейт. ***Адвокаттардын ролуна байланыштуу Негизги принциптер*** сыяктуу эл аралык стандарттар кесиптик нормалар менен эрежелер адвокаттар тарабынан тиешелүү органдар аркылуу иштелип чыгышы керектигин белгилейт. Бул адвокаттардын ишинин өзгөчөлүктөрүн, кесиптик этикасын жана практикалык муктаждыктарын эске алууга шарт түзөт. Адвокаттык коомчулук юридикалык жардам көрсөтүүнүн татаалдыгын жана өзгөчөлүктөрүн жакшыраак түшүнөт, бул негиздүү жана реалдуу сапат стандарттарын орнотууга мүмкүнчүлүк берет. Тышкы институттар адвокаттык иштин кесиптик аспектилерин эске албай калышы мүмкүн, бул формалдуу же ашыкча бюрократиялык талаптарга алып келиши мүмкүн. Адвокаттар ар кандай укуктук жана социалдык контексттерде иш алып барышат, бул стандарттарды иштеп чыгууда ийкемдүүлүктү жана өзгөчө мамилени талап кылат. Жалпы мамлекеттик стандарттар бул өзгөчөлүктү эске албай коюшу мүмкүн, ошол эле учурда адвокатура ар кандай юридикалык ишмердүүлүктөр үчүн ылайыктуу эрежелерди иштеп чыгууга жөндөмдүү.

Адвокатура юридикалык жардамдын сапат стандарттарын белгилөө менен, аларды мыйзамдардагы, соттук практикадагы же коомдун муктаждыктарындагы өзгөрүүлөргө тез арада ыңгайлаштыра алат. Бул стандарттардын актуалдуулугун жана практикалык колдонулушун камсыздайт. Өз алдынча жөнгө салуу адвокаттарга юридикалык жардамдын жогорку сапаты менен кардарлардын кызыкчылыктарын коргоонун ортосунда баланс түзүүгө мүмкүндүк берет. Тышкы кийлигишүүлөр ишеним көрсөтүүчүнүн формалдуу талаптар менен чыныгы муктаждыктарынын ортосундагы карама-каршылыктарга алып келиши мүмкүн.

Адвокатура өз алдынча сапат стандарттарын белгилеп, аларды сактоо менен коомдун бул кесипке болгон ишенимин бекемдейт. Адвокаттардын өз коомчулугунун алдында ачык-айкындыгы, отчеттуулугу жана жоопкерчилиги кесиптин оң имиджин жаратат. Сапат стандарттарын белгилөө процессине тышкы органдардын кийлигишүүсү адвокаттардын кесиптик эркиндигинин чектелишине алып келиши мүмкүн. Мындай стандарттарды өз алдынча иштеп чыгуу кесиптин көз карандысыздыгына терс таасирин тийгизиши мүмкүн болгон мамлекеттик көзөмөл тобокелдиктерин минималдаштырганга мүмкүндүк берет.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

КРнын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу”[46] мыйзамынын 17-беренеси адвокаттык ишмердүүлүктүн принциптерин аныктайт: адвокаттын ишмердүүлүгүн жүргүзүүдөгү көз карандысыздыгы жана өз алдынчалыгы, мыйзамдуулук, адилеттүүлүк жана гуманизм, Кыргыз Республикасынын мыйзамдары тарабынан тыюу салынбаган ыкмалар менен каражаттарды колдонуу, Адвокаттардын кесиптик этика кодексин сактоо, ошондой эле адвокаттык сырды сактоо. Кыргыз Республикасында адвокаттык ишмердүүлүктө юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттарын бекитүүнүн негизги формасы болуп Кыргыз Республикасынын Адвокаттардын кесиптик этика кодекси эсептелет. Учурда күчүндө турган редакция 2024-жылдын 27-январында Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Үчүнчү кезектеги

[46] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" Мыйзамы. URL https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

Съездинде бекитилген[47]. КРнын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” мыйзамынын 22-беренесинин 2-бөлүгүнүн 5-пунктунда Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин жоболорун адвокат тарабынан бузуу адвокаттык лицензияны токтотуунун негиздеринин бири катары белгиленген. Ал эми 22-берененин 4-бөлүгүнүн 2-пунктунда Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин жоболорун кайрадан бузуу адвокаттык лицензиядан ажыратуунун негиздеринин бири катары каралган. Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Этика боюнча комиссиясы адвокаттарга карата даттанууларды караган коллегиалдуу орган болуп эсептелет жана мындай кароодо Кыргыз Республикасынын Адвокаттардын кесиптик этика кодексин жетекчиликке алат.

Кыргыз Республикасынын Адвокаттарынын кесиптик этика кодексинин 2-бөлүгүндө адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнүн принциптери кеңири баяндалган: көз карандысыздык принципи – адвокат сырткы же ички таасирлерден көз карандысыз аракеттениши керек; ишенимдүүлүк жана ишеним принципи – кардардын ишеними адвокаттын кесипкөйлүгүнө, объективдүүлүгүнө, чынчылдыгына жана адептүүлүгүнө негизделиши зарыл; купуялуулук принципи – адвокат өз ишмердүүлүгү учурунда алган бардык маалыматты, иш аяктагандан кийин да, сыр катары сактоого милдеттүү; кардардын кызыкчылыктарынын артыкчылыгы принципи – адвокат өз ишинде ишеним көрсөтүүчүнүн кызыкчылыктары менен башкарышы керек; кызыкчылыктардын карама-каршылыгына жол берилбестиги принципи – адвокат карама-каршы кызыкчылыктарга ээ болгон кардарларды өкүлчүлүк кылууга укугу жок.

“Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө” Кыргыз Республикасынын Мыйзамына ылайык Кыргыз Республикасынын Адвокаттар коллегиясы юридикалык жардамдын сапатынын стандарттарын, адвокаттарга акы төлөөнүн тарифтерин жана мөөнөттөрүн, келишимдин формасын, адвокаттарды тандоо критерийлерин иштеп чыгат, алардын ишине мониторинг жүргүзүүгө жана баалоого катышат, квалификациясын жогорулатууну уюштурат, мамлекеттик органдар менен өз ара аракеттенүүгө көмөк көрсөтөт жана Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 12-беренесинин башка функцияларын аткарат. Учурдагы стандарттар мамлекет кепилдеген юридикалык жардам тутумундагы адвокаттарга гана тиешелүү.

Адвокаттардын кылмыш иштери, жарандык жана административдик иштер боюнча иштөө сапат стандарттары мамлекет кепилдеген юридикалык жардам тутумунда 2017-жылы иштелип чыгып[48], 2022-жылы балдар менен иштеген адвокаттар үчүн талаптарды кошуу менен жаңыртылган. Бирок, мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган

[47] Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын кесиптик этика кодекси. 2024-жылдын 27-январында Кыргыз Республикасынын Адвокаттар коллегиясынын Адвокаттарынын кезектеги III съездинде бекитилген. URL:https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B9%20%D1%8D%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%B0%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%20%D0%9A%D0%A0.pdf

[48] Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам тутумунда кылмыш иштери боюнча квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүп жаткан адвокаттардын ишинин сапат стандарттарын караңыз. Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Адвокаттар кеңешинин 2017-жылдын 19-октябрындагы чечими менен бекитилген. URL: https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/standarty_po_ugolovnym_delam.pdf жана Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам тутумунда жарандык жана административдик иштер боюнча квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүп жаткан адвокаттардын ишинин сапат стандарттары. Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Адвокаттар кеңешинин 2017-жылдын 19-октябрындагы чечими менен бекитилген.URL: https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/standarty_po_grazhd._admin._delam.pdf

иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттары адвокатура тарабынан аныкталган эмес.

Респонденттердин интервью талдоосу көрсөткөндөй, КР адвокатурасы стандарттарды бекитүү маселесинде толук көз карандысыздыкка ээ эмес. Респонденттердин айтуусу боюнча, адвокатуранын стандарттарды бекитүү маселесинде толук көз карандысыздыкка жетиши үчүн мыйзам чыгаруу өзгөртүүлөрү талап кылынат. Тиешелүү мыйзамдык өзгөртүүлөр киргизилгенден кийин гана, адвокатура стандарттарды бекитүүдө жана адвокат макамын берүүдө толук автономияга ээ боло алат.

Корутундулар

1. Юридикалык жардамдын сапат стандарттары бекитилген негизги булак болуп Кыргыз Республикасынын Адвокаттардын этика кодекси эсептелет. Кодекс адвокаттарга карата даттанууларды кароодо Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Этика боюнча комиссиясы тарабынан колдонулат. Адвокаттардын этика кодексин бекитүү ыйгарым укугу Адвокаттар съездинин өзгөчө ыйгарым укугу болуп саналат (КРнын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу”мыйзамынын 6-беренесинин 3-бөлүгүнүн 5-пункту), ошондой эле Этика боюнча комиссия мүчөлөрүн шайлоо дагы (6-бereненин 3-бөлүгүнүн 3-пункту). Ошентип, адвокатура мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүүнүн стандарттарын аныктоодо толугу менен өз алдынчалуу экенин байкоого болот.

2. КРнын адвокатурасы мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттары иштелип чыккан эмес.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңешине юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттарын иштеп чыгуу жана киргизүү сунушталат. Бул үчүн эл аралык юридикалык уюмдар менен жигердүү кызматташуу жана стандарттарды бекитүү жана көз карандысыздыкты камсыз кылуу маселелеринде алардын тажрыйбасын өздөштүрүү максатка ылайыктуу. Бул алдыңкы эл аралык тажрыйбаны адаптациялоого жана адвокаттык кесиптин көз карандысыздыгынын деңгээлин жогорулатууга жардам берет.

2. Адвокатура баштап, мыйзамдарга өзгөртүүлөрдү киргизүү процессин демилгелеши керек, анткени бул квалификациялык комиссиянын Юстиция министрлигинен көз карандысыз түзүлүшүн камсыз кылат. Бул кадам кызыкчылыктардын кагылышын жоюуга жана адвокатуранын көз карандысыздыгын жогорулатууга мүмкүнчүлүк берет

3. Стандарттарды бекитүү жана адвокат макамын берүү процесстери ачык жана отчеттуу болушу зарыл. Бул квалификациялык комиссиянын ишмердүүлүгүнө үзгүлтүксүз аудит жүргүзүүнү жана анын иш-аракеттерин коомчулукка ачык маалымат берүүнү камтыйт.

5- Көрсөткүч. Адвокатура коомчулукка ачык-айкындыкты жана отчеттуулукту камсыз кылат.

КК 5.1. Адвокатура өз коомчулугунун ичинде эле эмес, ошондой эле мамлекеттик органдар жана башка кызыкдар тараптар менен болгон өз ара мамилелеринде да көз карандысыздыкка, ачык-айкындыкка жана отчеттуулукка негизделген антикоррупциялык механизмдерди түзүүгө кам көрөт.

Сыпаттамасы

Адвокаттар тарабынан палаталарга салынган каражаттар теңчиликтин негизинде чогултулуп, кыянаттык менен пайдаланылбай, катуу көзөмөлгө алынып, максаттуу гана пайдаланылышы керек. Адвокаттарды дайындоодо акы төлөөнү адвокаттардын өз алдынча башкаруу органдары – текшерүү комиссиялары кылдаттык менен көзөмөлдөп, бир жагынан теңсиздикке, экинчи жагынан эсептешүүдөгү өзүм билемдикке жол бербөөгө тийиш. Ошол эле учурда акча каражаттарынын мамлекеттик органдарда эмес, адвокаттардын өз алдынча башкаруу органдарында кийин бөлүштүрүлүшү менен жайгаштыруу көзөмөлгө алуунун маанилүү шарты болуп саналат.

Коррупциялык элементтер акча агымдары менен гана эмес, мамлекеттик органдардын өкүлдөрү менен расмий эмес мамилелерди түзүү мүмкүнчүлүгү менен да байланыштуу. Бул адвокатура коомдук диалогдун тең укуктуу тарабы катары каралбаган учурда күчөйт“ *адвокат соттун жардамчысы катары*” теориясы да сот органдары менен адвокатуранын ортосундагы мамилелерде жол берилгис теңсиздикке алып келүүсүнө шарт түзөт.

Адвокатуранын коммерциялык чөйрөдөгү ишмердүүлүгү мамлекеттик бюджеттен төлөнгөн мамлекеттик контракттарды тейлөөгө жол бербеши керек. Мындай коррупциялык фактор кабыл алынгыс жана өтө коркунучтуу практика болуп эсептелет.

Ошондой эле, адвокатуранын жетекчилигинин алмашуусу да маанилүү антикоррупциялык фактор болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” мыйзамынын 2-беренесине ылайык, адвокатура – бул Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын милдеттүү мүчөлүгүнө негизделген, кесиптик кызыкчылыктардын жалпылыгынын негизинде түзүлгөн, өзүн-өзү башкаруучу кесиптик коомчулук. Ал алардын кызыкчылыктарын билдирүүгө жана коргоого, адвокаттардын квалификациясын жогорулатууга жана адвокаттык ишмердүүлүктү өнүктүрүүгө көмөктөшүүгө багытталган.

Мыйзамдын бул ченемдери өз убагында адвокаттык коомчулукта талкууларды жараткан. Эң көп каршы пикирлерди жана сын-пикирлерди ар бир адвокаттын Адвокатурага милдеттүү түрдө мүчө болуусу боюнча ченем жаратты. Көптөр бул ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 35-беренесине (2010-жылдын 27-июндагы редакциясында) карама-каршы келет деп эсептешкен, анткени ал бирикмелерге эркин кошулуу укугун кепилдейт.Бир нече кайрылууларды кароонун натыйжасында, 2015-жылдын 11-мартында Жогорку соттун Конституциялык палатасы бул мыйзамдын айрым ченемдери Конституцияга шайкеш экендиги тууралуу чечим кабыл алган[49]. Чечимге ылайык, квалификациялуу юридикалык жардам алуу укугу (айрым учурларда мамлекеттин эсебинен) мамлекеттин ар бир жаранга жогорку деңгээлдеги юридикалык жардамды камсыздоо конституциялык милдетин билдирет. “...*Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгү компетенттүүлүк, чынчылдык, ак ниеттүүлүк, жоопкерчилик жана купуялуулук принциптерине негизделет. Адвокаттардын иши дайыма коомдук маанилүү мүнөзгө ээ, анткени алар сот адилеттигин жүзөгө ашырууга катышуудан тышкары, ар бир адамдын кызыкчылыктарын, укуктарын жана эркиндиктерин өз алдынча коргошот жана мыйзамдарда каралган каражаттар аркылуу бузулган укуктарды калыбына келтиришет. Мындай коомдук маанилүү функцияларды аткаруу, иштин максаттары*

[49] Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасынын 2015-жылдын 11-мартындагы чечими. URL:https://constsot.kg/wp-content/uploads/2015/03/04.pdf

жана тартиби Адвокатураны башка коомдук бирикмелерден айырмалап турат, ошондуктан Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 4 жана 35-беренелеринин маанисинде бирикмелердин ыктыярдуулук принциби Адвокатура институтуна колдонулбайт", — деп чечимде айтылат.

Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Уставына ылайык[50], Адвокатуранын органдары болуп Адвокаттар съезди, Адвокаттар кеңеши, Этика боюнча комиссия жана Ревизиялык комиссия эсептелет. Адвокатуранын Уставында башкаруунун жогорку органы болуп Адвокаттар съезди белгиленген. Кеңеш жана адвокатуранын башка органдары Адвокаттар съездине отчеттуу. Ошол эле учурда, Адвокатуранын ар бир органы өз чечимдерин кабыл алууда көз карандысыз болуп саналат.

2024-жылдагы Съездге чейин Этика боюнча комиссия адвокаттын кесиптик этика ченемдерин одоно бузган учурларда, иш-аракеттерди токтотуу же адвокаттык ишмердүүлүк лицензиясынан ажыратуу чечимин чыгаруу үчүн Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине өкүлчүлүк жөнөтүү тууралуу сунушту Адвокаттар кеңешине жөнөтүп келген[51]. Бирок, Этика боюнча комиссия тууралуу жаңы Жобо кабыл алынгандан кийин, мындай жол-жобо жокко чыгарылган. Азыркы учурда Этика боюнча комиссия тартиптик жаза колдонуу боюнча сунушту түздөн-түз Юстиция министрлигине жөнөтөт.

Ревизиялык комиссия өз ишмердүүлүгүндө 2016-жылдын[52] 3-мартында Адвокаттардын Атайын Съездинин Чечими менен бекитилген Жобого таянган, анда комиссиянын ыйгарым укуктары так аныкталган. Ревизиялык комиссия Адвокатура органдарынан көз карандысыз болуп, Кеңешке корутунду даярдайт, бирок жалгыз гана Адвокаттар съездине отчеттуу. Ревизиялык комиссия тууралуу Жободогу бул ченемдер өзгөртүлгөн жок. Учурда дагы, ревизиялык комиссиянын ыйгарым укуктары 2016-жылкы Жободо белгиленген ыйгарым укуктарга дал келет.

Бүгүнкү күндө да, мурдагы Уставга ылайык,[53] ошондой эле жаңы Уставга ылайык, адвокатуранын органдары адвокаттар алдында аткарган иштери боюнча отчет берүү аркылуу коомчулукка отчеттуулукту камсыз кылуу талап кылынат.

Бүткүл ишмердүүлүк мезгилинде адвокатура Съездде 2015-2017-жылдардагы [54] жана 2018-жылдагы ишмердүүлүк боюнча отчет берген[55]. Андан кийин отчет берилген эмес. Муну менен катар, 2021-жылдын сентябрь айында өткөн Кезектеги Адвокаттар съезди олуттуу мыйзам бузуулар менен коштолгон, талаш-тартыштардын негизинде чыр-чатак жараткан, массалык маалымат каражаттарында чагылдырылган жана соттук териштирүүлөрдүн объектиси болгон[56].

Адвокатуранын сайтындагы документтер тизмесинде 2018-2021-жылдар аралыгындагы мезгилге карата отчет көрсөтүлгөн, бирок аны ачуу мүмкүн эмес[57].

2018-2024-жылдар аралыгындагы адвокатура органдарынын ишмердүүлүгү боюнча отчеттор берилген эмес, статистика жүргүзүлгөн жок. Мындан тышкары, 2021-жылдагы Съезддин протоколу жана бул Съездди өткөрүүгө байланыштуу бардык чечимдер адвокатурада жок.

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" мыйзамынын 3-беренесине ылайык, адвокаттардын мүчөлүк төлөмдөрү Адвокатуранын негизги мүлк булактарынын бири болуп эсептелет. Адвокаттар съездинин Уставынын 5.2.2-пунктуна ылайык, Съезд төмөнкү маселелерди чечүүгө ыйгарым укуктуу: аймактык адвокатуралардын Адвокатуранын жалпы муктаждыктарына багытталган төлөмдөрүнүн өлчөмүн аныктоо; 500 000 сомдон ашкан баадагы

келишимдерди түзүүгө Адвокаттар кеңешине макулдук берүү; Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын башкаруу органдары менен аппаратынын чыгым сметасын бекитүү[58].

Ошентип, мүчөлүк төлөмдөрдүн максаттуу багыты негизинен Адвокатуранын ишмердүүлүгүн жүргүзүү үчүн чыгымдарды төлөөгө багытталган деп айтууга болот. Учурда мүчөлүк төлөмдөрдүн так суммасы белгисиз, анткени мындай маалымат адвокатуранын сайтында дагы, Ревизиялык комиссиянын отчетторунда дагы берилген эмес(бул кээ бир аймактык адвокатуралардын мүчөлүк төлөмдөрдү текшерүү үчүн ревизиялык комиссияны өткөрбөгөндүгүнө байланыштуу, жана бул практика бүгүнкү күнгө чейин уланып келүүдө).

Мүчөлүк төлөмдөрдүн максаттуу пайдаланылышын контролдоо Ревизиялык комиссияга жүктөлгөн, ал Адвокатуранын каржылык-чарбалык ишмердүүлүгүн көзөмөлдөйт жана Адвокаттар съездине отчет берет. Ревизиялык комиссиянын мүчөлөрү бир эле убакта Адвокаттар кеңешинин жана Этика боюнча комиссиянын мүчөлөрү боло алышпайт. Муну менен Мыйзам (9, 9-1-беренелери) бул органды башка башкаруу органдарынан көз карандысыз кылып бекитет.

Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Ревизиялык комиссиясы тууралуу Жобого жана Мыйзамдын 9, 9-1-беренелерине ылайык, Адвокатуранын каржылык-чарбалык ишмердүүлүгү боюнча текшерүү жылдык ишмердүүлүктүн жыйынтыгы боюнча, ошондой эле Ревизиялык комиссиянын жана Адвокаттар кеңешинин демилгеси менен же Адвокаттар съездинин чечими боюнча каалаган учурда жүргүзүлөт.

Мыйзамга жана 2024-жылдын 27-январындагы Ревизиялык комиссия жөнүндө Жобого (ошондой эле 2016-жылдагы Жобого) ылайык, Ревизиялык комиссия Адвокаттар съездине он күндөн кечиктирбестен, өткөн жылдын каржылык-чарбалык ишмердүүлүгүнүн жыйынтыктары боюнча отчет берүүгө тийиш. Бул отчетто Адвокатуранын отчетторунда жана башка каржылык документтеринде камтылган маалыматтардын аныктыгын тастыктоо, ошондой эле бухгалтердик эсепти жүргүзүү, каржылык отчетторду берүү жана каржылык-чарбалык ишмердүүлүктү жүзөгө ашыруу боюнча мыйзамдарда белгиленген тартиптердин бузулушу жөнүндө маалымат камтылышы зарыл.

---

[50] 2024-жылдын 27-январында Кыргыз Республикасынын Адвокаттарынын кезексиз үчүнчү съездинин чечими менен бекитилген Устав. URL https://advokatura.kg/documents/kyrgyz-respublikasynyn-ustavy-2701-2024zh

[51] Этика боюнча комиссия жөнүндө жобо 2015-ж. URL: https://advokatura.kg/documents/polozhenie-o-komissii-po-etike-advokatury-kyrgyzskoy-respubliki

[52]2016-жылдагы Ревизиялык комиссия жөнүндө Жобо. URL: https://advokatura.kg/documents/polozhenie-o-revizionnoy-komissii-akr-2016-g

[53] 2014-жылдын 26-ноябрында Кыргыз Республикасынын Адвокаттар съездинин Чечими менен бекитилген Устав. URL:https://advokatura.kg/documents/ustav-advokatury-kyrgyzskoy-respubliki

[54] 2015-2017-жылдардагы Кеңештин ишмердүүлүгү боюнча отчет. URL:https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/otchet_2015-2017_gg.pdf

[55] 2018-жыл үчүн Отчет. URL:https://advokatura.kg/sites/default/files/documents/otchet_2015-2017_gg.pdf

[56] Массалык маалымат каражаттарындагы макала: “Адвокатурадагы чыр-чатак”. URL:https://24.kg/obschestvo/213718_skandal_vadvokature_predsedatel_soveta_napisal_zayavlenie_vmilitsiyu/

[57] Кеңештин отчету. URL: https://advokatura.kg/documents/otchet-soveta-advokatov-advokatury-kr-na-russkom-yazyke

[58] 2014-жылдын 26-ноябрында Кыргыз Республикасынын Адвокаттар съездинин Чечими менен бекитилген Устав. URL:https://advokatura.kg/documents/ustav-advokatury-kyrgyzskoy-respubliki

Эгерде кезексиз Адвокаттар съезди чакырылган учурда, Ревизиялык комиссия Адвокатуранын каржылык-чарбалык ишмердүүлүгүн текшерүүгө жана тиешелүү отчет даярдоого тийиш.

Акыркы 3–4 жылдын ичинде Ревизиялык комиссиянын иши ачык эмес болуп, отчеттор коомчулукка жарыяланган эмес. Адвокатуранын сайтына Ревизиялык комиссиянын отчеттору жайгаштырылган эмес.

Жогорудагы айтылгандар Адвокатура органдарынын толук же жок дегенде жарым-жартылай потенциалынын жоктугун, ошондой эле Адвокатура органдарынын мүчөлөрүнүн өздөрүнүн органдарга болгон ишенимсиздигин көрсөтөт. Бул ишенимсиздик органдардын жана алардын документтеринин ачыктыгынын жана жеткиликтүүлүгүнүн жоктугу менен байланыштуу, кеңири мүчөлөр үчүн жеткиликтүү болбогондугуна дагы негизделген.

Адвокатуранын веб-сайтында, негизинен, Адвокатура органдарынын ишмердүүлүгү жөнүндө ар кандай маалыматтын бирден-бир булагы (Этика боюнча комиссиянын чечимине нааразы болгон айрым адвокаттар муну мессенджерлерде ар кандай топтук чаттарда талкуулаган айрым учурларды эсепке албаганда) отчетторду жана тиешелүү маалыматтарды камтыбайт.

Көптөгөн адвокаттар мурунку Адвокатура кеңешинин төрагасынын атына байланыштуу чыр-чатактардын көптүгү себептүү адвокатура органдарына ишенбейт. Ишенимди калыбына келтирүүгө биринчи кезекте финансылык ачык-айкындуулуктун практикасын, ички корпоративдик контролду жана коррупцияга каршы механизмдерди түзүү көмөктөшөөрүн эске алуу керек, буга отчеттуулуктун так эрежелерин киргизүү аркылуу жетишилет.

Мыйзамга ылайык, Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Адвокаттар кеңешинин, Этика боюнча комиссиясынын жана Ревизиялык комиссиясынын курамы Адвокаттар съездинде адвокаттар тарабынан шайланат.

Мүчөлүк органдарды алмаштыруу канчалык адилеттүү жана ачык-айкын жүргүзүлгөндүгү боюнча атайын сурамжылоолор же анализдер жүргүзүлгөн эмес. Бирок, Съездде бул процесс жашыруун добуш берүү аркылуу өткөрүлөөрүн белгилеп кетүү керек, бул ачыктыкты жокко чыгарууну шарттабайт. Андан сырткары, добуштардын эсептөөсү, адатта, Адвокатуранын башкаруучу органдарына талапкер болуп жаткан атаандаш топтордун өкүлдөрү жана тарапташтары кирген эсеп комиссиясы тарабынан жүргүзүлөт.

Корутундулар

1. Учурдагы адвокатурадагы финансылык агымдарды көзөмөлдөө тутуму ресурстарды натыйжалуу бөлүштүрүү жана пайдалануу үчүн жетишсиз болуп саналат. Адвокатуранын органдары, анын ичинде Ревизиялык комиссия, өз ишмердүүлүгү тууралуу үзгүлтүксүз жана жеткиликтүү отчетторду бербейт, бул адвокаттардын жана коомчулуктун ишенимин төмөндөтөт. Адвокатуранын сайтында каржылык отчеттордун жана мүчөлүк төлөмдөр жөнүндө маалыматтын жарыяланбашы ачык-айкындуулуктун төмөндүгүн көрсөтөт. Ревизиялык комиссиянын ишиндеги бузуулар, анын ичинде мүчөлүк төлөмдөрдү текшерүүгө жол берилбөө жана отчеттуулуктун жоктугу, коррупция жана каражаттарды максатсыз пайдалануу коркунучтарын жаратууда.

2. Адвокатура органдарынын жабыктыгы жана маалыматка чектелген жеткиликтүүлүк коомдогу мүчөлөрдүн ишенимсиздигин күчөтүүдө.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңеши төмөнкү кадамдарды ишке ашыруусу зарыл: 1) адвокатура органдарынын, анын ичинде Ревизиялык комиссиянын өз ишмердүүлүгү жана каржылык-чарбалык ишмердүүлүгү боюнча отчетторду адвокатуранын расмий сайтына үзгүлтүксүз жарыялоону камсыздоо; 2) каржылык агымдарды үзгүлтүксүз көзөмөлдөө тутумун түзүү жана бул үчүн көзкарандысыз аудиторлорду тартуу; 3) Ревизиялык комиссиянын көз карандысыздыгын бекемдөө жана башка адвокатура органдарынын кийлигишүүсүн четтетүү; 4) коомчулуктун мүчөлөрүнүн пикирлерин эске алуу менен адвокатуранын бюджети жана чыгымдары боюнча сөзсүз түрдө бекитүү механизмин иштеп чыгуу; 5) адвокатуранын сайтында ишмердүүлүк, кабыл алынган чечимдер жана каржылык документтер боюнча отчетторду камтыган ыңгайлуу жана жеткиликтүү бөлүм түзүү; 6) коомчулуктун мүчөлөрүнө адвокатура органдары менен ачык онлайн платформалар аркылуу пикир алышуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу.

2. Адвокаттардын функционалдык көзкарандысыздыгы.

6 - Көрсөткүч. Адвокаттардын конкреттүү кылмыш иштери боюнча ишмердүүлүгүнө мамлекеттик же башка органдар тарабынан кийлигишүүгө жол берилбестиги.

КК 6.1. Адвокаттар палатасы аткаруу органдарынын кийлигишүүсүнөн өз мүчөлөрүн тийиштүү коргоону камсыздайт

Сыпаттамасы

Адвокаттардын ролуна тиешелүү негизги принциптерде төмөнкүлөр баса белгиленет: *“24. Адвокаттар өз кызыкчылыктарын коргогон, алардын үзгүлтүксүз билим алышына көмөктөшүүчү, кесиптик кызыкчылыктарын коргогон көз карандысыз кесиптик бирикмелерди түзүүгө жана аларга мүчө болууга укуктуу. … 25. Адвокаттардын кесиптик бирикмелери бардык адамдардын юридикалык кызматтарга натыйжалуу жана бирдей жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу үчүн өкмөттөр менен кызматташат жана адвокаттар мыйзамга жана таанылган кесиптик стандарттарга жана этикага ылайык кардарларга туура эмес кийлигишүүсүз консультацияларды жана жардам көрсөтүүгө жөндөмдүү болушат”*. ***Адвокатуранын көз карандысыздыгынын стандарттарында***[59] төмөнкүлөр каралган: *“6. Адвокат өзүнүн милдеттерин аткарууда ар дайым кесиптик коомчулуктун белгиленген эрежелерине, стандарттарына жана этикасына баш ийип, кардардын мыйзамдуу негизденген кызыкчылыгына ылайык, ошондой эле ыйгарым укуктуу органдар же коомчулук тарабынан эч кандай тоскоолдуктар же кысымдар болбогондо, эркин, кылдат жана коркпостон аракеттенүүгө тийиш. 7. Адвокатты ыйгарым укуктуу органдар же коомчулук кардар менен же кардардын иши менен аныктоого тийиш эмес, бул кандай гана оң же терс пикирлерди жаратышы мүмкүн. 8. Эч бир адвокат кардарга анын юридикалык жактан негизделген кеңеши же кандайдыр бир кардардын же кардардын маселелери боюнча өкүлчүлүгүнөн улам кандайдыр бир кылмыш, жарандык, административдик, экономикалык жана башка жаза чараларына же куугунтукка кабылышы мүмкүн эмес же коркутууга тийиш эмес. … 18. Адвокатуранын көз карандысыздыгын камсыз кылуу боюнча тиешелүү адвокаттар коллегиясынын функциялары, атап айтканда: … в)*

[59] Стандарты независимости сообщества юристов. Приняты МАЮ 7 сентября 1990 г. в Нью-Йорке. URL: https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=B19E5EEC-6E69-4F54-881C-32301FBAFDA1

адвокаттардын коомдогу ролун коргоо жана кесиптик кесиптин көз карандысыздыгын сактоо… 20. Адвокатура органдарынын мыйзамдуу негиздерин сактоо боюнча өз функцияларын жүзөгө ашырууга мүмкүндүк берүү үчүн, ар кандай адвокатты камакка алуу же камоо жана камакта кармоо жери; ал эми Адвокатура органдарынын камакка алынган же камалган жактоочуга мүмкүнчүлүк болушу керек".

Адвокаттар палаталары тартиптик тартипти колдонуп, корпорацияны кесипкөй эмес жана ак ниетсиз мүчөлөрүнөн арылтууга тийиш. Ошондой эле, мамлекеттик же башка органдардын адвокаттарга таасир тийгизүү аракеттерин токтотуу жана мындай учурларга сезимталдык менен жооп берүү милдетин аткаруусу зарыл. Эгер адвокат кылмыш жоопкерчилигине тартылса, адвокаттык коомдун органдары ага бардык жардамдарды көрсөтүүгө милдеттүү: юридикалык, маалыматтык жана эксперттик колдоо.[60] Адилеттүүлүк тутумунун натыйжалуулугу үчүн сот, адвокаттар жана прокурорлор өздөрүнүн кесиптик милдеттерин көз карандысыз, аткаруу бийлигинин же башка булактардын кийлигишүүсүз аткара алышы зарыл. Ошондой эле, алар мыйзамдардын деңгээлинде да, иш жүзүндө да, кесиптик ишмердүүлүктөрүнө байланыштуу кол салуулардан жана куугунтуктоолордон корголгон болушу керек.[61]

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" мыйзамынын 29-беренеси төмөнкү жоболорду камтыйт:

- Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жүргүзүлүп жаткан адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишүүгө же бул ишмердүүлүккө кандай гана болбосун жолтоо болууга тыюу салынат;

- адвокат адвокаттык ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө, юридикалык жардамга кайрылган адамдардын укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоонун каражаттарын жана ыкмаларын тандоодо өз алдынча жана башка адамдардын пикири менен байланышсыз болот;

[60] Мисалы, Россияда тергөө органдары тарабынан бир катар өзүм билемдик текшерүүлөр жана адвокаттардын өндүрүш иштерин алып коюулар жасалгандан кийин, адвокаттардын чоң тобу Европалык Адам укуктары боюнча Сотко (ЕАУС) өздөрүнүн практикалык юристтер катары укуктары бузулгандыгы жана мындай өзүм билемдик аракеттерди алдын алуу механизмин түзүү зарылчылыгы боюнча кайрылышкан. ЕАУС тергөө органдарынын мындай практикаларын *"***Круглов жана башкалар Россияга каршы***"* иши боюнча чечиминде катуу айыптаган (KRUGLOV AND OTHERS v. RUSSIA *(coe.int).https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-200719%22]}*). Орусиянын Конституциялык Соту бул жыйынтыктарды колдоого алганы айтылган. Ушул иш боюнча кабыл алынган чечимдерди ишке ашыруу алкагында, Россия бийлиги УПК РФке 450.1-берене киргизген. Ал адвокаттар үчүн кошумча кепилдиктерди, өзгөчө кылмыш иши козголбогон учурда адвокаттарга тинтүү жүргүзүүгө жол берилбестигин белгилейт. Мындан сырткары, тинтүүлөр адвокаттар палатасы тарабынан ыйгарым укук берилген адамдын катышуусунда гана мүмкүн жана соттун токтомунда көрсөтүлгөн нерселерден башка кандайдыр бир буюмдарды алып коюуга тыюу салынат. Бул норма адвокаттын кол тийгис принцибин гана эмес, анын өзүнүн адвокаттык сырды кармап туруу укугун да коргойт. Бул чаралар өзүм билемдикке каршы олуттуу тоскоолдук жаратат. Бирок, бул нормада каралган өзгөчө учурлар аны идеалдуу коргоо механизми деп эсептөөгө мүмкүнчүлүк бербейт.

[61] Соттордун, адвокаттардын жана прокурорлордун көзкарандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер. Практикалык колдонмо № 1. – Эл аралык юристтер комиссиясы, 2007-жыл. - https://www.refworld.org/ru

- адвокаттардын ишмердүүлүгүнө мыйзамсыз кийлигишкен же бул ишмердүүлүктү жүргүзүүгө жолтоо болгон адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык, анын ичинде кылмыш жоопкерчилигине чейин, жоопкерчиликке тартылат.

"Смарт Жаран" ассоциациясынын долбоорунун алкагында адвокаттар арасында сурамжылоо жүргүзүлгөн,[62] ал эки ыкма аркылуу – телефон аркылуу жана бетме-бет маектешүү түрүндө өткөн. Жалпысынан 149 анкета толтурулган. Респонденттердин 54%ы жеке жолугушууларда сурамжылоого катышкан. Сурамжылоого катышкан респонденттердин көпчүлүгү Бишкек шаарынын Адвокатурасын өкүлчүлүк кылышкан. Негизинен, сурамжылоого тажрыйбалуу адвокаттар катышкан.[63] Сурамжылоого катышкан респонденттердин арасынан болгону 7%ы Адвокатура өз мүчөлөрүн мамлекеттик жана укук коргоо органдарынын кийлигишүүсүнөн мыкты коргойт деп эсептешкен. Жооптордун варианттары боюнча болжол менен бирдей бөлүштүрүү байкалган: жакшы – 29%, начар – 32%, канааттандырарлык – 33%.[64]

П34- Сүрөт. Мамлекеттик жана укук коргоо органдарынын кийлигишүүсүнөн коргоо.

Ысык-Көл облусундагы сурамжылоого катышкан адвокаттардын арасында коргоонун деңгээлине канааттануу эң төмөн болгон (43,75% респонденттер «жаман» деп жооп беришкен), Ош шаары жана Ош облусу (42,86%). Эң жогорку пайыз «жакшы» деп жооп бергендер Баткен облусундагы (54,55%), Нарын облусундагы (45,45%), Чүй облусундагы (45%) адвокаттар арасында болгон.

Адвокаттардын ишине ар кандай органдардын кийлигишүүсү боюнча учурлар (пайыздык катышта):

[62] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоо натыйжаларын анализдөө. Савия Хасанова. – 2024-жылдын 26-апрели.

[63] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоо натыйжаларын анализдөө. Савия Хасанова. – 2024-жылдын 26-апрели. – 2, 3 жана 5-баракчалар.

[64] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоо натыйжаларын анализдөө. Савия Хасанова. – 2024-жылдын 26-апрели. – 34-баракча.

- эң жогорку көрсөткүч Ош шаары жана Ош облусунда (57,14%), Бишкек шаарында (55%), Жалал-Абад облусунда (55%) катталган;

- адвокаттардын ишине кийлигишүүнүн эң төмөн пайыздык көрсөткүчү Талас облусунда (10%) катталган.

Буга чейин Кыргыз Республикасынын Адвокатурасында адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо боюнча Комитет иштеп келген. Ал өзүнүн ыйгарым укуктарын Адвокаттар кеңеши тарабынан бекитилген атайын Жобонун негизинде ишке ашырган. Комитет 8 жылдан ашуун убакыт мурда түзүлүп, эки жыл бою иштеген. Соңку 5-6 жылдан бери Комитет иштебейт. Анын ишмердүүлүгү жөнүндө маалымат жок

Корутундулар

1. Диаграммаларда пайыздык мааниде чагылдырылган адвокаттык кесипке кийлигишүү фактылары катталгандыгына карабастан, жалпысынан адвокаттар кеңеши өз мүчөлөрүн аткаруу бийлик органдарынын кийлигишүүсүнөн адекваттуу коргоону камсыз кылат деп эсептейт. Ошол эле учурда Кыргыз Республикасынын Адвокатурасындагы адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо комитети иштебейт.

Сунуштамалар

1.Адвокаттар кеңешине адвокаттарды аткаруу бийлик органдарынын адвокаттык ишмердүүлүккө мыйзамсыз кийлигишүүсүнөн натыйжалуу коргоону ишке ашыруу максатында Адвокаттардын укуктарын коргоо боюнча комитеттин ишин уюштуруу сунушталсын.

КК 6.2. Башка бардык органдар, анын ичинде адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары, адвокаттын жардам сурап кайрылуусу же ага карата арыз түшүүсү / тартиптик иш козголуусу болбосо, кийлигишүүгө жол берилбейт.

Сыпаттамасы

Жеткиликтүү негизделген арыз, тартиптик өндүрүштү козгоо же адвокаттын өзүнүн жардам суроо өтүнүчү сыяктуу маанилүү жагдайлар болбосо, адвокаттык өзүн-өзү башкаруу органдары конкреттүү иштер боюнча адвокаттын ишине кийлигишпеши керек.

Адвокаттын ишине кийлигишүүдөн коргоо кепилдиктери ***Юристтердин***[65] ***ролуна байланыштуу негизги принциптерде жана адвокаттык кесипти***[66] ***эркин жүзөгө ашыруу жөнүндө сунуштамаларда көрсөтүлгөн.***

[65] 16-пункт. “Өкмөттөр юристтердин: а) бардык кесиптик милдеттерин коркутуулардан, тоскоолдуктардан, коркутуп-үркүтүүдөн же негизсиз кийлигишүүдөн эркин шартта аткаруусун камсыз кылышы керек”. БУУнун юристтердин ролуна байланыштуу негизги принциптери (1990-жылдын 27-августунан 7-сентябрына чейин Кубанын Гавана шаарында өткөн БУУнун кылмыштуулуктун алдын алуу жана мыйзам бузгандар менен мамиле кылуу боюнча сегизинчи Конгрессинде кабыл алынган).– https://www.refworld.org/ru

[66] 1-пункт. “Адвокаттык кесипти дискриминациясыз жана мамлекеттик органдардын же коомчулуктун мыйзамсыз кийлигишүүсүз жүргүзүү эркиндигин урматтоо, коргоо жана колдоо үчүн бардык зарыл чаралар көрүлүшү керек”. Европа Кеңешинин Министрлер Комитетинин адвокаттык кесипти эркин жүргүзүү жөнүндө R (2000) 21-сунуштамасы (2000-жылдын 25-октябрында Министрлердин орун басарларынын 727-жыйынында Министрлер Комитети тарабынан кабыл алынган).URL: https://fparf.ru/documents/international-acts/the-recommendations-of-the-committee-of-ministers-of-the-council-of-europe-on-freedom-of-exercise-of/

Кыргызстандагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмээрдүүлүгү тууралуу» Мыйзамынын 29-беренесинде Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жүргүзүлгөн адвокаттык ишке кийлигишүүгө же бул ишке кандай гана болбосун тоскоолдук жаратууга тыюу салынганы көрсөтүлгөн; ошондой эле адвокаттардын ишине мыйзамсыз кийлигишкен же мындай ишти аткарууга тоскоолдук кылган адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке тартылат.

Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын кесиптик этикасынын Кодексинин 2-бөлүгүнө ылайык, адвокат ар кандай тышкы таасирден көз карандысыз болуп, адвокаттык ишмердүүлүктү жөнгө салуучу мыйзамдардын алкагында гана иш жүргүзүүгө тийиш.

Сурамжылоого катышкан респонденттердин көбүрөөк бөлүгү (52%) башка органдар, анын ичинде адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары, адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишпөө саясатын орточо деңгээлде карманат деп эсептешет. 27% респонденттер бул органдар кийлигишпөө саясатын начар карманат деп эсептесе, ал эми 21% бул саясатка катуу берилген[67] деп эсептешет

П39- Сүрөт. Адвокаттык практикага кийлигишпөө саясаты

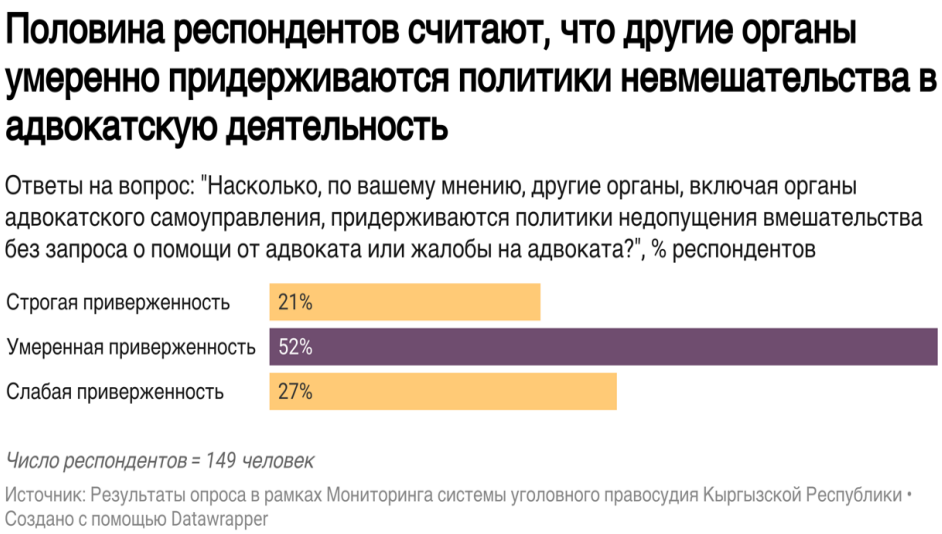

Респонденттердин жарымына жакыны (47%) тартиптик иштерди козгоо процесси орточо эффективдүү деп эсептешет, 25% аны жогорку деңгээлде эффективдүү деп баалашат, 11% – эффективдүү эмес деп эсептешет. 17% жоопту билишпейт. [68]

[67] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги системасынын мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 36-б

[68] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги системасынын мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 36-б

П*40-сүрөт. Тартиптик процесстин эффективдүүлүгү*

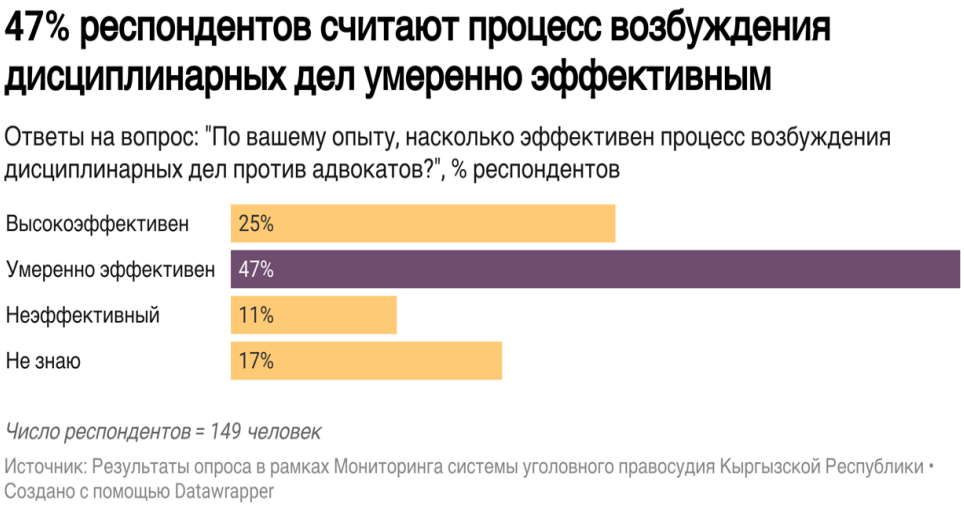

Корутундулар

Кыргыз Республикасынын мыйзамдары формалдуу түрдө адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишпөө принциптерин, анын ичинде тышкы басымдан коргоону бекитет. Мыйзамдык ченемдер адвокаттарды кийлигишүүдөн коргоону жарыялаганы менен, практикада адвокаттардын көпчүлүгү адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары бул принциптерди жетиштүү деңгээлде карманбайт деп эсептешет. Тартиптик механизмдер адвокаттар тарабынан жетиштүү эффективдүү жана ачык-айкын эмес деп кабыл алынып, бул алардын ишке ашырылышына болгон ишенимди төмөндөтүп, кыянаттык менен пайдалануу коркунучун жаратат.

Адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары адвокаттардын көз карандысыздыгын коргоодо негизги ролду ойношу керек болгону менен, алардын ишмердүүлүгү адвокаттар тарабынан дайыма эле толук көз карандысыз жана адвокаттардын өздөрү тарабынан башкарылат деп кабыл алынбайт. Адвокаттардын адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын ишине болгон ишениминин төмөндөгөндүгүнүн белгилери бар, бул адвокаттык коомчулук ичиндеги башкаруу жана коммуникациялык ыкмаларды системалуу түрдө өзгөртүүнү талап кылат.

Сунуштамалар

1. Адвокаттар кеңешине жана Этика комиссиясына төмөнкүлөр сунушталат: 1) адвокаттык коомчулуктун мүчөлөрүнүн профессионалдык ишмердүүлүккө кийлигишпөө укуктары жана кепилдиктери боюнча маалымдуулугун жогорулатуу үчүн үзгүлтүксүз түшүндүрүү жана билим берүү иш-чараларын өткөрүү;2) адвокаттардын көз карандысыздыгын бузуу учурларына тез жооп кайтаруу тутуму сыяктуу адвокаттарды кийлигишүүдөн коргоо механизмдерин киргизүү;3) тартиптик ишти козгоо жана кароо тартиптерин стандартизирленген жана жалпыга жеткиликтүү кылып иштеп чыгуу аркылуу процесске болгон ишенимди жогорулатуу; 4) тартиптик практиканын талдоосу менен отчетторду жана анализдерди жарыялоо аркылуу адвокаттык коомчулукту тартиптик процесстердин жыйынтыктары жөнүндө үзгүлтүксүз маалымдоо; 5) кийлигишпөө саясатына берилгендикти байкоо үчүн адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын ишмердүүлүгүн баалоо боюнча көз карандысыз механизмдерди киргизүү; 6) туруктуу түрдө сурамжылоолорду өткөрүп, адвокаттардын мүмкүн болгон укук бузууларын аныктоо жана практикага

жакшыртууларды киргизүү; 7) адвокаттар жана адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын ортосундагы пайда болгон маселелерди оперативдүү аныктап жана чечүү үчүн пикир алмашуу платформасын түзүү.

КК 6.3. Мыйзам ченемдери адвокаттык ишке тоскоолдуктун алдын алуу үчүн кепилдиктерди камсыздайт.

Сыпаттамасы

Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө аткарган милдеттери анын толук көзкарандысыздыгын жана жеке кызыкчылыктарына же тышкы басымга байланыштуу кандайдыр бир таасирдин жок болушун талап кылат. Адвокаттын көзкарандысыз абалы коомдо адилет соттук процедураларга жана соттордун калыстыгына болгон ишенимди бекемдөөгө өбөлгө түзөт. Ошентип, адвокат өзүнүн көзкарандысыздыгын бузбоо жана кесиптик милдеттердин принциптеринен кардарлардын, соттун же башка адамдардын кызыкчылыгы үчүн баш тартпоосу керек. ***Адам укуктары боюнча Комиссиянын "Соттордун, калыстар жюринин жана эксперттердин көзкарандысыздыгы жана калыстыгы, ошондой эле адвокаттардын көзкарандысыздыгы"*** [69] ***боюнча 2004/33-резолюциясында*** *"7. Бардык Өкмөттөрдү соттордун жана адвокаттардын көзкарандысыздыгын сыйлоого жана колдоого жана бул үчүн аларга өздөрүнүн кесиптик милдеттерин кандайдыр бир кысым же коркутуп-үркүтүүсүз аткарууга мүмкүнчүлүк бере турган натыйжалуу мыйзамдык, укук коргоо жана башка тийиштүү чараларды көрүүгө чакырат"*, - деп көрсөтүлгөн.

Министрлер комитетинин мүчө мамлекеттерге адвокаттык кесипти эркин жүзөгө ашыруу жөнүндө R (2000) 21 сунуштамасынын[70] V Принципине ылайык, Ассоциациялар төмөнкүлөрдү белгилейт: *"5-пункт. Адвокаттардын ассоциациялары же башка кесиптик юридикалык ассоциациялар төмөнкү учурларда, тийиштүү орган алдында адвокаттардын кызыкчылыктарын коргоону кошо алганда, бардык зарыл чараларды көрүшү керек:*

a) адвокат кармалганда же камакка алынганда;

b) адвокаттын адеп-ахлактык сапаттарын шекке салуучу өндүрүштү козгоо жөнүндө кандайдыр бир чечим болгондо;

c) адвокатты жеке тинтүү же алардын мүлкүн тинтүү жүргүзүлгөндө;

d) адвокаттарга тиешелүү документтерди же материалдарды тартып алууда;

e) адвокаттардын атынан реакцияны талап кылган ММКлардагы репортаждарды жарыялоо болгондо".

Мамлекеттин Жазык кодексинде адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдуктарды кылмыш катары өзүнчө курамда аныктоо ылайыктуу.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 61-беренесинде ар бир адам квалификациялуу укуктук жардам алуу укугуна кепилдик берилери белгиленген. Бул

[69] 2004/33-резолюциясы Адам укуктары боюнча Комиссия тарабынан (2004-жылдын 19-апрелинде добуш берүүсүз кабыл алынган). https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g17/186/80/pdf/g1718680.pdf

[70] Министрлер Комитетинин мүчө мамлекеттерге адвокаттык кесипти эркин жүзөгө ашыруу тууралуу R (2000) 21 сунуштамасы (Европа Кеңешинин Министрлер Комитети тарабынан министрлердин орун басарларынын 727-жыйналышында 2000-жылдын 25-октябрында кабыл алынган).https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30188533&pos=3;-108#pos=3;-108

конституциялык норманын ишке ашырылышын адвокаттар камсыздайт. Ошондой эле, укук коргоочулар өздөрүнүн кесиптик ишмердүүлүгүн жүргүзүүдө белгилүү кепилдиктерге ээ. Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасындагы Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" Мыйзамынын 29-беренесинде адвокаттын көзкарандысыздыгына кепилдиктер каралган: эч ким адвокаттын мыйзамдуу кесиптик ишмердүүлүгүн жүргүзүүсүнө кийлигишүүгө же кандайдыр бир жол менен тоскоолдук жаратууга укуктуу эмес; адвокаттардын ишмердүүлүгүнө мыйзамсыз кийлигишүү же мындай ишмердүүлүккө тоскоолдук жараткан адамдар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык жоопкерчиликке тартылат.

Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинде "*Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу*" деген өзүнчө кылмыш курамы бар (350-берене), ага ылайык:

1. Адвокаттын укуктарын ишке ашырууга жана анын кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарында каралган милдеттерин аткаруусуна кандай гана формада болбосун тоскоолдук кылуу – 100дөн 300 саатка чейинки коомдук иштер же 1 жылдан 3 жылга чейинки оңдоочу иштер же 500дөн 1000 эсептик көрсөткүчкө чейинки айып салуу жазасы менен жазаланат.
2. Өзүнүн кызматтык абалын колдонуу менен адвокаттын кылмыш-жаза процессуалдык мыйзамдарында каралган укуктарын ишке ашырууга жана милдеттерин аткаруусуна кандай гана формада болбосун тоскоолдук кылуу – 1 жылга чейинки мөөнөткө эркинен ажыратуу жазасы менен жазаланат.

Тилекке каршы, бул мыйзамдын нормасы иш жүзүндө дээрлик колдонулбай келет. Бул отчетту даярдоо учурунда Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотуна төмөнкү статистикалык маалыматтарды берүү боюнча жазуу жүзүндө суроо-талап жөнөтүлгөн:1) 2020-жылдан 2023-жылга (кошкондо) чейинки мезгилде Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 350-беренеси "Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу" боюнча каралган соттук иштердин саны; 2) көрсөтүлгөн соттук иштердин ичинен 2020-жылдан 2023-жылга чейинки мезгилде чыгарылган айыптоо өкүмдөрүнүн жана актоо өкүмдөрүнүн саны.

01-22/1009 номериндеги 2024-жылдын 7-майындагы жоопто мындай деп айтылган: *"2020-2023-жылдар аралыгында Кыргыз Республикасынын жергиликтүү соторунда 350-берене ("Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу") (2021-жылдын 28-октябрындагы № 126 Мыйзамдын редакциясында) жана 333-берене ("Коргоочунун кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу") (2017-жылдын 24-январындагы № 10 Мыйзамдын редакциясында) боюнча кылмыш иштери каралган эмес".*

Бирок, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын 2024-жылдын 10-майындагы маалыматы боюнча, 2021-жылдан 2023-жылга чейинки мезгилде Кыргыз Республикасынын укук коргоо органдары тарабынан Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 350-беренеси "*Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу*" боюнча 7 кылмыш иши козголгон. Жогорку Соттун жогоруда көрсөтүлгөн жообун эске алганда, укук коргоо органдары тарабынан козголгон кылмыш иштери азыркы учурда иликтенип жатканын, же токтотулганын, же жоюлганын **болжолдоого болот.**

Сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча, респонденттердин 76%ы адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдуктардын алдын алуу үчүн мыйзамдык кепилдиктер бар экенин белгилешкен, ал эми 24%ы мындай мыйзамдык кепилдиктер жок деп эсептешкен.[71]

П35 - Сүрөт. Адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдуктардын алдын алуу кепилдиктери

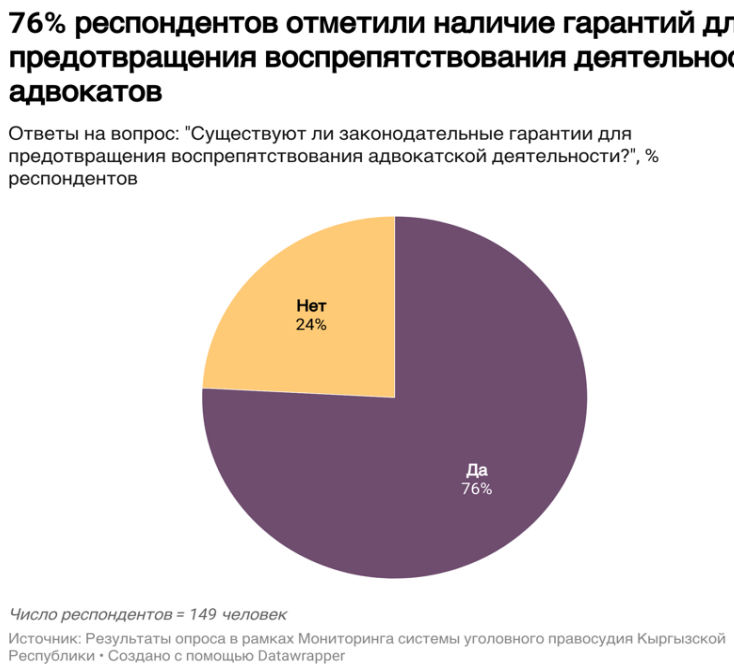

39% респонденттер мыйзамдык кепилдиктердин бар экендигин белгилеп, алардын аткарылышын канааттандырарлык деп эсептешет, 31% – жакшы деп баалашат, 25% – начар деп белгилешет жана болгону 4% – эң сонун деп баалашат.[72]

П35- Сүрөт. Кепилдиктердин аткарылышы

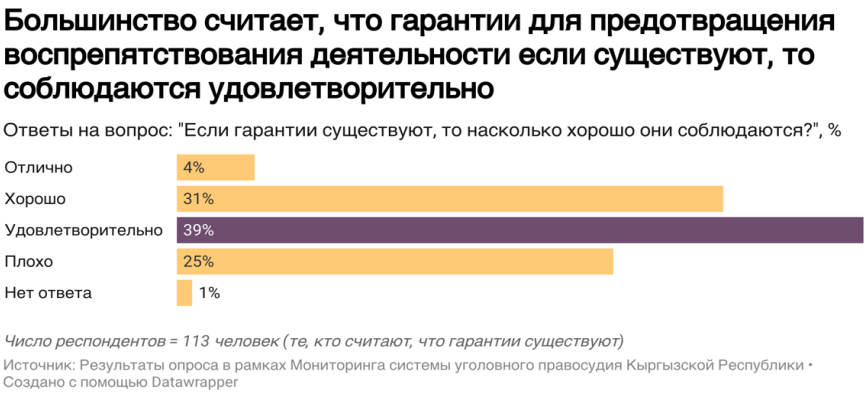

Көпчүлүк респонденттер Кыргызстанда адвокаттардын ишмердүүлүгүнө тоскоолдуктардын алдын алуу үчүн жарым-жартылай мыйзамдык кепилдиктер бар деп эсептешет, 27%

[71] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо." Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 34-35-беттер.

[72] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 35-бет.

мындай кепилдиктер жетиштүү деп, ал эми 15% кепилдиктер толугу менен жок деп айтышкан.[73]

П41 - Сүрөт. Адвокаттардын ишмердүүлүгүнө тоскоолдуктардын алдын алуу үчүн мыйзамдык кепилдиктер

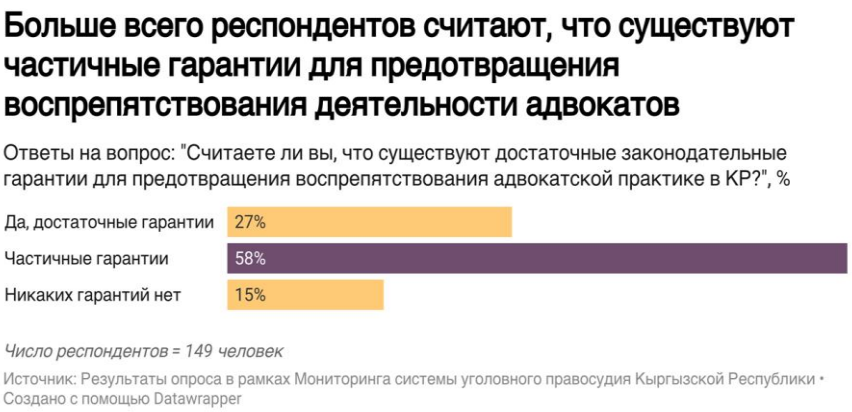

Мыйзамдык кепилдиктер адвокаттардын ишмердүүлүгүнө тоскоолдуктарды алдын алуу үчүн бар болгонуна карабастан, сурамжылоого катышкан респонденттердин болгону 35%ы гана бул кепилдиктердин жакшы же эң сонун деңгээлде аткарылып жатканын белгилешкен.

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттарды алардын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдуктардан формалдуу түрдө коргоону карайт, бул Жазык кодексинде жана “Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” Мыйзамында тиешелүү нормаларды бекитүүнү камтыйт. Мыйзамдык кепилдиктердин болгонуна карабастан, алардын аткарылышы начар бойдон калууда. Адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдуктар үчүн жоопкерчиликке тартуунун реалдуу учурлары сейрек кездешет, бул укукту колдонуу практикасындагы алсыздыктан кабар берет. Адвокаттар коомчулугунун көбү бар болгон кепилдиктерди жарым-жартылай ишке ашырыла турган деп кабыл алышат, бул мыйзамдык нормалар менен алардын иш жүзүндөгү аткарылышынын ортосундагы ажырымды чагылдырат.

Сунуштамалар

1. Улуттук коопсуздук органдарына жана Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотуна адвокаттардын ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуу менен байланышкан иштерди натыйжалуу иликтөө жана кароо механизмдерин иштеп чыгуу жана киргизүү сунушталат. Мындан тышкары, бул категориядагы иштерди тергөө (УКО) жана соттук кароо (ЖС) боюнча усулдук сунуштамаларды иштеп чыгуу сунушталат.
2. Улуттук коопсуздук органдарына, Кыргыз Республикасынын Жогорку Сотуна жана БАУ укук коргоо органдары, соттор жана адвокаттар үчүн адвокаттык ишмердүүлүктүн көзкарандысыздыгын коргогон нормаларды колдонуу боюнча тренингдерди өткөрүү сунушталат.
3. Адвокаттар кеңешине төмөнкүлөрдү ишке ашыруу сунушталат: 1) адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуу учурларын ачык билдирип, алардын иликтөөсүн талап кылуу; 2) Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 350-беренесинин жана

[73] Кыргыз Республикасынын кылмыш-адилет тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарынын талдоосу. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 37-бет.

адвокаттарды коргоочу башка нормалардын колдонулушун туруктуу мониторингден өткөрүү, отчёттордү жарыялоо жана маалыматтарды талдоо; 3) адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылган инциденттер боюнча маалымат базасын түзүү, көйгөйлөрдү жакшыраак түшүнүү жана чечимдерди иштеп чыгуу ;4) мындай иштерди кароодо адвокаттар коомчулугунун жана укук коргоо органдарынын ишинин ачык-айкындуулугун камсыздоо, бул адвокаттардын укуктарын коргоо тутумуна коомчулуктун жана адвокаттардын ишенимин бекемдөө.

КК 6.4. Адвокатура эмгек акы практиканы аныктоодо көз карандысыз.

Сыпаттамасы

“Адвокат тергөө органдарына көз каранды болбошу керек, мисалы, дайындалган адвокаттын эмгек акысын төлөө жөнүндө токтомду тергөөчү,[74] башкача айтканда, алдын ала тергөө баскычында жактоочунун процесстик каршылашы чыгарбашы керек”.[75]

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Юридикалык жардам адвокат тарабынан ишенимдүү адам менен түзүлгөн келишимдин негизинде көрсөтүлөт. Юридикалык жардам көрсөтүү боюнча келишим бул жөнөкөй жазуу түрүндө ишенимдүү адам менен адвокаттын ортосунда ишенимдүү адамга же анын дайындалган өкүлүнө юридикалык жардам көрсөтүү боюнча түзүлгөн жарандык-укуктук келишим болуп саналат[76].

Юридикалык жардам көрсөтүү жөнүндө макулдашуунун маанилүү шарттары болуп төмөнкүлөр саналат[77]:

- тапшырманы аткарууга кабыл алган адвокаттын (адвокаттардын) ошондой эле анын (алардын) адвокаттык уюмга таандыктыгын көрсөтүү;
- тапшырманын мазмуну;
- ишенимдүү адам тарабынан көрсөтүлгөн юридикалык жардам үчүн сый акы төлөө шарттары;
- бүйрүктү аткаруу менен байланышкан адвокаттын (адвокаттардын) чыгымдарынын ордун толтуруунун тартиби жана өлчөмү;
- тапшырманы аткарууну кабыл алган жактоочунун(дардын) жоопкерчилигинин өлчөмү жана мүнөзү.

[74] Мындай практика, мисалы, Россия Федерациясында бүгүнкү күнгө чейин бар жана эң күчтүү коррупциялык фактор болуп эсептелет. Адвокаттын тергөө учурунда белгилүү бир сааттык көлөмдө иштегендиги тууралуу маалым кат алуусу, процессуалдык документтерге кол койгон адвокатка олуттуу басым көрсөтүүчү фактор болуп калат. Тергөөнүн маалымкаттарына болгон мындай көз карандылык адвокатты өз ишенимдүү адамын коргоодон алыстатып, тескерисинче, тергөөчү менен өз ара пайдалуу мамилелерди түзүүгө түртөт.

[75] Адвокаттардын көз карандысыздык маселелери жана коргоо укугу: Өзбекстан Республикасынын мыйзамдарын эл аралык нормаларга жана принциптерге ылайык реформалоо боюнча сунуштамалар. UNODC. 2020. URL:https://www.unodc.org/documents/centralasia/2020/Independence_paper_24.03.20.pdf

[76] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы № 135 " Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу" Мыйзамынын 27-беренеси. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[77] “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу ” Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 27-беренеси.

Сурамжылоо учурунда респонденттерге “эмгек акыны белгилөөдө көз карандысыздык адвокаттар тарабынан көрсөтүлгөн юридикалык кызматтардын сапатына таасир этеби” деген суроо берилген. Респонденттердин жарымынан көбү (51%) эмгек акы көз карандысыздык адвокаттык кызматтардын сапатына оң таасирин тийгизет деп ишенишет, 44% бул олуттуу таасир тийгизбейт деп белгилешкен жана 5% сапатка терс таасирин тийгизет деп эсептешкен.[78]

П43 - Сүрөт. Эмгек акысынан көз карандысыздык

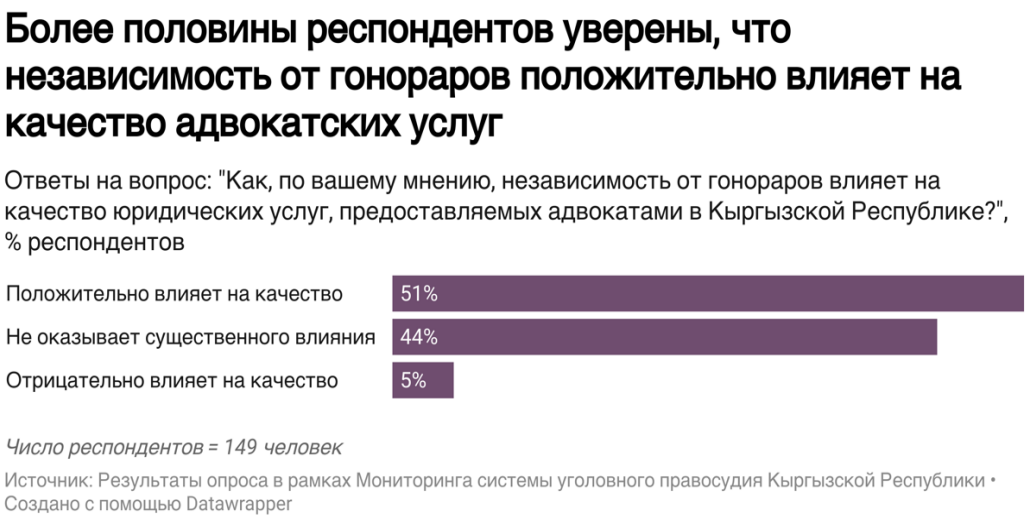

Учурдагы мыйзамдык ченемдерге жана калыптанган практикага таянсак, Кыргыз Республикасынын адвокаттары эмгек акы саясат маселелеринде көз карандысыз деп айтууга болот. Бирок, кыйынчылык белгилүү бир адвокаттын эмгек акы өлчөмүн аныктоодо канчалык деңгээлде ак ниеттүүлүк көрсөтөөрүнө байланыштуу.

Кыргыз Республикасынын Конституциясы мыйзамда каралган учурларда юридикалык жардамдын мамлекеттин эсебинен көрсөтүлүшүн кепилдейт (61-берене, 4-пункт). Мамлекет кепилдеген юридикалык жардамдын алкагында укуктук жардам көрсөтүү тартиби белгиленген.

- Кыргыз Республикасынын “Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө” мыйзамы,
- Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2023-жылдын 4-августундагы № 387 токтому “Мамлекет кепилдеген юридикалык жардамдын алкагында адвокаттар тарабынан көрсөтүлгөн квалификациялуу юридикалык жардамды төлөө тарифтерин жана төлөө тартибин бекитүү жөнүндө”.[79]

Кыргыз Республикасынын адвокатурасы квалификациялуу юридикалык жардам көрсөтүүгө адвокаттардын эмгегин төлөө тарифтерин жана шарттарын иштеп чыгуу аркылуу катышат.[80]

[78] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги тутумунун мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – б.37-38

[79] Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2023-жылдын 4-августундагы No 387 “Адвокаттар тарабынан көрсөтүлүүчү квалификациялуу юридикалык жардамга акы төлөөнүн тарифтерин жана мамлекет кепилдеген юридикалык жардамдын алкагында адвокаттар көрсөткөн квалификациялуу юридикалык жардамга төлөөнүн тартибин бекитүү тууралуу” токтому. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/22322

[80] 2-пункттун 2-пунктчасы. "Мамлекет кепилдеген юридикалык жардам жөнүндө" Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 10-беренеси.

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын адвокатурасында эмгек акы саясатын түзүүнү жөнгө салган кандайдыр бир нормалар жок. Ушуга байланыштуу адвокаттар көрсөтүлгөн юридикалык жардам үчүн эмгек акы суммасын өз алдынча, иштердин көлөмүнө, иштин татаалдыгына, узактыгына, өздөрүнүн тажрыйбасына жана кесипкөйлүгүнө жараша аныкташат. Эмгек акыөлчөмүн эркин белгилөө эрежелери адвокаттын негизсиз айыптоолордон жана мамлекеттик органдардын адвокаттык ишмердүүлүккө өзүм билемдик менен кийлигишүүсүнөн корголушуна өбөлгө түзөт.

Сунуштамалар

Талап кылынбайт.

7 - Көрсөткүч. Адвокаттын кол тийбестики мыйзамда бекитилген функционалдык көз карандысыздыктын кепилдиги катары

КК 7.1. Адвокаттар сотко жазуу жүзүндөгү кайрылууда же сотто оозеки кайрылууда же соттун, трибуналдын же башка юридикалык же административдик органдын алдындагы кесиптик милдеттерин аткарууда ак ниеттүүлүк менен берилген тиешелүү арыздарына карата жарандык жана кылмыштык кол тийбестиктен пайдаланышат.

Юристтердин ролу боюнча БУУнун Негизги принциптеринде (16-22-принциптер); (16-22 принциптер) мындай деп белгиленет:[81] *“Адвокаттар сотко жазуу жүзүндө берилген кайрылууларында же сотто, трибуналда же башка юридикалык же административдик органда өзүнүн кесиптик милдеттерин аткаруу учурунда оозеки түрдө жасаган ак ниет билдирүүлөрү үчүн жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестикине ээ. Адвокаттар өз милдеттерин аткаруу натыйжасында коопсуздугу коркунучта болгон учурларда, бийлик аларга тиешелүү коргоону камсыз кылууга милдеттүү”.* Европа Кеңешинин Министрлер Комитетинин мүчө-мамлекеттерге адвокаттык кесипти жүзөгө ашыруу эркиндиги боюнча R (2000)21 сунуштамасы [82]; Юридикалык кесиптин көз карандысыздыгынын IBA стандарттары, § 13[83]; Мыйзам үстөмдүгү жана кризис мезгилиндеги соттордун жана юристтердин[84] ролу жөнүндө ЭКЖнын Женева декларациясы; XXI -кылымда юридикалык кесиптин Туриндик

[81] Юристтердин ролунун негизги принциптери. Бириккен Улуттардын Уюмунун кылмыштуулуктун алдын алуу жана укук бузуучуларга мамиле кылуу боюнча сегизинчи конгресси, Гавана, Куба. БИРИККЕН УЛУТТАР УЮМУНУН АДАМ УКУКТАРЫ. 07 сентябрь 1990. URL: Юристтердин ролу боюнча негизги принциптер | OHCHR. URL:https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal

[82] 2000-жылдын 25-октябрында 2000-жылдын 25-октябрында министрлердин орун басарларынын 727-жыйынында Европа Кеңешинин Министрлер комитетинин адвокаттык кесипти жүзөгө ашыруу эркиндиги боюнча № R(2000)21 сунуштамасы кабыл алынган.URL: 2000-жылдын 25-октябрында министрлердин орун басарларынын 727-жыйынында Европа Кеңешинин Министрлер комитетинин адвокаттык кесипти жүзөгө ашыруу эркиндиги боюнча № R(2000)21 сунуштамасы кабыл алынган. URL:https://rm.coe.int/16807096c1

[83] Укукчулардын эл аралык комиссиясынын (ЭКЖ) мыйзамдын үстөмдүгү жана кризистик мезгилдеги соттордун жана юристтердин ролу боюнча Женева декларациясы 2011-жылы кабыл алынган. URL: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2011/05/Geneva-Declaration-RoL-crisis-practitioners-guide-2011-eng.pdf

[84] Эл аралык адвокаттар союзу тарабынан иштелип чыккан XXI -кылымдагы адвокаттык кесиптин Туриндик принциптери

профессионалдык жүрүм-турумунун принциптери, 4-принцип[85] ,юристтер үчүн төмөнкү кесиптик кол тийбестиктерди белгилейт:

Мамлекеттер төмөнкүдөй чараларды көрүүсү керек:

- юристтерге өз милдеттерин ак ниеттүүлүк менен аткарганда кылмыш жана жарандык жоопкерчиликтен кол тийбестик берүү (атайын белгиленген кесиптик милдеттерге, стандарттарга жана этикалык нормаларга ылайык жүргүзүлгөн аракеттер үчүн жазага тартуу же коркутуу, айыптоо, административдик, экономикалык жана башка санкциялар салуу мүмкүнчүлүгүн жокко чыгаруу);
- ишке же тараптарга карата оозеки же жазуу жүзүндө айтылган пикирлер үчүн жоопкерчиликке тартууга тыюу салуу;
- адвокаттын кеңсесин, документтерди жана башка маалыматтарды тинтүүгө жана алуу аракеттеринен коргоо; адвокаттык купуялуулукту камтыган маалыматты адвокаттан алуу аракеттерин, атап айтканда күбө катары суракка алууну же каттарды кароону тыюу;
- адвокаттык кадимки жана электрондук документ жүгүртүү тутумун алып салуудан жана текшерүүдөн коргоо, ошондой эле электрондук байланыш каражаттарына жана маалымат тутумдарына кийлигишүү аракеттеринен коргоо;
- жөнү жок тартиптик жоопкерчиликке тартууга тыюу салуу;
- кардарларын коргоо максатында мыйзам чегинде жүргүзүлгөн аракеттери үчүн адвокаттарды жоопкерчиликке тартуу кол тийбестигин өзгөчө же аскердик абал жарыяланган учурларда сактоо.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Адвокат өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүн жүргүзүү учурунда айткан пикирлери үчүн эч кандай жоопкерчиликке тартылбайт[86]. Адвокаттын кесиптик ишмердүүлүгүнө байланыштуу кылмыш иши Кыргыз Республикасынын Башкы прокурору же анын орун басары тарабынан гана козголушу мүмкүн.[87]

Адвокатка карата кылмыш ишин козгоо, аны айыпталуучу катары тартуу, ошондой эле кармоо же камакка алуу тууралуу маалыматтар, дароо Адвокатурага жана Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине билдирилет[88].

Сурамжылоонун жыйынтыгы боюнча, респонденттердин дээрлик жарымы (49%) Кыргызстандын мыйзамдары адвокаттардын күбөлүк көрсөтмө берүүдөн иммунитетин/кол тийбестигин жакшы камсыздайт деп эсептешкен. Ал эми 43% мыйзам бул кол тийбестикти

[85] Эл аралык адвокаттар союзу тарабынан иштелип чыккан 21-кылымдагы адвокаттык кесиптин Туриндик принциптери

[86] 2014-жылдын 14-июлундагы No 135 «Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамынын 29-беренеси.. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[87] Кыргыз Республикасынын 2014-жылдын 14-июлундагы No 135 “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө” Мыйзамынын 29-беренеси. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

[88] Статья 29 Закона Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности» от 14 июля 2014 года № 135. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

жарым-жартылай камсыздайт дешсе, 8% мыйзам мындай кол тийбестикти камсыздабайт деп билдиришкен.[89]

Респонденттердин көбү (83%) күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестикке байланышкан кыйынчылыктарга туш болгон эмес. Ал эми 17% мындай кыйынчылыктарга туш болушканын билдиришкен.[90]

55% респонденттер соттук териштирүү учурунда же кесиптик милдеттерин аткарууда жасаган тиешелүү билдирүүлөр боюнча жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестигин жарым-жартылай пайдаланаарын билдиришкен. Ал эми 37% толук кол тийбестикке ээ экенин айтышса, 8% мындай кол тийбестиктин жоктугун белгилешкен.[91]

П45- Сүрөт. Жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестигин пайдалануу

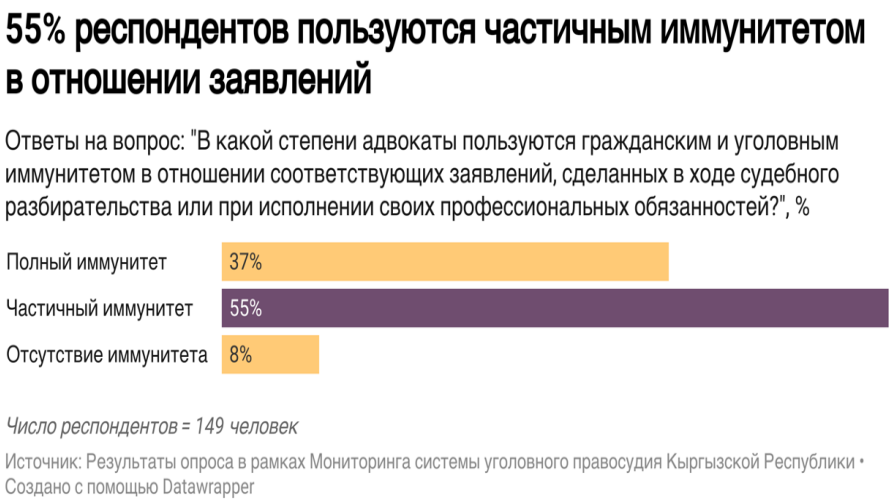

Респонденттердин көбү (78%) соттук териштирүү учурунда же кесиптик милдеттерин аткаруу учурунда жасаган билдирүүлөр боюнча жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестиги менен байланышкан көйгөйлөргө туш болбогонун билдиришкен. Ал эми 22% мындай көйгөйлөргө туш болушканын белгилешкен.[92]

48% респонденттер, жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестиги боюнча көйгөйлөргө туш болгондордун арасынан, анын колдонулушундагы так эместикти белгилешкен. Ал эми 39% анын камсыздалышындагы кыйынчылыктарды белгилешкен.[93]

П49-Сүрөт. Жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестиги менен байланышкан конкреттүү көйгөйлөр:

[89] Анализ результатов опроса в рамках Мониторинга системы уголовного правосудия Кыргызской Республики. Савия Хасанова. - 26 апреля 2024 год. – стр.39

[90] Анализ результатов опроса в рамках Мониторинга системы уголовного правосудия Кыргызской Республики. Савия Хасанова. - 26 апреля 2024 год. – стр.41

[91] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги тутумунун мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – б.38-39

[92] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги тутумунун мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 40-б

[93] Кыргыз Республикасынын Жазык сот адилеттиги тутумунун мониторингинин алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – б.40-41

Корутундулар

1. Жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестигинин кепилдиктери адвокаттардын көз карандысыздыгын жана алардын ишине болгон ишенимди камсыздоодо борбордук ролду ойнойт. Бирок, бул кепилдиктерди ишке ашыруу практикалык кыйынчылыктарга дуушар болууда, бул адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоону алсыратат. Формалдуу укуктук кепилдиктер бар экенине карабастан, аларды колдонуу практикасы жетишсиз бойдон калууда, бул укуктук так эместикти жана адвокаттардын кесиптик укуктарын бузуу коркунучун жаратат. Адвокаттардын кол тийбестигин коргоо үчүн мыйзамдарды чыңдоо гана эмес, укук коргоо органдарынын, адвокаттардын жана соттордун кесиптик даярдыгын жогорулатуу, ошондой эле бузулууларды көзөмөлдөөнүн натыйжалуу механизмдерин киргизүү талап кылынат.

Сунуштамалар

1. УКМК, ЖАМК, КР Башкы прокуратурасы жана КР Жогорку соту адвокаттардын кол тийбестиги жөнүндө эрежелердин так жана милдеттүү түрдө аткарылышын, өзгөчө кылмыш-жаза процессинде, камсыз кылышы зарыл.

2.Мыйзам деңгээлинде төмөнкүдөй чараларды көрүү зарыл: 1) адвокаттардын кесиптик ишмердүүлүгүнө байланышкан мыйзамсыз аракеттерди, анын ичинде тинтүү иштерин алдын алуу үчүн чараларды киргизүү; 2) адвокаттардын кесиптик укуктарын бузуу үчүн кызмат адамдарынын жоопкерчилигин күчөтүү; 3) мыйзамдардагы кол тийбестикке тиешелүү эрежелердин формулировкаларын тактап, укуктук так эместиктерди жоюу.

3. КР Жогорку соту, УКМК, ЖАМК, КР Башкы прокуратурасы жана Борбордук Азия Университети (БАУ) адвокаттар, соттор жана укук коргоо органдары үчүн адвокаттык кол тийбестик нормаларын жана алардын чектөөлөрүн колдонуу боюнча тренингдерди уюштуруусу маанилүү.

4. Борбордук Азия Университетине (БАУ) адвокаттык коомчулук үчүн өз укуктарын коргоо боюнча усулдук сунуштамаларды даярдоо сунушталат

5. Адвокаттар кеңешине кол тийбестикти бузуу учурларын көзөмөлдөө механизмдерин иштеп чыгуу максатка ылайыктуу, анын ичинде мындай инциденттердин жалпыга ачык реестрин жүргүзүү, аларды коомчулукка жарыялоо жана кол тийбестиги бузулган учурларда адвокаттардын кызыкчылыктарын коргоо иш-чараларын ишке ашыруу.

КК 7.2. Адвокаттар өздөрү кесиптик ишмердүүлүк жүргүзгөн иштер боюнча мыйзам менен бекитилген күбөлүк кол тийбестигине ээ.

Сыпаттамасы

Бир дагы адвокат өз кардарына укуктук жардам көрсөтүүгө же консультация берүүгө байланыштуу же кардарларынын кызыкчылыктарын коргогону үчүн кылмыш-жаза, жарандык, административдик, экономикалык же башка түрдөгү жазалоого же санкциялар менен коркутууга дуушар болбошу керек. Бир дагы адвокат өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүнө тиешелүү иштер боюнча күбө катары суралбашы керек. Мамлекетте адвокаттардын физикалык кол тийгистигин камсыздоо үчүн механизм болушу керек. Адвокаттар өз милдеттерин аткаруу учурунда алардын коопсуздугуна коркунуч жаралган учурларда, бийлик аларды тийиштүү коргоо менен камсыздоосу зарыл.[94]

Көпчүлүк кол тийбестиктер адвокаттар (юристтер) үчүн эл аралык-укуктук стандарттарда чагылдырылган. Алардын эң маанилүүлөрү төмөнкүлөр:

1. жарандык жана кылмыш-жаза кол тийбестиги: адвокаттар тарабынан кесипкөй жана адилет аткарылган жазуу жүзүндөгү билдирүүлөр же сотто айтылган оозеки сөздөр, ошондой эле алардын кесиптик милдеттерин аткаруу учурунда жасалган билдирүүлөр үчүн камсыздалат;
2. адвокаттарды негизсиз жоопкерчиликке тартуудан коргоо кол тийбестиги;
3. адвокаттык купуялуулукту камсыз кылуучу кол тийбестик: адвокаттык сырды түзгөн маалыматтарды, анын ичинде күбө катары суракка алууга, тинтүү жана документтерди, башка маалыматтарды тартып алууга, кат алмашуусун текшерүүгө тыюу салуу.

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

Адвокат жана адвокаттын жардамчысы укуктук жардам көрсөтүү же ага кайрылуу менен байланыштуу болуп калган жагдайлар боюнча күбө катары чакырылып жана суракка алынууга тийиш эмес.[95]

Адвокат жана адвокаттын жардамчысы бул жагдайлар боюнча түшүндүрмө берүү же көрсөтмө берүү укугуна ээ эмес, ошондой эле бул маалыматтарды ыкчам-издөө иш-чараларында, соттук териштирүүдө жана мамлекеттик органдарда колдонуу үчүн материал катары берүүгө тийиш эмес.[96]

Респонденттердин дээрлик жарымынын (49%) пикири боюнча, Кыргызстандын мыйзамдары адвокаттарды күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестик менен жакшы

[94] БУУнун 16-Принциби. “Адвокаттардын ролу боюнча негизги принциптер”. БУУнун кылмыштуулуктун алдын алуу жана кылмышкерлерди дарылоо боюнча Сегизинчи Конгресси, Гавана, Куба. БУУнун Адам укуктары. 1990-жылдын 7-сентябры. URL: Адвокаттардын ролу боюнча принциптер | OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers#:~:text=Lawyers%2C%20in%20protecting%20the%20rights,and%20ethics%20of%20the%20legal Эл аралык Юристтер Комиссиясы, “Соттордун, адвокаттардын жана прокурорлордун көз карандысыздыгы жана жоопкерчилиги боюнча эл аралык принциптер”, Практикалык колдонмо №1, 2007. URL: International-Principles-on-the-Independence-and-Accountability-of-Judges-Lawyers-and-Procecutors-No.1-Practitioners-Guide-2013-Rus.pdf (icj.org) (114-бет, 85-пункт), (115-бет, 91-пункт – а).

[95] 29-берене, 6-пункт, Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк тууралуу” мыйзамы.

[96] 29-берене, 6-пункт, 2014-жылдын 14-июлундагы №135 Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүк жөнүндө” мыйзамы. URL: https://cbd.minjust.gov.kg/4-5122/edition/1290068/ru

камсыздайт. Ал эми 43% бул кол тийбестикти жарым-жартылай камсыздайт десе, 8% мыйзам мындай кол тийбестикти камсыздабайт деп эсептешкен.[97]

П46 - Сүрөт. Күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестик.

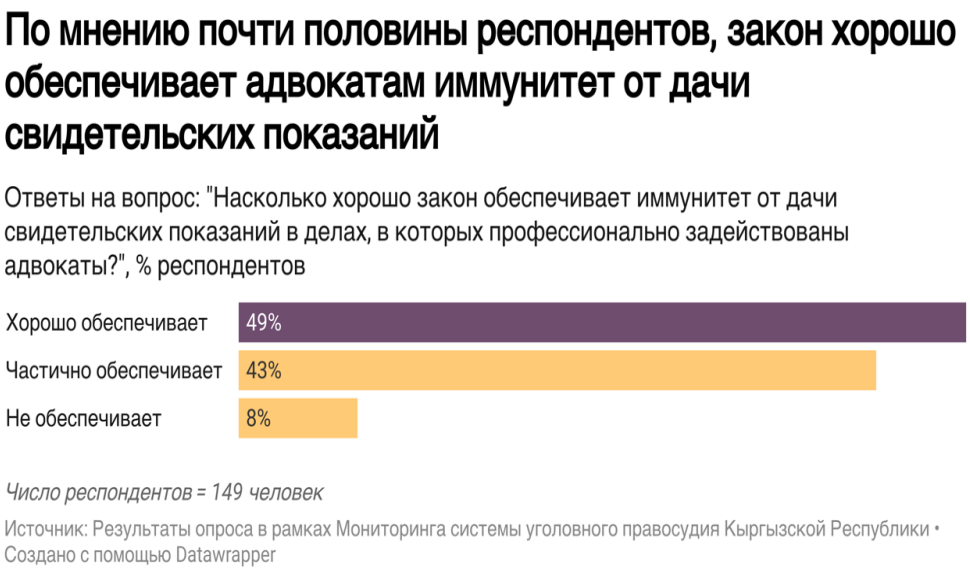

Респонденттердин көбү (83%) күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестикке байланыштуу кыйынчылыктарга туш болгон эмес, ал эми 17% мындай кыйынчылыктарга туш болушкан.[98]

69% респонденттер күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестикке байланыштуу көйгөйлөргө туш болгондордун ичинен анын колдонуу чөйрөсүндөгү ачыктыктын жоктугун белгилешкен, ал эми 23% бул кол тийбестикти бекитүүдө кыйынчылыктар бар экенин билдиришкен.[99]

П51 - Сүрөт. Күбөлүк көрсөтмө берүүдөн кол тийбестикке байланыштуу конкреттүү көйгөйлөр.

[97] «Кыргыз Республикасынын кылмыш-жаза сот адилеттиги тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо". Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 39-бет.

[98] Кыргыз Республикасынын кылмыш-жаза сот адилеттиги тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарын талдоо». Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 41-бет.

[99] Кыргыз Республикасынын кылмыш-жаза сот адилеттиги тутумун мониторингдөө алкагында сурамжылоонун жыйынтыктарынын талдоосу». Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 41-42-беттер.

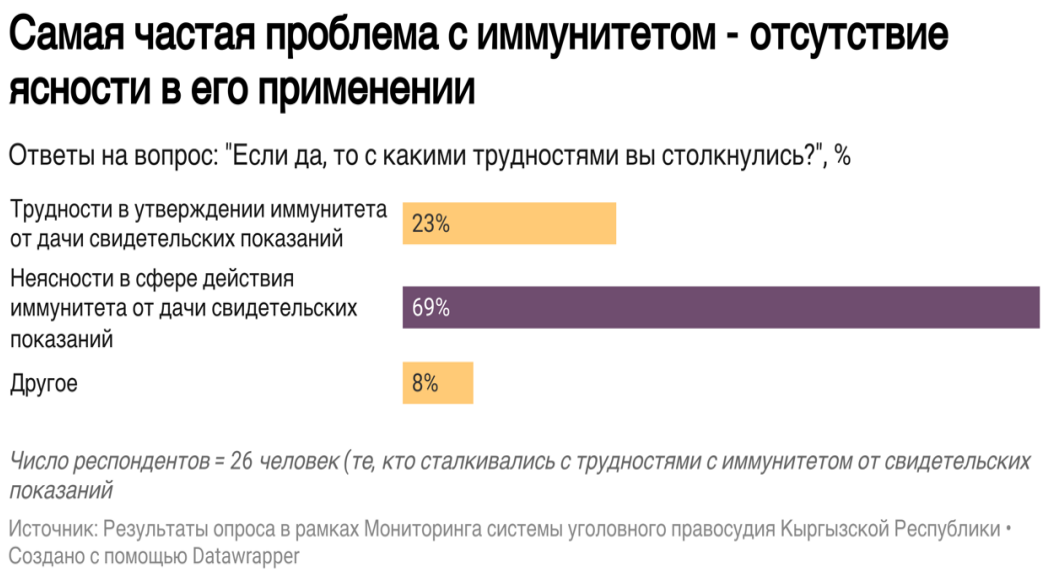

Иш жүзүндө күбөлүк кол тийбестиги анын колдонулушундагы так эместиктерден жана укук коргоо органдары менен прокуратура органдарынын анын бар экендиги тууралуу кабардар эместигинен улам толук камсыздалбайт. Бул тууралуу маалымат каражаттарында адвокаттарды күбө катары суракка чакыруу учурлары маалымдалган. Мисалы, бир адвокат ошол эле иш боюнча адвокат катары чыккан учурда Аскер прокуратурасына күбө катары суракка чакырылган.[100] Ушундай эле жол менен саясатчынын адвокаты да суракка чакырылган.[101]

Корутундулар

4. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттар үчүн күбөлүк кол тийбестигин караганына карабастан, өлкөдө анын бузулушу байкалууда. Эң көп кездешүүчү көйгөйлөрдүн катарында адвокаттар күбөлүк кол тийбестигинин колдонуу чөйрөсүндөгү так эместикти жана аны бекитүүдөгү кыйынчылыктарды белгилешет.

Сунуштамалар

1.Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын Адвокаттар кеңешине төмөнкүлөр сунушталат: 1) Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын күбөлүк кол тийбестигинин бузулушунун ар бир учурун маалымат каражаттарында жарыялоо; 2) адвокаттардын укуктарын бузууга жол бербөө боюнча алдын алуу иш-чараларынын пакетин иштеп чыгуу; адвокаттардын укуктарын бузуу маселелерине байланышкан иштердин тажрыйбасын талдоо жана мындай талдоону үзгүлтүксүз жүргүзүп, анын жыйынтыктарын укук коргоо органдары менен талкуулоо аркылуу кайрадан бузулуулардын алдын алуу.

2.УКМК, ЖАМК, КР ЖУ жана БАУ үчүн адвокаттардын күбөлүк кол тийбестиги боюнча адвокаттар, соттор жана укук коргоо органдары үчүн тренингдерди уюштуруу маанилүү.

[100] “Асель Кодуранованын адвокаты аскердик прокуратура тарабынан суракка чакырылган”.URL: https://kaktus.media/doc/403014_advokata_asel_kodyranovoy_vyzvali_na_dopros_v_voennyu_prokyratyry.html
[101] “Алмазбек Атамбаевдин адвокаты аскердик прокуратура тарабынан суракка чакырылган ”. URL: https://24.kg/obschestvo/137900_advokata_almazbeka_atambaeva_vyizvali_nadopros_vvoennuyu_prokuraturu/

КК 7.3. Адвокаттар адвокаттык жардам көрсөтүүгө байланыштуу кардарларынын иши боюнча иш кагаздарын, документтерди жана кат алмашууларды тинтүүгө жана тартып алууга кол тийбестикке ээ, ошондой эле алар иштеген иш боюнча цензурадан корголушат

Сыпаттамасы

Соттордун жана адвокаттардын көз карандысыздыгы боюнча атайын баяндамачынын 2016-жылдын 22-августундагы баяндамасында:[102] *"46. Купуялуулук принциби адвокаттар менен алардын кардарларынын ортосундагы баардык түрдөгү баарлашуу үчүн колдонулат. Ал ошондой эле адвокаттарды жана алардын кардарларын мыйзамсыз тинтүүлөрдөн жана физикалык же электрондук документтерди тартып алуудан коргойт. Электрондук почта, тексттик билдирүүлөр жана башка электрондук байланыш каражаттары адвокат менен анын кардарынын ортосунда купуя болуп, мыйзамсыз кийлигишүүлөрдөн корголушу керек. ... 48. Адвокаттын кеңсеси жана жеке үйү да негизсиз тинтүүдөн жана басып алуудан толук корголууга тийиш. Атайын баяндамачынын назарына алынган айрым учурларда, мамлекеттик органдар же белгисиз адамдар тарабынан адвокаттардын жеке же кызматтык жайларынан документтерди жана файлдарды тартып алуу максатында сокку уруу же негизсиз тинтүүлөр жүргүзүлгөнү тууралуу билдирүүлөр түшкөн".*

Кыргыз Республикасындагы макамы жана чакырыктар

"Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүгү тууралуу" мыйзамынын 29-беренесине ылайык, адвокат адвокаттык жардам көрсөтүүгө байланыштуу иш кагаздарын, документтерди, кардар менен болгон кат алышууларды тинтүүгө жана тартып алууга кол тийбестик укугуна ээ. Адвокат өзүнүн кесиптик милдеттерин аткарууда жеке тинтүүгө же жеке кароого тартылбайт, эгерде ал кылмыш жасаган жерден кармалбаса же Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык каралган учурлар болбосо. Адвокаттын турак жайына же жумуш орунуна, анын колдонгон транспорт каражатына кирүү, аларды кароо, тинтүү, тартып алуу, жеке кароо же жеке тинтүү, анын мүлкүнө арест салуу, почта-телеграфтык кат алышуусун кароо жана тартып алуу, телефондук жана башка сүйлөшүүлөрүн тыңшоо, алып келүү, кармоо жана камакка алуу соттун чечими менен гана жүргүзүлүшү мүмкүн.

Кылмыш иши боюнча юридикалык жардамга байланыштуу документтерди талап кылуу, тартып алуу, кароо, текшерүү, көчүрмө алуу, маалымат чогултуу жана пайдалануу адвокат айыпталуучу катары тартылган учурда гана жол берилет. Ал эми кылмыш, жарандык, административдик, тартиптик иштер же укук бузуулар боюнча иштерди кароодо бул иш-аракеттер ишеним берүүчүнүн макулдугу менен гана жүзөгө ашырылат.[103]

Изилдөөгө катышкан респонденттердин 60%ы, адвокаттар кызмат көрсөтүүлөрүнө байланыштуу файлдарды, документтерди жана кат алышууларды тинтүүдөн жана тартып алуудан, ошондой эле кесиптик ишмердүүлүгүнө байланыштуу иштерде цензурадан кол

[102] 2016-жылдын 22-августунда соттордун жана адвокаттардын көз карандысыздыгы боюнча атайын баяндамачынын отчёту БУУнун Башкы Ассамблеясынын A/71/348 номериндеги документинде берилген.https://www.refworld.org.ru/docid/57f21b6b4.html

[103] Кыргыз Республикасынын "Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүгү тууралуу"мыйзамынын 29-беренесинин 6-пункту

тийбестик укугун орточо натыйжалуу пайдаланышат деп эсептейт, 23%ы – натыйжасыз деп эсептейт, ал эми 17%ы – натыйжалуу деп эсептей.[104]

П47 - Сүрөт. Тинтүүдөн, тартып алуулардан жана цензурадан кол тийбестик

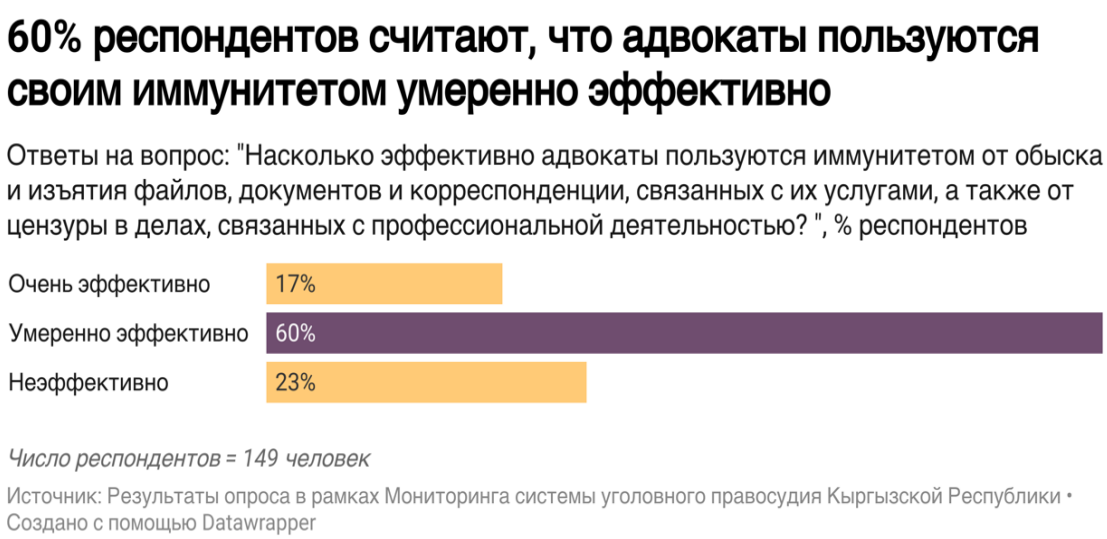

Сурамжылоонун жыйынтыгында төмөнкү маалыматтар да катталган :[105]

- Респонденттердин басымдуу көпчүлүгү (93%) файлдарды, документтерди жана кат алышууларды тинтүү жана тартып алууга байланыштуу кол тийбестик көйгөйлөрүнө туш болбогон. Ал эми 7%ы мындай көйгөйлөргө туш болгон.

- Респонденттердин көпчүлүгү (83%) атайын тергөө аракеттерине байланыштуу кол тийбестик көйгөйлөрүнө туш болбогон, ал эми 17%ы мындай көйгөйлөргө туш болгон.

- Респонденттердин көпчүлүгү (84%) цензурага байланыштуу кол тийбестик көйгөйлөрүнө туш болбогон, ал эми 16%ы мындай көйгөйлөргө туш болгон.

Көпчүлүк адвокаттар файлдарды, документтерди тинтүүдөн жана тартып алуудан кол тийбестиктин толук же жарым-жартылай камсыздалганын белгилешти. ММКда чагылдырылган адвокаттарды мыйзамсыз тинтүүлөр боюнча иш, бул аракеттер массалык түрдө эмес, болгону өзгөчө учурларда гана жүргүзүлгөнүн тастыктайт. Мисалы, мыйзам бузуу катары аял-адвокаттын үйүндө анын кардары тергөөдөн качып, анын үйүндө жашырынып жүргөн деген негизде мыйзамсыз тинтүү жүргүзүлгөн учурду айтууга болот. Бактыга жараша, тергөө соту бул ишти карап чыгып, тинтүүнү мыйзамсыз деп таап, токтомунда адвокат кылмыш жасаган жерден кармалбаган учурда өзүнүн кесиптик милдеттерин аткарууда тинтүүгө дуушар болбошу керек деп белгиледи.[106]

Мындан тышкары, Кыргыз Республикасынын адвокаттарынын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча Кыргыз Республикасынын Адвокаттардын Окуу борборундагы тренингдерде бир

[104] Кыргыз Республикасынын жазык сот адилеттиги тутумун мониторингдөө боюнча сурамжылоо жыйынтыктарынын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 39-бет."

[105] Кыргыз Республикасынын жазык сот адилеттиги тутумун мониторингдөө боюнча сурамжылоо жыйынтыктарынын талдоо. Савия Хасанова. - 2024-жылдын 26-апрели. – 42-43-беттер.

[106]"Сот адвокат Назгүл Сүйүнбаеванын үйүндө жүргүзүлгөн тинтүүнү мыйзамсыз деп тааныды"URL: https://24.kg/obschestvo/183517_sud_priznal_obyisk_vdome_advokata_nazgul_suyunbaevoy_nezakonnyim/

аял-адвокат өзүнүн кеңсесинде укук коргоо органдары тарабынан тинтүү жүргүзүүгө болгон аракеттер тууралуу айтып берген. Анын айтымында, ал бул аракеттерди алдын алып, Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык ишмердүүлүгү тууралуу” мыйзамынын 29-беренесине таянып, тинтүүдөн өзүнүн кол тийбестигин коргой алган

Корутундулар

1. Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттык жардамга байланыштуу иш кагаздарын, документтерди жана кардар менен болгон кат алышууларды тинтүүдөн жана тартып алуудан кол тийбестикти карайт. Адвокаттар бул кол тийбестик көпчүлүк иштерде практика жүзүндө сактала турганын белгилешет, бирок айрым учурларда ММКларда адвокаттардын үйүндө мыйзамсыз тинтүүлөр жөнүндө маалыматтар байкалат

Сунуштамалар

1. Кыргыз Республикасынын Адвокаттар кеңешине адвокаттарды, адвокаттык кабинеттерди тинтүү жана документтерди тартып алуу учурларын көзөмөлдөө жана мындай учурларга ММКларды тартуу менен реакция кылуу сунушталат. Мындай мыйзам бузуу фактылары, ошондой эле, кылмыш сот өндүрүшүндөгү мыйзамдуулукту көзөмөлдөө ыйгарым укугуна ээ мамлекеттик орган катары Башкы прокуратура тарабынан текшерүүгө алынууга тийиш

2. Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигине жана Жогорку Кеңешине адвокаттарды мыйзамсыз тинтүү жана документтерди тартып алууга жоопкерчиликти караган Кодекске өзгөртүүлөрдү иштеп чыгуу жана кабыл алуу максатка ылайыктуу.

ЧӨЙРӨНҮ БААЛОО

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
1. Адвокатуранын институттук көз карандысыздыгы			
1.Өлкөнүн адвокатурасы автономдуу жана өз алдынча башкарылат	1.1. Адвокатуранын өз алдынча башкарылышы бардык адвокаттык өз алдынча башкаруу органдарынын адвокаттар тарабынан эркин шайлоосу аркылуу камсыз кылынат жана мамлекеттик же башка органдардын же адамдардын кандайдыр бир кийлигишүүсүнөн корголот	0,5	$З_1+П_{0,5}=0,5$ К.Көрсөткүчкө 0,5 балл берилди, анткени Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокатуранын көзкарандысыздыгын кепилдегенине карабастан, иш жүзүндө Юстиция министрлигинин башкаруу органдарын шайлоо процесстерине катышуусу бул принциптин сакталуусуна таасирин тийгизет
	1.2. Адвокатура коллегиалдуулук, ачык-айкындык, отчеттуулук жана жетекчиликтин	0,5	$З_1+П_{0,5}=0,5$ К.Көрсөткүчкө 0,5 балл берилди, анткени адвокатуранын көзкарандысыздыгы Конституция жана атайын мыйзам менен жарыяланган. Ошол эле учурда, иш жүзүндө респонденттердин

[107] Бул бөлүмдү иштеп чыгууда Istanbul Anti-Corruption Action Plan 5th Round of Monitoring. Pilot Performance Indicators. OECD. 2021URL: https://www.oecd.org/corruption/Istanbul-Anti-Corruption-Action-Plan-5th-Round-Monitoring-Pilot-Performance-Indicators-OECD-Anti-Corruption-Network-for-Eastern-Europe-and-Central-Asia.pdf , ошондой эле «Казакстандагы сот тутумунун көзкарандысыздыгы: БУУнун Адам укуктары боюнча комитетинин сунуштары жана аларды ишке ашыруу жолдору». Укуктук саясатты изилдөө борбору. 2013-жыл. URL: материалы колдонулгана.https://lprc.kz/wp-content/uploads/2020/01/Nezavisimost-sudebnoj-sistemy-v-Kazahstane.pdf

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
	алмашуучулук принцибине негизделет		41,5%ы бул принциптер сакталышына макул эместигин билдирип, эң алсыз деп отчеттуулук принципти белгилешкен. Адвокаттар кеңеши, Этика боюнча комиссия жана Ревизиялык комиссия ар кандай функцияларды аткарышат, бирок алардын отчеттуулугуна жана маалыматты берүү тартибине бирдиктүү талаптар жок. Адвокатура органдарынын ишмердүүлүгү боюнча отчеттор ачык мүнөздө эмес.
2. Адвокатура кесипке кирүү маселелери боюнча көзкарандысыз	2.1. Адвокаттар ассоциациялары кесипке кирүүгө уруксат берүү, аттестация жана адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу боюнча өзгөчө компетенцияга жана ыйгарым укуктарга ээ.	0,5	$З_{0,5}+П_{0,5}=0,5$ Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпы эл аралык стандарттарга шайкеш келет, ал юридикалык билими бар адамдарга кесипке кирүү мүмкүнчүлүгүн берет жана квалификациялык экзамен тапшырууну талап кылат. Айрым категориядагы жарандарга лицензия алуудагы чектөөлөр кесипкөйлүктү сактоо жана этикалык стандарттарды карануу максатында негизделген. Ошол эле учурда, Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн Квалификациялык комиссиядагы катышуусу кесипке кийлигишпөө принциптерин бузуп, адвокатуранын толук өз алдынча башкаруусун караган эл аралык стандарттарга шайкеш келбейт. Адвокаттардын квалификациясын жогорулатуу тутуму толугу менен көзкарандысыз
	2.2. Квалификациялык комиссиялар адвокаттык өз алдынча башкаруу органында аткаруу органдарынан	0,5	$З_{0,5}+П_{0,5}=0,5$ Кыргыз Республикасында Квалификациялык комиссиянын түзүлүшү жана түзүлүү механизми анын көзкарандысыздыгын камсыз кылбайт: комиссияга Юстиция министрлигинин өкүлдөрүнүн катышуусу жана бул ведомствонун административдик көз карандылыгы потенциалдуу

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
	көзкарандысыз болуп саналат		кызыкчылыктардын кагылышын жаратып, көзкарандысыздык принципин бузат
3. Адвокатуранын тартиптик практикасы көзкарандысыз	3.1. Адвокаттар ассоциациялары анын мүчөлөрүнүн тартиптик жоопкерчилиги боюнча өзгөчө компетенцияга жана ыйгарым укуктарга ээ.	0,5	$З_0$+$П_{0,5}$=0,5 Кыргыз Республикасынын мыйзамдары эл аралык стандарттарга шайкеш келбейт, ал эми колдонуу практикасы жарым-жартылай гана туура келет. Этика боюнча комиссия формалдуу түрдө көзкарандысыз орган болуп саналат, бул эл аралык стандарттарга шайкеш келет. Бирок анын курамында Юстиция министрлигинин эки өкүлүнүн болушу бул көзкарандысыздыкты бузуп, мамлекет тарабынан тышкы таасир жана көзөмөл коркунучун жаратат
	3.2. Адвокатка карата анын аракеттеринин ак ниеттүүлүк презумпциясы колдонулат. Тартиптик процесс максат катары жаман ниеттеги адвокатты жазалоону гана эмес, ошондой эле корпорациянын мүчөлөрүн негизсиз дооматтардан коргоону көздөйт	0,5	$З_{0,5}$+$П_{0,5}$=0,5 Кесиптик этика кодексинде тартиптик жосунун так аныктамасы жана жосундарды алардын оордугу боюнча классификациялоо жок. Ошондой эле, Адвокатуранын Уставындагы карама-каршылыктар тартиптик процессин ишке ашырууда түшүнбөстүктөрдү жаратат.

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
4. Адвокатура кесипкөй жана анын мүчөлөрүнүн кесипкөйлүгүн жогорулатууга салым кошот	4.1. Адвокаттар жогорку сапаттагы билим алууга, кесиптик даярдыкка жана квалификациясын жогорулатууга мүмкүнчүлүккө ээ	0,5	$З_1$+$П_{0,5}$=0,5 Кыргыз Республикасынын билим берүү жана адвокаттарды кесиптик даярдоо маселелери боюнча улуттук мыйзамдары талдоодо көрсөтүлгөн эл аралык стандарттарга жалпы шайкеш келет. Ошол эле учурда адвокаттар тренингдердин жеткиликтүүлүгүн камсыз кылууга (финансылык, географиялык, тилдик, технологиялык) муктаж.
	4.2. Адвокатура адвокаттык ишмердүүлүктү жүзөгө ашырууда этикалык нормалар жана эрежелердин принциптеринин натыйжалуу иштеген жыйнагына ээ	0,5	$З_{0,5}$+$П_{0,5}$=0,5 Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жалпы эл аралык стандарттарга шайкеш келет, анын ичинде Адвокаттардын кесиптик этика кодексинин болушу, тартиптик иштерди карoo үчүн өзүнчө орган (Этика боюнча комиссия), белгиленген процедуралар жана тартиптик жаза түрлөрү, ошондой эле чечимдерди даттануу мүмкүнчүлүгү. Адвокаттардын кесиптик этика кодекси адвокаттык коомчулук тарабынан иштелип чыгат, бул өз алдынча башкаруу принцибине шайкеш келет. Тартиптик өндүрүштүн орнотулган тутуму процедураларды, жоопкерчилик түрлөрүн жана чечимдерди даттануу мүмкүнчүлүгүн камтыйт. Бирок этика боюнча комиссиянын курамында мамлекеттик орган өкүлдөрүнүн катышуусу анын объективдүүлүгүнө ишенимди бузуп, көзкарандысыздыгына шек келтирип, адвокаттарга тышкы таасир жана кысым коркунучун жаратат
	4.3. Адвокатура мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган	1	$З_1$+$П_1$=1 Юридикалык жардамдын сапат стандарттары бекитилген негизги булак – Кыргыз Республикасынын адвокаттардын этика кодекси.

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
	иштер боюнча юридикалык жардам көрсөтүүнүн сапат стандарттарын өз алдынча аныктайт		Аталган Кодексти адвокаттарга карата даттанууларды кароо ишинде Адвокатуранын Этика боюнча комиссиясы колдонот. Адвокаттардын этика кодексин бекитүү укугу жана Этика боюнча комиссиянын мүчөлөрүн шайлоо Съезддин өзгөчө ыйгарым укуктарына кирет. Ушунун негизинде, мамлекет кепилдеген юридикалык жардамга байланышпаган иштер боюнча юридикалык жардамдын стандарттарын аныктоодо Адвокатура толугу менен өз алдынча деп жыйынтык чыгарууга болот.
5. Адвокатура коомчулуктун ачык-айкындуулугун жана отчеттуулугун камсыз кылат	5.1. Адвокатура көзкарандысыздык, ачык-айкындык жана отчеттуулук негизинде коррупцияга каршы механизмдерди түзүүгө кам көрөт, бул өзүнүн коомчулугунун ичинде эле эмес, мамлекеттик органдар жана башка кызыкдар тараптар менен болгон өз ара мамилелерде да колдонулат	0	$З_0+П_0=0$ Учурдагы адвокатурадагы каржылык агымдарды көзөмөлдөө тутуму ресурстарды натыйжалуу бөлүштүрүүнү жана пайдалануну камсыз кылбайт. Адвокатура органдары, анын ичинде Ревизиялык комиссия, өз ишмердүүлүгү боюнча үзгүлтүксүз жана жеткиликтүү отчетторду бербейт, бул адвокаттардын жана коомчулуктун ишенимин төмөндөтөт. Ревизиялык комиссиянын ишиндеги мүчүлүштүктөр, анын ичинде мүчөлүк төгүмдөрдү текшерүүгө жол берилбеген учурлар жана отчеттордун жоктугу, коррупция жана каражаттарды максатсыз пайдалануу коркунучун жаратат
2. Адвокаттардын функционалдык көз карандысыздыгы			
6. "Адвокаттардын конкреттүү кылмыш	6.1. Адвокаттар палатасы анын мүчөлөрүн аткаруу	0,5	$З_0+П_{0,5}=0,5$

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
иштерине байланыштуу ишмердүүлүгүнө мамлекеттик же башка органдардын кийлигишүүсүнө жол берилбейт	органдарынын кийлигишүүсүнөн тийиштүү деңгээлде коргоону камсыз кылат		Иш жүзүндө адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишүү учурлары катталууда. Ошол эле учурда адвокаттык коомчулуктун өкүлдөрү, негизинен, Адвокаттар кеңеши анын мүчөлөрүн аткаруу органдарынын кийлигишүүсүнөн тийиштүү деңгээлде коргойт деп эсептешет. Ошол эле маалда Адвокатуранын алдындагы Адвокаттардын кесиптик укуктарын коргоо комитети иштебейт
	6.2. Башка бардык органдар, анын ичинде адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары, адвокаттын жардам сурап кайрылуусу же адвокатка карата даттануу түшүп, тартиптик иш козголгондон башка учурларда кийлигишүүгө жол беришпейт	0,5	$З_{0,5}+П_{0,5}=0,5$ Кыргыз Республикасынын мыйзамдары формалдуу түрдө адвокаттык ишмердүүлүккө кийлигишпөө принциптерин, анын ичинде тышкы басымдан коргоону бекитет. Бирок мыйзам ченемдери адвокаттарды кийлигишүүдөн коргоону жарыялаганы менен, иш жүзүндө адвокаттардын олуттуу бөлүгү адвокаттык өз алдынча башкаруу органдары бул принциптерге жетиштүү деңгээлде берилген эмес деп эсептейт.
	6.3. Мамлекетте адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуудан коргоо боюнча мыйзамдык кепилдиктер бар	0,5	$З_{1}+П_{0,5}=0,5$ Кыргыз Республикасынын мыйзамдары формалдуу түрдө адвокаттардын кесиптик ишмердүүлүгүнө тоскоолдук кылуудан коргоону караштырат, анын ичинде тиешелүү нормалар Кылмыш-жаза кодексинде жана “Адвокатура жана адвокаттык ишмердүүлүгү тууралуу” Мыйзамда бекитилген. Мыйзамдык кепилдиктер бар экенине карабастан, аларды аткаруу деңгээли начар бойдон калууда. Адвокаттык ишмердүүлүккө тоскоолдук кылуу үчүн жоопкерчиликке тартуунун реалдуу учурлары сейрек

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
			кездешет, бул укукту колдонуу практикасынын алсыздыгын көрсөтөт
	6.4. Адвокатура эмгек акы практикасын белгилөөдө көзкарандысыз.	1	$З_1+П_1=1$ Адвокатуранын эмгек акы саясатын түзүүнү жөнгө салган кандайдыр бир нормативдер Кыргыз Республикасында жок. Ушуга байланыштуу адвокаттар юридикалык жардам көрсөтүү үчүн эмгек акысынын суммасын жумуштун көлөмүнөн, иштин татаалдыгынан, анын узактыгынан, ошондой эле өздөрүнүн тажрыйбасы жана кесипкөйлүгүнөн улам өз алдынча аныкташат
7. Адвокаттык кол тийбестик функционалдык көзкарандысыздыкты камсыз кылуу чарасы катары мыйзам ченемдери менен бекитилген	7.1. Адвокаттар сотко жазуу жүзүндө берилген билдирүүлөр же сотто оозеки сүйлөгөн сөздөр сыяктуу тиешелүү билдирүүлөргө байланыштуу, ошондой эле өздөрүнүн кесиптик милдеттерин сотто, трибуналда же башка юридикалык же административдик органдарда аткаруу учурунда жарандык жана кылмыштык кол тийбестикке ээ.	0,5	$З_1+П_{0,5}=0,5$ Формалдуу укуктук кепилдиктер болгондугуна карабастан, аларды колдонуу практикасы жетишсиз бойдон калууда, бул укуктук белгисиздикти жана адвокаттардын кесиптик укуктарын бузуу коркунучун пайда кылат. Адвокаттардын кол тийбестигин коргоо мыйзамдарды күчөтүүнү гана эмес, укук коргоо органдарынын, адвокаттардын жана соттордун кесиптик даярдыгын жогорулатууну, ошондой эле бузулууларды мониторингдөө үчүн натыйжалуу механизмдерди ишке киргизүүнү талап кылат

4- ЧӨЙРӨ . АДВОКАТУРА[107]			
Көрсөткүч	**Көзөмөл көрсөткүчтөрү**	**Баалоо**	**Баалоого комментарий**
	7.2. Адвокаттар өздөрү кесиптик түрдө алектенген иштер боюнча мыйзам менен бекитилген күбөлүк кол тийбестигине ээ	0,5	Адвокаттар үчүн күбөлүк кол тийбестиги Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында каралганы менен, өлкөдө анын бузулушу байкалууда. Эң көп кездешкен көйгөйлөрдүн арасында адвокаттар күбөлүк кол тийбестигинин колдонуу чөйрөсүндөгү так эместикти жана аны ырааттуу ишке ашыруудагы кыйынчылыктарды белгилешет.
	7.3. Адвокаттар, өздөрү кесиптик түрдө алектенген иштер боюнча, адвокаттык жардамга байланыштуу досьелерди, документтерди, кардарлар менен болгон кат алышууларды тинтүүгө жана тартып алууга, ошондой эле цензурага каршы кол тийбестикке ээ	0,5	$З_1$+$П_{0,5}$=0,5 Кыргыз Республикасынын мыйзамдары адвокаттык жардамга байланыштуу досьелерди, документтерди жана кардарлар менен болгон кат алышууларды тинтүүгө жана тартып алууга кол тийбестикти камсыз кылат. Адвокаттар бул кол тийбестик көпчүлүк учурларда иш жүзүндө сакталарын белгилешет, бирок айрым учурларда адвокаттарды мыйзамсыз тинтүүлөр жөнүндө маалыматтар массалык маалымат каражаттарында кездешет
	Жыйынтык :	9 балл	

КОРУТУНДУ

Жүргүзүлгөн 4- Чөйрө «Адвокатура» боюнча мониторингдик изилдөө мыйзамдардын эл аралык стандарттарга дал келбөөсүнө байланыштуу олуттуу кемчиликтерди, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Адвокатурасынын алдында турган негизги чакырыктарды аныктоого мүмкүндүк берди. Адвокатураны институционалдык жана функционалдык аспектерде чынында эле көзкарандысыз орган катары калыптандыруу үчүн аныкталган/бар болгон чакырыктарды жеңүү зарыл

Изилдөөнүн баалуулугу анын улуттук ченемдик укуктук актыларды, адвокатура чөйрөсүндөгү эл аралык стандарттарды талдоону, ошондой эле мыйзам ченемдеринин иш жүзүндө колдонулушун жана алардын институт катары адвокатуранын өнүгүүсүнө тийгизген таасирин баалоону камтыган комплекстүү мамиледе жатат

Колдонулган усулдама өзүнүн универсалдуулугун жана натыйжалуулугун көрсөтүп, келечектеги мониторингдерди жүргүзүү үчүн ишенимдүү негизди камсыз кылды. Алынган жыйынтыктар кийинки изилдөөлөрдүн салыштырмалуу талдоосунун баштапкы чекити болуп калат. Мындан тышкары, Чөйрө 4 боюнча баалоо баллдары өлкөнүн эл аралык стандарттарды жана милдеттенмелерди аткаруу жагындагы позициясын объективдүү аныктоого мүмкүндүк берет

Жүргүзүлгөн изилдөөнүн натыйжасында төмөнкү тыянактар жана сунуштар чыгарылды:

- Кыргыз Республикасынын адвокатурасы автономдуу жана өз алдынча башкарылуучу болушу керек. Юстиция министрлигинин шайлоолорго жана анын ишмердүүлүгүнө катышуусу бул көзкарандысыздыкты бузат. Өкмөттүн кийлигишүүсүн азайтуу жана Кыргыз Республикасынын адвокатурасына кеңири автономия берүү өтө маанилүү. Бул адвокаттар коллегиясынын квалификациялык жана этикалык комиссиясы сыяктуу аткаруу органдарынан мамлекеттик кызматкерлерди чыгарып салууну камтышы керек. Мындан тышкары, лицензиялоо жана сертификаттоо процесстерин кайра карап чыгуу керек, алардын адилеттүүлүгүн, бейтараптуулугун жана дискриминациясыздыгын камсыз кылуу үчүн, ошондой эле тартиптик укук бузуулардын так аныктамаларын жана классификацияларын белгилөө зарыл.
- Кыргыз Республикасынын адвокатурасынын жетекчи органдарын шайлоо, 2024-жылдын январында өткөн, адилеттүү жана ачык шайлоо процесстерин камсыз кылууда жетишсиздиктерди көрсөткөн. Бул үгүттөө мүмкүнчүлүктөрүнүн чектелиши жана чакан аймактардагы талапкерлердин өкүлчүлүккө жетүүсүндөгү кыйынчылыктарды камтыйт.
- Адвокатуранын ачыктыгын жана отчёттуулугун жогорулатуу үчүн өзүнүн жетекчи органдары үчүн отчеттуулук боюнча стандартташтырылган талаптарды белгилеп, отчеттордун жарыяланышына шарт түзүү зарыл. Ички структураларды жакшыртуу негизги принциптерди катуу сактоого көмөктөшөт, бул юридикалык кесипке болгон коомдук ишенимди жана кадыр-баркты жогорулатат.
- Туруктуу кесиптик өнүгүү өтө маанилүү. Адвокатура өзүнүн билим берүү программаларын өркүндөтүүнү улантып, окутуу борборлорун кеңейтип, заманбап окутуу ыкмаларын киргизиши керек. Ошондой эле кесиптик сапат стандарттарын кайра карап чыгып, алардын эл аралык стандарттарга шайкештигин жана бардык юристтерге колдонулуусун камсыз кылуусу, ошондой эле аларды практикада ишке ашырууга көз салуусу керек.

Ар бир негизги көрсөткүч үчүн улуттук мыйзамдарды эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүүгө багытталган сунуштар иштелип чыккан. Өкмөттүк органдар менен жарандык коомдун жемиштүү өз ара иштешүүсү изилденген маселелерди тереңирээк талдоого, ошондой эле мыйзамдардын кемчиликтерин жана алардын практикалык ишке ашырылышындагы көйгөйлөрдү толук аныктоого олуттуу түрдө өбөлгө түзмөк.